

OSLOMET

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY

Fakultet for samfunnsfag.

Master i barnevern.

Vår 2022

Silje Egdetveit

VEIEN VIDERE

-En kvalitativ studie av barnevernets oppfølgingsarbeid med biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse.

Sammendrag

Det har vært økende fokus på hvordan barnevernet jobber med oppfølging og gjenforening etter omsorgsovertakelse de siste årene. Det er også vedtatt en ny barnevernlov hvor oppfølging av barn og foreldre har vært et sentralt tema. Forskning peker blant annet på at barnevernet ikke møter foreldrenes behov for støtte og ivaretagelse i tilstrekkelig grad, og at denne brukergruppen selv ønsker supplerende tiltak og oppfølging fra andre instanser enn barnevernet. Slik er tematikken i denne studien svært dagsaktuell og gir en nyttig innsikt i kontaktpersoners refleksjoner rundt dette arbeidet.

Denne masteroppgaven undersøker hvordan kontaktpersoner forholder seg til biologiske foreldre etter vedtak om omsorgsovertakelse, og hva de legger vekt på i møte for å skape en samarbeidsrelasjon. Et sentralt tema i oppgaven er hvordan kontaktpersonene kan lykkes i å komme i posisjon til både å støtte og veilede foreldrene. Tematikken er belyst gjennom tre kvalitative intervjuer med kontaktpersoner som jobber med oppfølgingsarbeid, og datamaterialet har blitt analysert gjennom systematisk tekstkondensering. Funnene i denne studien har blitt drøftet i lys av teori innenfor normativ etikk og tidligere forskning på området.

Det fremkommer av funnene i denne studien at kontaktpersonene legger betydelig vekt på å møte foreldrenes reaksjoner gjennom en empatisk og anerkjennende holdning, og at de prioriterer og gi rom til foreldrenes følelser og opplevelser. Dette kommer frem som viktige samarbeidsfremmende faktorer i arbeidet. De ytre rammene for arbeidet kan i noen grad påvirke negativt mulighetene kontaktpersonene har for å møte foreldrene med individuelle og sensitive tilnærminger. Videre peker funnene på positive erfaringer med tilbud om gruppeveiledning til foreldre etter omsorgsovertakelse, noe som muliggjør at foreldrene kan få ytterligere rom til å bearbeide følelser og reaksjoner, og oppleve støtte og forståelse fra andre foreldre i samme situasjon. Dette samsvarer med tidligere forskning på dette området. Som følge av de systemiske endringer som pågår innenfor barnevernet i disse dager, peker funnene på at kontaktpersonene har merket betraktelige endringer innenfor praksis, spesielt på områdene samvær og tilbakeføring.

Abstract

There has been an increased focus on how the child welfare service works with follow-up and reunification after the takeover of care in recent years. In addition, a new Child Welfare Act has been adopted where follow-up care of children and parents has been a central issue. Research points to the child welfare service not adequately meeting the parents' need for support and care, and that this user group itself wants supplementary measures and follow-up from agencies other than the child welfare service. In this way, the topic of this study is very contemporary and provides a useful insight into professionals' reflections on this field of work

This master's thesis investigates how professionals relate to biological parents after custody removal, and what they emphasize in the face of creating a cooperative relationship. A central theme of the thesis is how the professionals can succeed in getting in position to both support and guide the parents. The topic is highlighted through three qualitative interviews with professionals working in follow-up care, and the data has been analyzed through systematic text condensation. The findings of this study have been discussed in light of theories within normative ethics and previous research in the field.

The findings show that professionals place considerable emphasis on meeting parents with an empathetic and acknowledging attitude, and that they prioritize and make room for parents' emotions and experiences. This is presented as important collaborative factors in the work, but in some cases the external framework can have an inhibitory effect on the professionals' opportunities to meet the parents with individual and sensitive approaches, thereby creating contradictory requirements in the work. Furthermore, the findings point to positive experiences with the provision of group guidance to parents after custody removal, which allows parents to have additional room to process emotions and reactions, and experience support and acknowledgment through their peers. This finding is consistent with other research on this area. As a result of the current systemic changes within child welfare services, the findings of this study point out that the professionals have noticed significant changes in practice in the areas of follow-up care, particularly on visitation and reuniting parents and children.

Forord

Da er jeg ved veis ende med dette prosjektet. Det har vært lærerikt og spennende å arbeide med denne masteroppgaven. Prosessen har vært krevende og frustrerende til tider, men aller mest har det vært givende og positivt. Jeg vil benytte anledningen til å takke alle som har bidratt til at jeg fikk gjennomført denne studien.

Takk til mine informanter som ga av sin tid i en hektisk arbeidshverdag, og for den kunnskapen og innsikten dere bidro med som var helt nødvendig for denne oppgaven.

Takk til min veileder for kloke tilbakemeldinger og gode innspill.

Og ikke minst, en stor takk til min mann og min mor, uten deres støtte hadde ikke denne oppgaven vært gjennomførbart.

Lillestrøm 15.05.2022

Silje Egdetveit

Innhold

Sammendrag	1
Abstract	2
Forord	3
Kapittel 1. Innledning	8
1.1 Bakgrunn og valg av tema	8
1.2 Problemstilling og avgrensing	9
1.3 Oppbygning av oppgaven	10
Kapittel 2. Gjennomgang av lovverk og EMD-dommer	10
2.1 Gjeldende lovverk.....	11
2.1.1 Barnevernets lovpålagte oppfølgingsansvar	11
2.2 Barnets beste.....	13
2.3 Omsorgsansvar og foreldreansvar	14
2.4 Ny barnevernlov	14
2.4.1 Nytt kapittel 8. Oppfølging av barn og foreldre	15
2.4.1.1 § 8-2 oppfølging av barn og foreldre etter akuttvedtak	16
2.4.1.2 § 8-3 oppfølging av barn og foreldre etter vedtak om omsorgsovertakelse ...	16
2.4.1.3 § 8-4 oppfølging av barn og foreldre etter vedtak om opphold i atferdsinstitusjon	16
2.5 EMD dommer og endringer i praksis.....	17
2.5.1 Vern om retten til familieliv	17
2.5.2 Oppsummerende om EMDs avgjørelser	18
2.5.3 Oppsummerende om etterfølgende høyesterettsavgjørelser.....	19
Kapittel 3. Kunnskapsstatus og teori.....	19
3.1 Barnevernsfaglig arbeid -et normativt fag	20
3.2 Den etiske fordring.....	20

3.3 Primær og sekundær normativitet.....	21
3.4 Den påkallende og realistiske normative posisjonen	22
3.4.1 Empati	22
3.4.2 Empatisk holdning i samtalen	24
3.5 Den fremforhandlede konstruktivistiske normative posisjonen	24
3.6 Prinsipper, normer og verdier i barnevernsfaglig arbeid.....	26
3.6.1 Yrkesetikk	26
3.6.2 Medvirkning	27
3.6.3 Nærmere om tillit.....	28
3.7 Tidligere forskning.....	30
Kapittel 4. Metode.....	32
4.1 Vitenskapsteoretisk forankring	32
4.2 Kvalitativt forsknings design.....	34
4.2.1 Kvalitative intervju	34
4.2.2 Semistrukturert intervju.....	35
4.3 Fremgangsmåte og dataproduksjon	36
4.3.1 Utarbeidelse av intervjuguide og forberedelser	36
4.3.2 Utvalg og rekruttering	37
4.3.2.1 Utvalg	38
4.3.2.2 Rekruttering av informanter	38
4.3.3 Gjennomføring av intervjuene	39
4.3.3.1 Dynamikken i intervjusituasjonen.....	40
4.3.4 Transkriberingsprosessen.....	42
4.4 Dataanalyse	43
4.4.1.Kvalitativ analyse.....	43
4.4.2 Analysemetode.....	44

4.4.2.1	Trinn 1 helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnhold	44
4.4.2.2	Trinn 2 koder, kategorier og begreper	45
4.4.2.3	Trinn 3 kondensering.....	46
4.4.2.4	Trinn 4 sammenfatning	47
4.5	Pålitelighet, troverdighet og overførbarhet.....	48
4.5.1	Pålitelighet (reliabilitet) og troverdighet (intern validitet)	48
4.5.2	Overførbarhet (ekstern validitet).....	49
4.6	Forskningsetiske hensyn og personvern	50
4.7	Studiens styrker og svakheter	52
Kapittel 5.	Presentasjon og drøfting av funn	53
5.1	Å skape en samarbeidsrelasjon med et utfordrende utgangspunkt	54
5.1.1	Å tåle og stå i avvisning	55
5.1.2	Det første møtet.....	58
5.2	Tre aspekter vektlegges i kontakten med foreldrene	61
5.2.1	Annerkjennelse.....	61
5.2.2	empati	63
5.2.2.1	Sorg.....	65
5.2.3	Tålmodighet i arbeidet mot å skape tillit og endring	67
5.3	Utfordringer i oppfølgingsarbeidet	67
5.3.1	Erkjennelse og forståelse	68
5.3.2	Rusproblematikk	71
5.4	Oppfølging og rammeverk i endring	73
Kapittel 6.	Oppsummering av hovedfunn og avslutning.....	77
6.1	Avslutning.....	79
Litteraturliste.....		80
Vedlegg 1	informasjonsskriv	86

Vedlegg 2 Intervjuguide	90
Vedlegg 3 Godkjenning fra NSD	95

Kapittel 1. Innledning

1.1 Bakgrunn og valg av tema

Vedtak om omsorgsovertakelse er et svært inngripende tiltak som har store konsekvenser for barn og foreldres liv. Foreldre i kontakt med barnevernet utgjør en relativt stor brukergruppe i velferdsstaten, og i 2020 bodde det 9450 barn i fosterhjem, 1081 barn i barnevernsinstitusjon og 529 barn i beredskapshjem i Norge¹. Når en omsorgsovertakelse er vedtatt og gjennomført har barnevernstjenesten et ansvar for oppfølging av barn og foreldre etter lov 17.juli 1992 nr. 100 om barneverntjeneste.² Dette er en oppfølgingsplikt som følger uavhengig av hvordan barnevernstjenesten vurderer gjenforening (Granrud, Syrstad & Andresen, 2021). Oppfølgingsarbeidet inkluderer blant annet tilretteleggelse av samvær, veiledning og informasjon, henvisning til andre hjelpeinstanser samt arbeid med gjenforening av foreldre og barn. Oppfølgingen av foreldre ut ifra deres individuelle hjelpebehov er mer enn bare en selvstendig plikt, det er en viktig del av oppfølgingen av barnet til barnets beste (Slettebø, 2009, s. 7). Bedringen av foreldrenes omsorgs- og livssituasjon er en stor del av bedringen av barnas oppvekstvilkår, og hensynet til barnets beste kan også i de fleste tilfeller ivaretas ved å lykkes i et godt samarbeid med foreldrene (Slettebø, 2008, s. 7, 8).

I oppfølgingsarbeidet må barnevernet forholde seg til både foreldrenes og barnas behov samtidig. Både foreldre og barn defineres som brukere, og barnevernets innsats må ha både foreldrenes og barnas velferd som fokus (Slettebø, 2009, s.7). Relasjonen mellom barnevernet og foreldrene er ofte svært krevende i disse sakene, noe som kan sees i sammenheng med at barnevernstjenesten står i en vanskelig dobbeltrolle, som både hjelper og kontrollør (Granrud et al, 2021). Når det er den samme tjenesten som har fremmet vedtak om omsorgsovertakelse og som skal tilby støtte og hjelp i etterkant, skaper det også et utfordrende utgangspunkt for samarbeid. En målsetning for arbeidet er få til et godt samarbeid med foreldrene, og at de skal oppleve verdighet i møte med barnevernet, uavhengig av hvilke tiltak som settes inn for å skape de beste oppvekstvilkårene for barnet (Slettebø, 2009, s.7). Denne brukergruppen har ulike og sammensatte behov, og foreldre og

---

¹ https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/

² Heretter forkortet til bvl.

barn vil ofte ha motstridende interesser som må veies opp mot hverandre, med avgjørende vekt på barnets beste. I tillegg har mange av foreldrene et omfattende behov for hjelp, som ofte forsterkes etter at barna har blitt plassert (Granrud et al, 2021).

Det har vært et økende fokus på barnevernets oppfølgingsarbeid med foreldre etter omsorgsovertakelse, og norsk barnevern har fått kritikk fra den Europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg³ på dette området. Kritikken retter seg spesielt mot utmåling av samvær og arbeidet med gjenforening mellom foreldre og barn. Blant annet påpekes det at barnevernet ikke tilstrekkelig følger med på familiens situasjon for å undersøke forbedringer i omsorgs-og livssituasjonen til foreldre, som har ført til at tiden i seg selv i noen saker har blitt avgjørende for de fremtidige relasjonene mellom foreldre og barn. For lite samvær over tid har svekket relasjonen mellom foreldre og barn i så stor grad at det i seg selv minsker muligheten for gjenforening (Sørensen, 2020). Flere nasjonale studier peker også på at foreldrene etterspør bedre oppfølging, og at barnevernet ikke evner å møte foreldrene på sensitive og ivaretagende måter (Moldestad & Skilbred, 2010, Ellingsen, 2007, Olkowsa & Aamodt, 2022).

1.2 Problemstilling og avgrensning

Denne studien omhandler hvordan kontaktpersoner følger opp foreldre etter vedtak om omsorgsovertakelse. Hensikten med studien har vært å belyse hva kontaktpersonene legger vekt på i møte med foreldrene, og deres erfaringer med hvordan de kan lykkes i å komme i posisjon til å gi god veiledning og samarbeide til det beste for barnet. Studien belyser også utfordringer kontaktpersonene erfarer i arbeidet, og hvordan de går frem for å håndtere disse. Barnet har naturligvis en sentral plass i oppfølgingen av foreldrene og er hovedfokuset i barnevernets arbeid, men i denne studien rettes ikke søkelyset på barnet og dets plass i oppfølgingsarbeidet.

Problemstilling har fått noen mindre formuleringsjusteringer i løpet av prosessen. Ettersom jeg arbeidet med denne studien ble jeg mer oppmerksom på at formuleringen på problemstillingen fremsto som i mindre grad hensiktsmessig for drøfting.

For å belyse dette temaet valgte jeg følgende problemstilling:

---

³ Heretter forkortet til EMD.

1. Hvordan møter kontaktpersoner biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse og hva legger de vekt på for å skape en relasjon for videre samarbeid?
2. Hvilke utfordringer beskriver kontaktpersoner at de erfarer i oppfølgingsarbeidet og hvordan går de frem for å håndtere disse utfordringene?

1.3 Oppbygning av oppgaven

I kapittel 2 gjennomgås barnevernets plikt til å følge opp foreldre med barn plassert utenfor hjemmet etter barnevernloven, og det redegjøres for kommende relevante endringer etter den nye barnevernloven (Prop. 133 L (2020-2021)). Deretter gjøres en kort gjennomgang av dommene mot Norge i den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen, og Høyesterettsavgjørelser i forbindelse med disse. Videre pekes det på noen implikasjoner disse vil ha for barnevernspraksis på området. Formålet med kapittelet er å gi innblikk i rammene og premisene for oppfølgingsarbeidet, og belyse noe av kritikken mot norsk barnevernspraksis på dette området.

I kapittel 3 presenteres utvalgte teorier jeg ser som relevante for kontaktpersonenes rolle og arbeid, med et fokus på etikk og selve møtet mellom kontaktperson og foreldre. Det legges vekt på prinsipper, verdier og normer som kontaktpersonene er forpliktet til å arbeide etter. To normative posisjoner i barnevernsfaglig arbeid presenteres

Kapittel 4 er en gjennomgang av metode og en redegjørelse for prosessen med innsamlingen av data. Ethiske overveielser og refleksjoner som er gjort i forbindelse med arbeidet med denne oppgaven redegjøres for, og studiens pålitelighet, overførbarhet og troverdighet blir vurdert.

I kapittel 5 presenteres studiens funn, og funnene blir drøftet i lys av teoriene presentert i kapittel 3, og opp mot tidligere forskning.

I kapittel 6 gjøres en oppsummering av hovedfunnene, og det gjøres avsluttende refleksjoner.

Kapittel 2. Gjennomgang av lovverk og EMD-dommer

Barnevernet har et lovpålagt ansvar for oppfølging av biologiske foreldre etter vedtak om omsorgsovertakelse. I dette kapittelet redegjøres det for lovverket på relevante områder, og

deretter redegjøres det for endringer i henhold til den nye barnevernloven. Til sist oppsummeres hovedinnholdet i dommene i barnevernssaker mot Norge i EMD, og høyesterettsavgjørelsene i etterkant av disse. Det belyses kort hvordan disse dommene kan medvirke til endringer i barnevernsfaglig praksis innenfor arbeidet med oppfølging av biologiske foreldre.

2.1 Gjeldende lovverk

2.1.1 Barnevernets lovpålagte oppfølgingsansvar

Barnevernets ansvar for å følge opp foreldre med barn plassert i institusjon eller fosterhjem er hjemlet flere steder i barnevernloven, og omfatter ulike tiltak og tjenester. Paragrafen som er spesielt relevant i denne sammenheng, er bvl. § 4-16 om oppfølging av vedtak om omsorgsovertakelse:

Barneverntjenesten har etter omsorgsovertakelsen et løpende og helhetlig ansvar for oppfølgingen av barnet, herunder et ansvar for å følge utviklingen til barnet og foreldrene. Barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Barneverntjenesten skal, der hensynet til barnet ikke taler imot det, legge til rette for samvær med søsken. Barneverntjenesten skal kort tid etter omsorgsovertakelsen kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser. Der hensynet til barnet ikke taler mot det, skal barneverntjenesten legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet, jf. § 4-21 (Barnevernloven, 1992, § 4-16).

Loven er tydelig på at barnverntjenesten er pliktig til å kontakte foreldrene kort tid etter omsorgsovertakelsen for å tilby oppfølging og veiledning. Det legges ofte føringer fra fylkesnemnda på hvilken type veiledning de mener er hensiktsmessig for foreldrene. Dette kan være forslag til støtte og bearbeiding av følelser knyttet til omsorgsovertakelsen og konkrete veiledningsgrupper rettet mot forbedring av foreldrenes omsorgskompetanse. Hjelp og støtte til å bearbeide sorg etter omsorgsovertakelsen og økonomisk hjelp kan være eksempler på oppfølging. Barnevernet skal gi tilbud om både veiledning og oppfølging (Granerud et al, 2021).

Andre setning i paragrafen viser til at barnevernstjenesten skal henvise til andre instanser dersom foreldrene har behov for hjelp utover det barnevernstjenesten har ressurser eller

kompetanse til å bistå i. Det kan være for eksempel psykiatrisk behandling, rusbehandling, NAV eller familievernnet ⁴(Granerud et al, 2021).

Siste setning i bvl. § 4-16 omhandler barnevernstjenestens arbeid med gjenforeningsmålet. Den pålegger barnevernstjenesten å arbeide for gjenforening av foreldre og barn dersom hensynet til barnet ikke taler imot det. Barnevernstjenesten har et ansvar etter omsorgsovertakelser for «å følge utviklingen til barnet og foreldrene» (barnevernloven, 1992, § 4-16), og plikter å utvide samvær dersom det skulle vise seg positive endringer i barnets eller foreldrenes situasjon og dette er til barnets beste. Barnevernstjenesten plikter også å fremme sak om tilbakeføring av barnet dersom vilkårene for opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse er oppfylt. Hensynet til å gi barn kontinuerlig og stabil omsorg er tungtveiende i de reglene og retningslinjene barnevernstjenesten må forholde seg til. Loven gir stort rom til barnevernstjenesten skjønnsmessige kompetanse og vurderinger (Sørensen, 2020).

I tillegg kommer oppfølgingsansvaret frem i barnevernsloven § 4-6. *Midlertidige vedtak i akuttsituasjoner*. Her står det som følger i siste ledd:

Etter at det er truffet midlertidig vedtak i en akuttsituasjon, skal barneverntjenesten løpende følge med på barnets omsorgssituasjon og utvikling. Barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Barneverntjenesten skal også følge med på foreldrenes situasjon. Barneverntjenesten skal kort tid etter at vedtak er truffet, kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser (Barnevernloven, 1992, § 4-6)

Barnevernsloven § 4-9 om foreløpige vedtak etter § 4-8, har samme ordlyd i siste ledd om barnevernets plikt til oppfølging av foreldre. Bvl. § 4-8 gjelder forbud mot flytting av barn, eller vedtak om omsorgsovertakelse, når barnet bor utenfor hjemmet. Det vil si at barnevernet skal følge opp foreldre også der foreldrene selv har plassert barna utenfor hjemmet eller samtykket til plassering i regi av barnevernstjenesten etter bvl. § 4-4, når

---

⁴ Familievernkontoret er en nasjonal tjeneste som tilbyr hjelp og støtte til foreldre. Familievernnet har høy kompetanse og kan tilby blant annet mekling, kurs og samtalegrupper

https://www.bufdir.no/Familie/Familievernnet/Familievernnet_hjelper_deg_med_a_finne_losninger/

barnevernet iverksetter forbud mot flytting eller foretar en omsorgsovertakelse § 4-8, jf. Henholdsvis første og andre ledd.

Videre sies det i bvl. § 4-18 *Ansvar for omsorgen i foreldrenes sted* andre ledd at; «Fylkesnemnda kan bestemme at foreldrene skal ha bestemmelsesrett i spørsmål som ikke gjelder den daglige omsorg» (Barnevernloven, 1992, § 4-18). Det må hensyntas i oppfølgingsarbeidet med foreldrene. Dersom det oppstår spørsmål som går utover den daglige omsorgen som fosterforeldre eller institusjoner utøver, må foreldrenes synspunkter undersøkes.

2.2 Barnets beste

Barnets beste er et overordnet rettslig prinsipp, og skal tas i betraktning som et grunnleggende hensyn i alle saker som berører barn, jf. Grunnloven 1814, § 104, og FNs barnekonvensjon art. 3 nr. 1. Barnets beste er også et grunnleggende hensyn i alt barvernsfaglig arbeid (Sandberg, 2016, s.57), og er det avgjørende hensynet ved valg av tiltak etter barnevernloven, jf. § 4-1. Dette innebærer at hva som er til barnets beste skal undersøkes, vurderes og tas stilling til i den enkeltes sak. Det må vurderes konkret, for hvert enkelt barn i den situasjonen barnet befinner seg i, og i lys av hvilken avgjørelse som skal treffes. Videre er barnets rett til å bli hørt, et viktig aspekt i vurderingen av barnets beste. Barnets mening skal tillegges vekt etter alder og barnets evne til å danne seg synspunkter jf. Bvl. § 1-6. For å vise at barnets beste har blitt vurdert og fastlagt på en forsvarlig måte, innebærer det et krav til en grundig begrunnelse av vurderingene som er gjort i hver enkelt sak, jf. Bvl. § 6-3 a (Sandberg, 2016, s. 58, 67-71).

Når barnets beste er undersøkt og tatt stilling til, skal dette hensynet veies opp mot andre eventuelle hensyn i saken, som for eksempel foreldrenes ønsker, meninger og rettigheter. Hensynet til barnets beste skal imidlertid ikke stille på lik linje med andre hensyn, det skal tillegges større vekt (Sandberg, 2016, s. 58, 67-71). I oppfølgingsarbeid med foreldre etter omsorgsovertakelse er dilemma i denne avveiningen ekstra tydelige. Da skal barnevernstjenesten ta stilling, til i mange tilfeller, motstridende behov og interesser mellom foreldre og barn, med avgjørende vekt på hva som er til barnets beste. I de tilfeller der foreldre er uenig i barnevernstjenestens vurderinger og beslutninger, kan dette medføre utfordringer i relasjonen mellom barnevernstjenesten og foreldrene. Dersom foreldrene ikke

forstår barnets situasjon og vurderingene som ligger til grunn for barnevernets beslutninger, kan det skape ytterligere utfordringer i samarbeidet.

2.3 Omsorgsansvar og foreldreansvar

Når vedtak om omsorgsovertakelse er fattet av fylkesnemnda går omsorgen for barnet over til barnevernstjenesten jf. bvl. § 4-18. Den daglige omsorgen for barnet skal da på vegne av barnevernstjenesten, utøves av fosterforeldrene eller institusjonen barnet bor i.

Omsorgsovertakelsen begrenser derfor foreldreansvaret betydelig. I utgangspunktet fordeles foreldreansvaret og ansvaret for den daglige omsorgen mellom foreldrene etter barnelova (lov om barn og foreldre) kap. 5. Foreldrene mister den daglige omsorgen, men beholder et begrenset foreldreansvar etter omsorgsovertakelsen. Det kan fremstå som noe uklart hva dette omfatter. I hovedsak omhandler det spørsmål som valg av utdanning, skole og religiøse spørsmål. Barnverntjenesten har adgang til å bestemme at fosterforeldre eller den institusjonen barnet bor i også skal ha bestemmelsesrett i andre spørsmål enn de som gjelder daglig omsorg, jf. Bvl. § 4-18 første ledd. Men denne adgangen er begrenset til å gjelde avgjørelsesmyndighet som barnevernstjenesten selv har. Denne bestemmelsen brukes som oftest der barnet har bodd i lengre tid i fosterhjem og fosterforeldrene har vist seg skikket til å treffe hensiktsmessige avgjørelser for barnet (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 206).

I ny barnevernlov vil disse bestemmelsene videreføres, men utgangspunktene for hva som hører inn under barnevernstjenestens omsorgsansvar og hva som ligger til foreldrenes begrensede foreldreansvar vil tydeliggjøres (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 555).

2.4 Ny barnevernlov

Formålet med ny barnevernlov er å få en lov som er mer tilpasset dagens samfunn og øke barn og foreldres rettsikkerhet. Den nye barnevernloven skal bidra til bedre barnevernsfaglig arbeid og bidra til bedre forebyggende arbeid med vekt på tidlig innsats. Loven skal oppheve lov 17.juli 1992 nr. 100 om barnevernstjenester (Barne- og familiedepartementet 2020, s. 15). Loven er forutsatt å tre i kraft fra 01.01.2023.

Under utredningen av den nye barnevernloven sto styrkingen av oppfølgingen av barn og foreldre sentralt i departementets vurderinger og forslag. Oppfølging av barn og foreldre

etter det er truffet midlertidig akuttvedtak ble pekt på som spesielt viktig, grunnet i at akuttvedtak oppleves svært dramatisk både for barn og foreldre. Departementet viste til at god oppfølging og veiledning også kan forebygge ytterligere inngrep som omsorgsovertakelse (Barne- og familiedepartementet, 2016).

Departementet har tillagt menneskerettslige vurderinger stor vekt i utarbeidelsen av den nye barnevernloven, og en sikring av at forslagene er i tråd med FNs barnekonvensjons prinsipper om barns rett til informasjon, til å bli hørt, beslutninger til barnets beste og barns rett til privatliv. Departementet viser videre til at EMD fra 2015, har tatt til behandling flere barnevernssaker mot Norge og at EMD har konstatert krenkelse av menneskerettighetene i flere av disse (se punkt 2.5), og at dette peker på et behov for å tydeliggjøre menneskerettslige forpliktelser i lovverket (Barne- og familiedepartementet 2020, s. 15). Under utredningen understreket departementet at synliggjøring i loven at vedtak om omsorgsovertakelse i utgangspunktet er midlertidige, vil kunne bidra til å tydeliggjøre de internasjonale forpliktelsene. En slik presisering kan også bidra til økt bevisstgjøring i barnevernstjenesten og bedre oppfølging etter omsorgsovertakelser. Videre anerkjente departementet også diverse høringsinstansers bekymring om at barnevernstjenestens arbeid med tilbakeføring kan gå på bekostning av barnets behov for ro og stabilitet, og på bakgrunn av dette foreslo departementet å innta i bestemmelsen at «der hensynet til barnet ikke taler imot det», skal barnevernstjenesten legge til rette for at omsorgen skal tilbakeføres til foreldrene (Barne- og familiedepartementet, 2016).

Et av barnevernlovutvalgets forslag var å lovregulere et møte mellom barnevernstjenesten og foreldrene rett etter et akuttvedtak er vedtatt. Departementet anerkjente at ikke alle foreldre ønsker å samarbeide med barnevernstjenesten i tiden etter et akuttvedtak, og derfor var departementet av den oppfatning at det ikke er hensiktsmessig å lovregulere et slikt møte (Barne- og familiedepartementet, 2016).

2.4.1 Nytt kapittel 8. Oppfølging av barn og foreldre

Barnevernets lovpålagte ansvar for oppfølging av barn og foreldre blir nå samlet inn i et nytt kapittel 8 i ny barnevernlov.

2.4.1.1 § 8-2 oppfølging av barn og foreldre etter akuttvedtak

I § 8-2 videreføres i hovedsak dagens bestemmelser etter § 4-6 med noe språklige endringer, men med et nytt tredje ledd om utarbeiding av plan. Planen skal være et sentralt og systematisk verktøy i oppfølgingsarbeidet og for vurderingen av tiltaket. Planen skal omfatte oppfølgingen av foreldrene og inkludere hvilke tiltak foreldrene tilbys fra barneverntjenesten, samt at det skal dokumenteres hvilken bistand de får fra andre instanser. Planen skal bestå av konkrete og individuelle vurderinger, og utarbeides i samarbeid med foreldre og barn (barne- og familiedepartementet, 2020, s. 564).

2.4.1.2 § 8-3 oppfølging av barn og foreldre etter vedtak om omsorgsovertakelse

I all hovedsak videreføres også dagens bestemmelse i § 4-16, med enkelte språklige endringer. Første ledd gjelder oppfølging av barnet, mens annet ledd gjelder oppfølging av foreldrene. I tredje ledd første, punktum, fremheves det i bestemmelsen at der hensynet til barnet ikke taler imot det skal barnverntjenesten legge til rette for at foreldrene skal få tilbake omsorgen for barnet (barne- og familiedepartementet, 2020, s. 281-282).

I tredje ledd, annen punktum, utheves gjenforeningsmålsettingen, og det blir presisert at barnevernstjenesten systematisk og regelmessig skal vurdere om det er nødvendig å endre tiltaket eller om vedtaket skal oppheves. Dette er ingen lovendring, men en tydeliggjøring av gjeldende rett. Departementet understreker at de vurderingene i avveining mellom hensynet til gjenforening og hensynet til barnets behov for beskyttelse må følge av retningslinjer gitt av EMD og høyesterett (barne- og familiedepartementet, 2020, s. 564).

Avslutningsvis vil det i bestemmelsens fjerde ledd i bvl. § 4-15 tredje ledd, første punktum, tydeliggjøres at oppfølgingsplanen gjelder både foreldre og barn, og det er inntatt i bestemmelsen at planen skal beskrive barnets behov og eventuell oppfølging som kan tilrettelegge for tilbakeføring (barne- og familiedepartementet, 2020, s. 564).

2.4.1.3 § 8-4 oppfølging av barn og foreldre etter vedtak om opphold i atferdsinstitusjon

Dagens § 4-28 videreføres med noe språklige endringer. Det tydeliggjøres en forpliktelse til å systematisk og regelmessig vurdere om det er nødvendig å endre tiltaket, eller om det er behov for ytterligere tiltak. Barnevernstjenestens oppfølgingsplikt omhandler også å sette i verk nødvendige hjelpetiltak i oppfølgingen av institusjonsopphold (barne- og familiedepartementet, 2020, s. 564).

2.5 EMD dommer og endringer i praksis

Per 14.oktober 2021 har EMD behandlet 43 saker om barnevern mot Norge, hvor det er avsagt dom i 13 av sakene. Norge har blitt dømt for brudd mot Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen⁵ i 11 av disse sakene (Alvik, 2021, s. 8). Høsten 2019 tapte Norge fem viktige saker som fikk konsekvenser for barnevernfaglig praksis (Strand Lobben, A.S, K.O og VM, A.S og Abdi Ibrahim, i tillegg kommer Jansen mot Norge, dom av 6. september 2018) (Søvig, 2020).

Den sentrale problemstillingen i disse sakene er om norske myndigheter gjennom ulike former for tvangstiltak som omsorgsovertakelse, avslag på tilbakeføring av barnet til foreldrene, samværsrestriksjoner mens barnet er under omsorg, eller fratakelse av foreldreansvar og adopsjon har krenket retten til familieliv etter EMK Artikkel 8 (Søvig, 2020). Sørensen (2020) peker på at eksisterende praksis fra EMD gir grunnlag for å konstatere at norske prinsipper og regler som ligger til grunn for vedtak om omsorgsovertakelse, kan føre til at det EMK- rettslige gjenforeningsmålet ikke blir ivaretatt i konkrete saker.

2.5.1 Vern om retten til familieliv

Som beskrevet har samtlige i dommene mot Norge fått konstatert brudd på menneskerettighetene etter EMK artikkel 8, som omhandler retten til vern om familieliv. Grunnloven § 102 fastslår også et hvert menneskes rett til respekt for sitt privat- og familieliv. Hovedpoenget med denne rettigheten er å beskytte personer mot vilkårlig inngrep fra myndighetene. Retten til familieliv etter disse bestemmelsene er imidlertid ikke absolutt. EMKs artikkel 8 nr. 2 åpner for å gjøre inngrep i familielivet dersom det samsvarer med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til å beskytte helse, eller for å beskytte andres friheter og rettigheter. Dette nødvendighetskravet betyr at det ved vedtak om omsorgsovertakelse må være en tilstrekkelig grad av forholdsmessighet mellom barnets behov for beskyttelse og tiltakets grad av inngrep i retten til familieliv. Barnets interesser og behov for omsorg må være begrunnelsene for vedtaket, og minste inngrepsprinsipp er gjeldende. Minste inngrepsprinsipp innebærer at mildere inngrep, som for eksempel

---

⁵ Heretter forkortet til EMK

hjelpetiltak i hjemmet, må vurderes før større inngrep utføres (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 193-194).

2.5.2 Oppsummerende om EMDs avgjørelser

Et viktig poeng i avgjørelsene til EMD om tilrettelegging av samvær etter omsorgsovertakelse har vært i samsvar med formålet om å kunne tilbakeføre barnet til foreldrene. EMD har fremhevet at omsorgsovertakelse er et midlertidig inngrep og at samvær skal fastsettes slik at senere gjenforening blir mulig. Kritikken fra EMD knyttes i sterkest grad til prosessuelle spørsmål som at begrunnelsene for vedtak ikke har vært grundige og konkrete, i tillegg til at de ikke har vært basert på tilstrekkelig oppdatert beslutningsgrunnlag. Kritikken retter seg også mot at det har utviklet seg en praksis i Norske fylkesnemnder som oppfattes som preget av standardiserte normer for samværsutmåling (Alvik, 2021, s. 1).

EMD uttaler at selve adskillelsen mellom barn og foreldre kan være nødvendig for å oppnå formålet om å verne barnet, men at samvær etter omsorgsovertakelsen må som utgangspunkt ha et omfang som gjør det mulig å opprettholde en kontakt mellom barnet og foreldrene, slik at manglende tilknytning mellom barn og foreldre ikke hindrer gjenforening på et senere tidspunkt. Oppfordringen fra EMD til norske myndigheter er å tilrettelegge for så mye samvær som mulig, men samtidig uten å utsette barnet for «urimelig belastning». Det kreves spesielle og sterke grunner dersom samvær skal fastsettes til et minimum ut ifra at gjenforeningsmålet er forlatt. EMD understreker samtidig at foreldre ikke kan kreve beskyttet familieliv etter EMK artikkel 8 dersom det kan skade barnets helse eller utvikling. Dersom det skal fastsettes begrenset samvær over en lengre periode slik at gjenforeningsmålet i realiteten er oppgitt, eller fastsettes samværsnekt eller svært begrenset samvær uten at gjenforeningsmålet er forlatt, må det begrunnes i at samvær utgjør en urimelig belastning for barnet (Alvik, 2021, s. 8).

Videre legger EMD til grunn at barnets beste er av overordnet betydning i alle avgjørelser som gjelder barn, men at det samtidig kommer frem av Strand-Lobben som de senere avgjørelser bygger på, at hensynet til familiens enhet og gjenforening i tilfeller av atskillelse er en del av retten til familieliv. Følgelig må hensynet til barnets beste og hensynet til gjenforening av familien inngå i avveiningen etter EMK artikkel 8 (Alvik, 2021, s. 9). Sandberg (2020) peker på at høyesterett anerkjenner ulikheter i perspektivene mellom norsk rett og

EMD, og at i dommene fra EMD vektlegges familiebandene, mens Norge kritiseres for å ha ilagt disse for liten vekt. Hun peker videre på at hensynet også er synlig i norsk rett, men mer som underforstått og ofte uttalt forutsetning. Ut ifra Strand-Lobben dommen må det altså komme tydeligere frem i vurderingen at hensynet til familiebandene er vurdert og det må synliggjøres med gode begrunnelser at det har blitt foretatt en reell avveining mellom disse og hensynet til barnet.

2.5.3 Oppsummerende om etterfølgende høyesterettsavgjørelser

Høyesterett har i etterkant av Strand-Lobben-dommen fra EMD slått fast at det er et behov for justeringer i norsk barnevernspraksis og at de norske lovbestemmelsene må praktiseres innen rammer som følger av EMDs praksis (barne- og familiedepartementet, 2020, s. 195). Høyesteretts tre storkammeravgjørelser av 27. mars 2020 bekrefter blant annet EMDs tydeliggjøring av tilbakeføring som den overordnende målsettingen med omsorgsovertakelser. Videre sies det også at samvær skal fastsettes slik at båndene mellom barn og foreldre utvikles og styrkes med mål om at gjenforening skal være mulig. Høyesterett angir at samværsutmålinger må fastsettes etter konkrete vurderinger av hva som er barnets beste, og av målsetting om gjenforening. Høyesterett tar tydelig avstand fra en praksis der samvær settes utifra standardiserte kriterier med manglende begrunnelser, og det gis føringer for de avveiningene som må foretas, inkludert hva som skal være hovedmålet for samvær, hva som skal til for at samvær kan nektes eller begrenses, i hvilke situasjoner samvær med tilsyn skal kunne fastsettes og for offentlige myndigheters plikt til å sikre at samværet skjer på en hensiktsmessig måte med justeringer etter behov (Alvik, 2021, s. 9). Oppsummerende legger høyesterett til grunn at utformingen av bestemmelsene i barnevernloven gir rom for den fleksibiliteten som er nødvendig for å ivareta forpliktelsene overfor barn etter grunnloven og barnekonvensjonen, samt retten til familieliv etter EMKs artikkel 8 (barne- og familiedepartementet, 2020, s. 195)

Kapittel 3. Kunnskapsstatus og teori

Kontaktpersoner i barnevernet arbeider innenfor et rammeverk bestående av lover, regler og rutiner, og er forpliktet til å arbeide etter prinsipper og verdier som er knyttet til faget. Samtidig arbeider kontaktpersonene ansikt til ansikt med mennesker som er i vanskelige livssituasjoner. Slik skal kontaktpersonene forholde seg til to ulike normative posisjoner, en

påkallende og realistisk posisjon, og en fremforhandlet og konstruktivistisk posisjon. En som knyttets til møtet med menneskene her og nå, og en som omfatter rammene rundt møtet. I dette kapitlet vil først noen sentrale begreper introduseres, før det redegjøres for de to normative posisjonene i barnevernsfaglig arbeid. Deretter redegjøres det for viktige normer, verdier og prinsipper barnevernsarbeidere er forpliktet til å arbeide etter, og som er en del av deres profesjonelle identitet. Det vil pekes på hvordan disse to normative posisjonene kan skape spenninger og utfordre fagpersoners profesjonelle dømmekraft.

3.1 Barnevernsfaglig arbeid -et normativt fag

Barnevernsfaglig arbeid er verdibasert, det vil si at det er et normativt fag. Ulike verdier og moralske normer aktualiseres, og kommer i spill i møte mellom barnevernet og brukerne. Situasjoner der prinsipper eller verdier aktualiseres, kan betegnes som etisk relevante (Eide, 2016, s. 112). Eide (2016) argumenterer for at normativiteten er dypere ved at den også er innvevd i selve faget og utøvelsen av det. I denne sammenhengen knyttes ikke interessen til innholdet i verdiene og normene, eller den statusen de har innenfor barnevernsfeltet. Oppmerksomheten rettes mot hvorvidt det normative er integrerte i selve faget og fagutøvelsen, eller om det legges på faget og utøvelsen av det som en tilleggsdimensjon. Det sentrale vil være spenningen mellom det Eide betegner som en påkallende og realistisk normativ posisjon, og en fremforhandlet og konstruktivistisk normativ posisjon. De to ulike normative posisjonene aktualiseres på feltet innen barnevernsfaglig arbeid, og kan gi ulike og til dels motsetningsfylte svar på spørsmål om normenes posisjon og status på et felt (s. 112-116).

3.2 Den etiske fordring

«Den etiske fordring» av K.E. Løgstrup (1905-1981) er et av de viktigste verkene innenfor moralsk filosofi skrevet på dansk i det 21. århundret, og er det mest sentrale verket av forfatteren. I dette verket, søker Løgstrup å forklare en fundamental side ved det menneskelige liv, det han mener er underliggende all etikk, og som er så banalt at det blir systematisk oversett innenfor moralsk filosofi. Løgstrups begrep «den etiske fordring» omhandler den makten vi har over livet til den andre som er gitt oss i tillit. Det er et kall eller krav som oppstår i møtet med andre mennesker. Menneske legger mer eller mindre av sitt liv i den andres hender gjennom tilliten. Fordringen er et valg vi står ovenfor om å ta vare på

den tilliten andre mennesker viser oss (Fink, 2007, s. 9, 15). Løgstrup (1965/1999) skriver at denne fordringen hører med til tilværelsen vår slik den en gang er, og at det er et krav fra livet selv. Den etiske fordringen, slik Løgstrup beskriver, er ikke diskuterbar, eller forhandlingsbar og den går lenger enn det konvensjonelle plikter krever av oss når vi skal forholde oss til andre mennesker. Den er heller ikke ensbetydende med det andre menneskets uuttalte ønske eller krav (Løgstrup, 1965, 1999, s. 38, 39, 40, 43). Den etiske fordringen er et krav om å gjøre det beste for den andre, og slik handle etisk riktig. Men samtidig skal vi ikke innta en evaluerende holdning og forsøke å dømme våre egne handlinger. Løgstrup mener at dersom vi tar et normativt standpunkt skapes en slags fremmedgjøring, og oppmerksomheten dreies vekk fra den konkrete situasjonen i møtet med den andre (Fink, 2007, s. 15-19).

3.3 Primær og sekundær normativitet

Fink (2007) tolker det Løgstrup skriver om den etiske fordring, som forskjellig fra andre etiske krav. Han beskriver denne fordringen som et krav som oppstår i situasjonen i møtet med den andre, og som alltid stilles til oss når vi står ovenfor et annet menneske. Det han betegner som konvensjonelle moralske krav på den andre siden er de som er relative og gjensidige. Pliktene fra disse moralske kravene rettes mot oss fra utsiden av situasjonen. Disse moralske kravene omhandler prinsipper, normer, lover og regler som er fremforhandlet og dynamiske, og som endrer seg over tid i ethvert samfunn. Slik trekker han et skille mellom etikk og moral (Fink, 2007, s. 16-20). Fink betegner skillet som primær og sekundær normativitet. Den primære normativiteten omhandler livet selv, og ikke våre moralske konstruksjoner. Det handler ikke om hvilken verdi vi for eksempel har tillagt tilliten, eller hvilke resultater tillit kan gi oss. Tilliten i den primære normative posisjonen er fundamental til forskjell fra relativ. I den sekundære normative posisjonen har slike verdier en relativ posisjon. Verdien er i sekundær normativitet, relatert til det vi som enkeltpersoner eller grupper mener er verdifullt. I sekundær normativitet er disse verdiene avhengig av våre konstruksjoner. Eide hevder det ikke er snakk om enten eller, men heller både og, der den primære normative posisjonen tillegges en grunnleggende og primær posisjon, og den sekundære normative posisjonen en sekundær, men nødvendig posisjon i sosialfaglig arbeid (Eide, 2016, s. 112-116).

3.4 Den påkallende og realistiske normative posisjonen

Den påkallende og realistiske normative posisjonen knyttes til primær normativitet, og til Løgstrups «etiske fordring». Den er påkallende ved at møtet med den andre krever en respons av fagpersonen. Møtet med den andre kaller på respons og handling her og nå. Den er realistisk i den forstand at den er virkelighetsnær. Den omhandler tilstedeværelse i den konkrete situasjonen slik den utspiller seg. Kontaktpersoner arbeider i møter med mennesker ansikt mot ansikt, og det er akkurat i de konkrete møtene at den etiske kilden ligger. Denne fordringen som oppstår i møte med den andre lar seg ikke svare på gjennom bruk av profesjonsetiske kodekser eller konkretiserte normer i samfunnsoppdraget. Den er innflettet og gitt i selve møte med den andre, og det normative trykket befinner seg dermed i selve situasjonen, og den fordrer utøvelse av dømmekraft (Eide, 2016, s. 127). Dette innebærer at normativitetens nedslagsfelt er tilknyttet handlingsvalget, vår situasjonsforståelse og tilstedeværelse i situasjonen slik den berører oss. Regler og prinsipper er selvstendige og ikke en del av situasjonen. De er formulert forut for den, men samtidig aktualiseres de i situasjonen vi står i. Tilkoblingen ligger i at de assosieres med situasjonen. Prinsippene en kontaktperson arbeider etter, er knyttet til den kulturelle konteksten vi lever i, og det er i den de begrunnes. Selve situasjonen krever noe av oss forut for at den blir sett og fortolket av regler eller prinsipper (Eide, 2016, s. 117-120). Wyller (2010) skriver lignende om nyere tradisjoner innen sosialt arbeid som setter søkelys på *connectedness*, selve møtet og tilstedeværelsen i det, i profesjonelt arbeid. Wyller hevder at en regelstyrt praksis kan redusere fokuset vekk fra å lete etter den etiske kilden i møte med den andre (s. 14,15). I kraft av å være kontaktperson i barnevernet er man en brikke i et større hierarkisk system, og personlig integritet i rollen vil være avhengig av en erkjennelse av at hver og en av oss er et autonomt subjekt med ansvar for egne handlinger, og mangel på handling. Dette er kontrasten til lydighetstenkning, ansvarsfraskrivelse, og underdanighet ovenfor autoritære (Skau, 2017, s. 24).

3.4.1 Empati

Empati er en grunnleggende evne for å muliggjøre emosjonelle tilknytninger til andre, slik som kjærlighet, sympati, medlidenhet og omsorg. Empatievnen gjør det mulig å bli preget av den andres affekter. Å møte andre mennesker med empati er derfor også grunnleggende for å svare på den etiske fordringen som oppstår i det konkrete møtet mellom mennesker.

Kontaktpersoner i barnevernet møter ofte fortvilte og sårbare foreldre, og at foreldrene møtes med empati er en viktig forutsetning for å bygge en samarbeidsrelasjon mellom foreldre og kontaktperson. Empati er andre-orientert, den etablerer et emosjonelt bånd mellom meg og den andre. Dette båndet er ikke nøytralt, og det omhandler og bryr seg om den andres ve og vel. Båndet oppleves som forpliktende, men er ikke det samme som å følge en plikt eller adlyde en regel. Det dreier seg om et spontant ikke-kalkulerende engasjement i den andres situasjon. Individet tilegner seg empati gjennom å erfare empati fra andre, ved å leve i et menneskelig felleskap. Empatievnen er ikke bare viktig i seg selv, men den er også en moralsk evne, som er av avgjørende betydning for moralsk persepsjon og moralsk dømmekraft (Vetlesen & Nortvedt, 1996, s. 58-60).

Moralsk dømmekraft omhandler tolkingen, forståelsen og avveining av velferden, interessene og rettighetene til berørte parter i en konkret situasjon. Når en bruker dømmekraft, trenger en normer og prinsipper som kan være veiledende i avveiningen av handlingsvalg. Men kognitive og intellektuelle innsikter i prinsipper og normer, og i tolking og anvendelse av disse, kommer ikke til utfoldelse dersom en ikke er sensitiv for at den konkrete situasjonen en befinner seg i innebærer et grunnleggende etisk krav, altså at situasjon selv kaller på en til å gjøre bruk av egen dømmekraft (Vetlesen & Nortvedt, 1996, s. 66).

Empati innebærer at vi kjenner igjen i oss selv det den andre føler. Empati retter seg mot hele opplevelsen og følelsesrepertoaret hos den andre, og gjennom empati har vi mulighet til å forstå den andres affekter. Røkenes & Hansen (2012) påpeker at vi kan ha følelsesmessige sperrer eller tabuområder i oss selv, som kan hindre oss i og å leve oss empatisk inn i den andres opplevelsesverden. Dersom det er følelser vi ikke tolerer i oss selv, kan de skape hinder mot å forstå den andres affekter og opplevelser empatisk. Det er derfor hensiktsmessig at fagpersoner har en reflektert holdning rundt sin egen livshistorie, holdninger, og emosjoner. Gjennom empati kan en fagperson få tilgang til både det som er menneskelig likt for alle, og det som er spesielt for den andre. Ved å være empatisk og andre orientert, kan en få tilgang til den andres selv-opplevelser, meningsunivers, opplevelsesmønstre, motiver, intensjoner, behov og affekter (Røkenes & Hansen, 2012, s. 182-184).

3.4.2 Empatisk holdning i samtalen

Tre forhold er sentrale, når vi nærmer oss hva empati innebærer i selve samtalen med den andre; å lytte, forstå og være anerkjennende. Det å lytte innebærer å være i den andres verden, og konsentrere seg om en annens persons indre. Det inkluderer å ta del i deres subjektive opplevelsesunivers. Fokuset er innholdet i de opplevelsene, meningene og forståelsesrammene den andre uttrykker. Empatisk lytting rommer å få grep på Intensjonene, motivene, behovene og affektene som den andre formidler. Det å lytte empatisk kan være svært krevende, det krever konsentrasjon, og å innta en følelsesmessig nærhet, men samtidig opprettholde en tilstrekkelig avstand. Det omhandler i stor grad og sette til side sine egne forståelsesrammer, og egne ideer om hva andres opplevelse egentlig handler om (Røkenes & Hansen, 2012, s. 187-188).

Empatisk forståelse innebærer å bli forstått innenfra. Det handler om å forstå den andre utfra den andres perspektiv. Den profesjonelle speiler tilbake sin forståelse av den andre, og slik formidler tilbake hva den har forstått av det den andre har formidlet, og slik kan den andre bekrefte, nyansere eller korrigere. Dette kan gjøres affektivt og tematisk. Tematisk omhandler hva som er fortalt rent innholdsmessig. Affektiv innebærer hvilke følelser som er en del av det tematiske. Gjennom en slik prosess der likhet og forskjellighet møtes, kan det oppnås en forståelse av den andre, og den andre kan forstå seg selv, og begge kan oppleve seg avgrenset fra hverandre i likhet og forskjellighet (Røkenes & Hansen, 2012, s. 188-190).

En anerkjennende holdning omhandler å bekrefte og vise toleranse for andres opplevelser, og de følelsesmessige aspektene er sentrale. Videre formidles det til den andre at den spesielle kvaliteten ved den andres opplevelser kan deles med noen, og at det formidles respekt for den andres egenart. Bekreftelsen og anerkjennelsen er indreopplevd og autentisk, og den fordrer en åpenhet og et aksepterende forhold til en selv, og at en har evne til å både være nær, og ha distanse til andre (Røkenes & Hansen, 2012, s. 190-191).

3.5 Den fremforhandlede konstruktivistiske normative posisjonen

Den fremforhandlede konstruktivistiske normative posisjonen er knyttet til sekundær normativitet, og den omhandler normer, verdier og prinsipper innen barnevernsfaglig arbeid. Disse normene er konstruktivistiske i den forstand at de konstrueres og endres med tiden. De er resultater av en fremforhandlet praksis basert på lovgivning, forskning og

erfaringer. En kontaktperson i barnevernet opererer ikke som privatperson, men som en representant for en profesjon med et samfunnsgitt mandat. Profesjonen og mandatet innebærer normative føringer og fremforhandlede normer som legges på situasjonen og handlingsvalg, og veileder kontaktpersonen i arbeide. Det er disse som utgjør denne normative posisjonen (Eide, 2016, s. 127). I en konstruktivistisk posisjon, sees verdier og normer som uttrykk for våre meninger og konstruksjoner. Verdier og normer innenfor barnevernsfaglig- og sosialt arbeid er fremforhandlede og erfaringsbaserte, med medlemmenes tilslutning og konsensus om fagets styrende og gyldige normer. De er erfaringsbaserte i den forstand at de uttrykker en oppsummert erfaring om hva som har vist seg hensiktsmessig for utøvelsen av faget. Et eksempel er yrkesetiske grunnlagsdokument som uttrykker fagets verdier og normer. En av normene er for eksempel brukermedvirkning, som utdypes nærmere under punkt 3.6. Disse verdiene og normene er likevel frakoplet den konkrete situasjonen der arbeidet utføres. Spørsmålet er om hvorvidt vi mener at situasjonen aktualiserer normen. En kontaktperson i barnevernet har kunnskap om brukermedvirkning og i kraft av rollen som kontaktperson forpliktet til å arbeide i henhold til denne normen. Et normativ trykk gjør seg gjeldene når kontaktpersonen vurderer sine handlinger i lys av normen og tillegger situasjonen en normativ dimensjon. Situasjon og handlingsalternativ er nøytrale alene, normativiteten blir konstruert når norm og trekk ved situasjon eller handlingsalternativ korresponderer (Eide, 2016, s. 116-119).

I arbeid med mennesker generelt, handler det i stor grad om å gå inn i en hjelperelasjon, det en forventning at den ene parten, skal være til hjelp for den andre. Velferdssystemene har et mål om at brukerne skal få den hjelpen de har rett og behov for, og at menneskene som møtes av systemet skal få til den endringen og nå målet som er satt for hjelpen. Da kan det være et sterkt søkelys på at fagpersonen skal være handlingsorientert. I tillegg er det krav om effektivitet og et rammeverk som krever at prosedyrer blir fulgt. Faren i dette ligger i at fagpersonen blir ensidig opptatt av å vise effektiviteten gjennom å sette i verk en rekke tiltak. Det kan være både hensiktsmessig og nødvendig å være handlingsorientert, men dersom praksis preges ensidig av handlingskraft og regelstyring, kan føre til tingliggjøring eller objektivisering av andre mennesker som fører til fremmedgjøring. Menneskene som møter hjelpeapparatet, kan føle at de ikke blir møtt som et medmenneske og ikke blir ivaretatt. Det å bli behandle på en slik måte at en føler seg tingliggjort kan forsterke

følelsene av å ikke mestre situasjonen og føre til lav selvfølelse og avmakt i møte med fagpersonene. Mennesker som opplever seg styrt av ytre forhold kan lettere gi opp, og utvikle psykiske og somatiske plager. Det samme gjelder dersom en fagperson holder seg til en bestemt teori, metode, teknikk eller rutine, dette kan komme til å redusere brukeren til et objekt (Røkenes & Hansen, 2012, s. 15-17).

Viktigheten av å handle i samsvar med regler i profesjonell etikk kommer fra en tradisjon om at universalitet blir sett på som en viktig garanti for rettferdighet. Det bygger på likebehandling, og at dersom en anvender samme regel i to forskjellige kontekster garanterer det rettferdig behandling. Diskusjoner om etikk i media og i profesjonene virker ofte å omhandle regler og rammeverk som skal følges. Et annet aspekt ved regelstyrt etikk er en tendens til ikke å skille mellom etikk og juss. Kvaliteten på profesjonell praksis er ofte karakterisert av om de profesjonelle følger prosedyrer etter offisielle aksepterte standarder og regler. En reduksjonistisk argumentasjon for at en handling var etisk akseptabel er å argumentere for at handlingen fulgte de juridiske standardene. Siden standardene har blitt etablert for å sikre så mye rettferdighet og riktig behandling som mulig, vil en handling etter disse standardene argumenteres for som mest etisk riktig (Wyller, 2010, s. 13).

3.6 Prinsipper, normer og verdier i barnevernsfaglig arbeid

3.6.1 Yrkesetikk

Yrkesetikk skal være et grunnlag for å skape trygghet, tillit og kvalitet for brukergruppene innenfor profesjonene. Den er ment for å kunne bidra til å bygge opp under samfunnets tillit til profesjonene. Den skal også være et virkemiddel for den enkelte sosialarbeider i sitt daglige arbeid. Yrkesetikken gjenspeiler både allmenmoral, politiske føringer og ideer i den tiden de er oppstått i (Skorstad, 2010, s. 167).

De yrkesetiske retningslinjene for profesjonene, deriblant barnevernstjenesten, finner vi i det felles yrkesetiske grunnlagsdokumentene som uttrykker yrkesgruppens profesjonelle identitet, og er basert på forpliktende verdier. Dokumentet bygger på humanistiske og demokratiske verdier, og yrkesutøverne skal fremme likeverd og respekt, møte menneskers behov og bidra til at de får brukt sine ressurser. Videre skal de ivareta enkeltindividet og forståelsen av menneskes gjensidige avhengighet til hverandre for å skape livskvalitet for alle. Profesjonsutøvernes arbeid skal ta utgangspunkt i brukernes egne verdier, ressurser og

kunnskap. De har et ansvar for å sørge for at tjenestene ikke bidrar til å umyndiggjøre brukerne. Brukerne er ofte i utsatte posisjoner og er avhengig av andres hjelp, og profesjonsutøverne har myndighet og mulighet til å gripe inn i brukernes liv og relasjoner, også imot deres vilje. I kraft av sin profesjonelle status og faglig kompetanse har yrkesgruppene makt til å hjelpe, men hjelp kan også oppleves krenkende for mottakeren. Faglige utfordringer kan derfor være vanskelige og skille fra etiske utfordringer på dette feltet. Siden all faglig kunnskap bygger på en bestemt virkelighetsforståelse og et bestemt menneskesyn, er ikke kunnskapen verdinøytral og profesjonsutøveren må derfor ha en kritisk holdning til sin egen fagkunnskap, og hvordan den utvikles og brukes. Evne til etisk refleksjon og holdninger preget av ydmykhet, velvilje og respekt ovenfor brukernes verdier og livsvalg utheves (FO, 2019-2023, s. 3).

Relasjonen mellom kontaktperson og foreldre er ikke likeverdige, og nettopp derfor er det viktig å understreke at den profesjonelle har et stort etisk ansvar. I tillegg til at kontaktpersonen sitter med kunnskap som gir makt og mulighet til å påvirke foreldrenes liv på en fundamental måte, har de også informasjon om foreldrenes private liv. Foreldrene er også avhengige av den avgjørelsen barnevernet tar. Kontaktpersonene, og andre fagpersoner innen feltet sosialt arbeid, trenger derfor etisk kunnskap og ferdigheter utover det en trenger i hverdagslivet. Det å være bevisst den makten kontaktperson besitter er svært viktig i sammenheng med det etiske ansvaret en er gitt. Kontaktpersonen har større formelle forutsetninger til å forstå foreldrenes problematikk og utfordringer i et større perspektiv enn foreldrene selv har. I tillegg besitter kontaktpersonen et teoretisk begrepsapparat som foreldrene ofte ikke har forutsetninger til å forstå. Slik er foreldrene prisgitt kontaktpersonens vurderinger og kan ikke selv faglig bedømme de handlingsvalg og beslutninger barnevernet foretar (Skorstad, 2010, s.187-188).

3.6.2 Medvirkning

Selve prinsippet om brukermedvirkning står i sentrum av sosialfaglig teori, og omhandler lovfestede rettigheter, i tillegg til å være nedfelt i både de yrkesetiske prinsippene, og i utdanningens metodelitteratur (Slettebø, 2008, s. 2-3). Det skilles mellom individuell og kollektiv medvirkning, der individuell medvirkning omhandler brukernes rett til innflytelse i egen sak, og kollektiv medvirkning omhandler brukernes innflytelse på utforming av tjenestetilbudet (Slettebø, 2009, s. 12). I oppfølgingen av foreldre etter omsorgsovertakelse,

og i øvrige barnevernsfaglig arbeid har ifølge barnevernloven barnevernet en plikt til å samarbeide med barn og foreldre (barnevernloven, 1992, § 1-7).

I barnevernet finnes det både juridisk og faglige begrensinger i hvor mye foreldrene kan bestemme. Samhandlingene i relasjonene er kjennetegnet av dominans og makt, og gråsonen mellom frivillighet og tvang i barnevernstjenesten er stor. Trusselen om tvang vil alltid være tilstedeværende, og påvirker i hvor stor grad brukerne opplever at de kan være åpne om sine synspunkter og erfaringer (Slettebø, 2008, s. 4, 16). Slettebø (2008) peker i sin studie på at en viktig forutsetning for foreldrenes muligheter for medvirkning, er at de får informasjon om hvordan barnevernet er organisert og hva foreldrene kan få hjelp til. Dette innebærer informasjon om formålet med de ulike tiltakene, om klageordninger og rett til innsyn i saksdokumenter om beslutningsgrunnlaget til barnevernet. I tillegg pekes det på et behov om kunnskap om hvordan barnevernet vurderer dem som foreldre og tydelige tilbakemelding på hva som skal endres slik at de blir vurdert som gode nok foreldre (s. 16, 17).

Selv om påvirkningsmuligheten til foreldrene kan være begrenset i saker som omhandler omsorgsovertakelse, skal foreldrene i disse sakene ha innflytelse på en del spørsmål det skal tas stilling til. For eksempel hvordan selve passeringen skal gjennomføres og hvordan foreldrenes kunnskaper om barnet og familien skal formidles til fosterforeldre. Gjennom dialog og god informasjon skal foreldrene delta i løsningen av oppgaver og beslutninger, og deres erfaringer, kunnskaper og ønsker skal være sentrale oppfølgingsarbeidet. Ansatte, foreldre og barn vil i mange tilfeller kunne diskutere seg frem til hvilke avgjørelser brukerne kan ha innflytelse over, og det betyr at brukernes erfaringsbaserte kunnskap og de ansattes fagkunnskaper skal vektlegges. Både barn og foreldre må være aktive deltakere hvis brukermedvirkning skal ha et reelt innhold. Ved evaluering av tiltaks- og omsorgsplaner er det viktig med et punkt om brukermedvirkning. Der kan barnevernstjenesten vise at de tar brukernes synspunkter på alvor. Hovedreglene er at brukerne skal inviteres til alle møter der deres sak blir drøftet (Slettebø, 2009, s. 12, 13).

3.6.3 Nærmere om tillit

Tillit er både innvevd i det konkrete møte med foreldrene, og et viktig prinsipp i barneverns- og sosialfaglig arbeid. Tillit er grunnleggende i mellommenneskelige relasjoner,

men konteksten for relasjonen mellom foreldre og kontaktpersoner kan være et svært vanskelig utgangspunkt for å skape tillit. Oppfølgingsarbeidet med foreldre etter omsorgsovertakelse er et spesielt sensitivt og vanskelig felt, og foreldrene er ofte i en fortvilet situasjon med mange sterke følelser. De kan være uenige i at barnevernets avgjørelse, og erkjennelse av egne feil i forhold til barna kan være svært vanskelig. Videre kan det å arbeide med problemområder som er personlige og sensitive, knyttet til personlige erfaringer og behov, være en utfordring innen sosialt arbeid generelt. Muligheten for å oppnå et konstruktivt forhold mellom kontaktpersonen og foreldrene i oppfølgingsprosessen, vil være helt avhengig av tillit, og tilliten må hele tiden skapes og gjenskapes i en vedvarende prosess (Skorstad, 2010, s.188, 189). Tillit kan ikke kreves, den må arbeides for å oppnå, vi må gjøre oss fortjent til den. Tillit vinnes heller ikke en gang for alle, det kan rives ned, og krenkelser er svært effektive til å rive ned tilliten i møtet mellom den profesjonelle og brukeren. Foreldrene kan oppleve seg krenket i det barnevernet gjennomførte vedtak om omsorgsovertakelse, kanskje allerede i det barnevernet startet en undersøkelsessak. Den strukturbestemte ulikheten, som allerede er etablert før et fysisk møte mellom kontaktpersonen og foreldrene, vekker mange utfordringer når det gjelder å skape tillit (Skau, 2017, s. 35-38).

Tillit er knyttet til forventinger om å bli behandlet som et medmenneske. Det innebærer å bli lyttet til og bli møtt av en holdning om at andre søker å forstå oss. Videre har tillit som prinsipp også en relativ posisjon. Tillit i relasjon til rollen som kontaktperson i barnevernet, handler i stor grad også om en tiltro til systemet, og denne tiltroen blir utfordret av elementer som kan være tilknyttet avhengighet og manglende kontroll i møte med tjenesten. Tilliten til barnevernet som system vil også endre seg med for eksempel mediaoppslag om kritikk av barnevernet. Når profesjonsgrupper har utfordringer med å skape tillit i befolkningen kan det bygge på både på rykte og erfaringer, i tillegg til de arbeidsoppgavene og metodene som profesjonen anvender. Samtidig kan, og kanskje spesielt barnevernet, oppfattes som mer en offentlig kontrollør enn en hjelper (Skorstad, 2010, s.188). I møtet med foreldrene representerer kontaktpersonene ikke bare seg selv og barnevernstjenesten, de representerer også en offentlig makt og hjelpeapparat. Foruten yrkesspesifikke ferdigheter og kunnskaper, har de også muligheten for legalisert bruk av tvang. Hvordan den enkelte kontaktperson opptrer som person kan bidra til å forsterke eller

svekke foreldrenes følelse av avmakt i møtet med barnevernstjenesten (Skau, 2017, s. 35-38).

Foreldrene må føle seg trygge på at møtet med barnevernstjenesten er relevant og rettferdig, at prosedyrer blir fulgt på rett måte, at de har fått den informasjonen som er nødvendig, og at de har blitt lyttet til i forhold til problemer og behov. Videre er gjensidig trygghet viktig i relasjonen, tillit er ikke bare noe vi forsøker å gi, men noe vi også skal vise andre. Å vise tillit til foreldrene, blant annet til foreldrenes endringskompetanse, er fundamentalt for å få til en god relasjon. Kontaktpersonen må konstant jobbe for å overbevise foreldrene de møter om at de kan og vil hjelpe, og vil deres beste. Mistillit kan også være et resultat av at foreldrene tviler på barnevernets og kontaktpersonens evne til problemløsning og faglige kunnskap. Det faglige og etiske ansvaret i møte med foreldrene innebærer å lytte og hjelpe foreldrene med å uttrykke sine behov. Å få uttrykke sine behov kan være det første steget for å få hjelp, og kan legge grunnlaget for at tillit kan skapes (Skorstad, 2010, s.188-189).

3.7 Tidligere forskning

Olkowska & Aamodt (2022) gjennomførte en kvalitativ undersøkelse basert på intervjuer med ni foreldre som hadde mistet omsorgen for barna om temaet sorg ved omsorgsovertakelser. Studien viste at foreldre har flere og ulike sorgreaksjoner i forbindelse med omsorgsovertakelse og at denne sorgen skiller seg ut fra andre sorgtyper. Videre fant studien at sorgen i mange tilfeller ikke blir møtt eller bearbeidet, og at sorgen oppleves som illegitim og tabulagt. Studien konkluderer med at barnevernstjenesten har mye å hente i forhold til bedre samarbeid med denne foreldregruppen ved å bekrefte, og møte sorgen foreldrene opplever. Slik kan foreldrene kjenne seg anerkjent og forstått. Dette kan bidra til at foreldrene får mulighet til å være til stede for barnet uavhengig av tilbakeføring.

Syrstad & Ness (2021) undersøkte effektene av systemisk tilnærming til støtte og oppfølging av foreldre med barn plassert. Studien baseres seg på intervjuer med seks foreldre som har mottatt støtte fra familievernkontoret, og syv familie terapeuter. Foreldrene i undersøkelsen forteller at de følte seg maktesløse i møte med barnevernstjenesten og at de ofte gikk med på tiltak og krav fra barnevernstjenesten side, uten å forstå hensikten med tiltakene og uten at de var enige. Funnene viser at foreldrene opplevde seg mindre dømt av

familieterapeutene enn av barnevernstjenesten. Videre viser funnene at familieterapeutene opplevde at en systemisk tilnærming medførte at foreldrene følte kontroll over eget liv og kunne utforske og finne mening i sine narrativer.

Slettebø (2013) undersøkte kollektiv brukermedvirkning hos foreldre som har mistet omsorgen for sine barn. I studien fikk foreldrene delta i en gruppe sammen med andre foreldre i samme situasjon, og kontaktpersoner i barnevernet. Studien viser at gruppen var gjensidig nyttig, og gruppen ga kontaktpersonene viktig kunnskap som bidro til positive endringer i praksis og myndiggjøring av foreldrene. Gruppen ga også foreldrene et forum hvor de kunne verbalisere sine meninger og dele sine erfaringer fra oppfølgingen de har mottatt i etterkant av omsorgsovertakelse. Studien finner at gruppestrategier representerer både et viktig supplement til annen oppfølging, og kan føre til systemendringer innenfor barnevernet.

Moldestad & Skilbred (2010) gjorde en studie på utfordringene foreldre opplever i relasjonen til barnevernstjenesten i etterkant av vedtak om omsorgsovertakelse. Studien bygger på intervju med 20 norske foreldre som har barn under ti år i fosterhjem, og fokusgruppeintervju med seks erfarne saksbehandlere. Studien viste at foreldrene opplevde at barnevernstjenesten de hadde kontakt med viste liten interesse for deres situasjon, var lite nysgjerrige på deres kunnskaper om barnet, og opplevde lite innflytelse i oppfølgingen og saksbehandlingen. Videre viser studien at intensjonene og forsøkene til kontaktpersonene på å lykkes i et godt samarbeid fra barnevernstjenestens side, i liten grad ble oppfattet slik av foreldrene.

Ellingsen (2007) gjorde en kvalitativ studie basert på intervjuer med åtte mødre som hadde mistet omsorgen for barna sine, og hvordan de opplevde oppfølging fra barnevernet i etterkant av omsorgsovertakelse. Studien viser at mødre opplevde at kontakten med barnevernstjenesten som vanskelig, og at sorgen og skammen de bar på vanskeliggjorde å ta imot oppfølging. Mødrene fryktet at dersom de ga uttrykk for sine følelser ville det ha en negativ effekt på sjansene for tilbakeføring av barna. Mødrene forteller at de fant det vanskelig å få noe positivt ut av kontakten med barnevernstjenesten. Videre opplevde mødre at sorgen over å miste omsorgen for barna sine var et ikke-tema i kontakten med barnevernstjenesten.

Kapittel 4. Metode

I dette kapitlet redegjøres og diskuteres de metodiske aspektene ved denne studien, og de valg og overveielser tatt underveis i forskningsprosessen begrunnes. Først presenteres studiens vitenskapelige forankring, deretter redegjøres det for valg av forskningsdesign, metode for innsamling av data, og forberedelsene gjort i forkant av arbeidet med innsamlingen. Videre går det grundig gjennom hvordan datamaterialet har blitt analysert, kvaliteten på studien blir vurdert og det presenteres etiske refleksjoner rundt studien, samt styrker og svakheter ved studien diskuteres.

4.1 Vitenskapsteoretisk forankring

Denne studien har en fenomenologisk -hermeneutisk forståelsesramme. Jeg ønsket å forstå fenomenet «oppfølgingsarbeid med biologiske foreldre» med utgangspunkt i kontaktpersonenes verden, slik arbeidet oppleves for informantene, gjennom informantenes egne fortellinger. Dagens fenomenologi har sitt utgangspunkt i verket til den tysk-østrikke filosofen Edmund Husserl (1859- 1938). Sentralt i fenomenologien er en søken om å undersøke fenomener i verden slik de mest umiddelbart og opprinnelig erfares. Den direkte og umiddelbare opplevelsen av et fenomen sees som utgangspunktet for kunnskap, og det er den levde erfaringsverden som er fokuset. Dette innebærer en forståelse for at erfaringen ikke skjer ved rent ytre observasjoner til det som omgir oss, men ved å ta del i verden. Vi må gå veien om menneskers egne opplevelser og egne fortellinger for å forstå et fenomen (Thomassen, 2020, s. 104- 109).

Et annet sentralt trekk ved fenomenologien er å sette sin for-forståelse til side når en møter et fenomen. Dette innebærer å forsøke å møte et fenomen med et åpent sinn, uten å la tidligere erfaringer eller kunnskap være bestemmende. Dette vil kunne bidra til å skape et nytt forhold til verden, og reflektere over kategorier og begreper som styrer oss. Det er imidlertid ikke mulig å møte et fenomen helt uten forforståelse. Her vil jeg bringe det hermeneutiske aspektet inn. En kan forsøke å være bevisst sin egen forforståelse, noe jeg har bestrebet i møte med mine informanter, men man kommer aldri helt bort fra den. Martin Heidegger (1889-1976) står for den hermeneutiske vendingen innen fenomenologien. For Heidegger forutsetter forforståelsen vår en bestemt måte å være i verden på, og vår forforståelse kan ikke settes i parentes. Der fenomenologien, ifølge

Husserl, innebar en førspråklig opplevelse av et fenomen, mener Heidegger at vi alltid er bundet av språket. Vi språkliggjør vår erfaring, når vi møter et fenomen. Vi søker språket for å forstå det vi møter i vår livsverden, men samtidig mener Heidegger at det er noe som ikke alltid kan sies. Mennesker fremviser også forståelse i handling. Vi er forbundet med verden som omgir oss gjennom konkrete og dagligdagse praksissammenhenger, forut for teoretiske og uttalte kunnskaper. I min studie var jeg opptatt av informantenes verbalisering av den praksisen de er en del av. Informantenes fortellinger fra deres erfaring fra praksis var avgjørende for min forståelse av oppfølgingsarbeidet (Thomassen, 2020, s. 116-124).

Den hermeneutiske spiralen er et begrep som omfatter forholdet mellom ens forforståelser og forståelse. Min forforståelse påvirket hvordan jeg møtte mine informanter, og gjennom møtene med informantene, kunne min forståelse utvides, og slik igjen endre min forforståelse. Dette innebærer en erkjennelse av at det alltid finnes nye måter å tolke et fenomen på. Personer er alltid mer enn vi allerede vet og forstår. Det er bare i møte, og i samtale at ens eksisterende viten vil kunne utfylles, ens forforståelse kan korrigeres og ens forståelse kan utvides. Meningen skapes mellom fortolker og det som fortolkes, og slik får fortolkeren en aktiv rolle i meningsdannelsen (Thomassen, 2020, s. 171-173). Forskning forstås som en aktiv dialog mellom forsker og informant, mellom forforståelse og forståelse. Hermeneutikken fjerner slik et krav om objektivitet i forskningen og forutsetter en erkjennelse av at forskerens subjektivitet blir en nødvendig del av forskningen (Jarvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 157-159). Denne forståelsen innebærer at å anerkjenne at ethvert forskningsprosjekt vil bli unikt, og datamaterialet aldri vil kunne gjenskapes likt. Slik vil funnene heller ikke kunne generaliseres utover at man kan finne lignende erfaringer, eller kjenne seg igjen i erfaringene til andre.

Som forsker på eget felt har jeg allerede et forhold til fenomenene jeg studerer, og i en hermeneutisk forståelse kan en bygge videre på dette forholdet, og ved å forholde seg refleksivt til for-forståelsene kan en oppnå en større forståelse for fenomenene. Gjennom bruk av aspekter fra en fenomenologisk og hermeneutisk forståelse søkte jeg å møte mine informanter så åpent som mulig, og samtidig bestrebe å utvide og reflektere over mine holdninger og for-forståelser. Jeg søkte å stille meg så åpent som mulig til å endre mine eksisterende føringer og forventninger som jeg bragte med meg inn i møte med mine

informanter. Samtidig erkjenne at min subjektivitet blir en del av forskningen (Jarvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 157, 158).

4.2 Kvalitativt forsknings design

Å bruke en metode er å følge en bestemt sti mot et mål, valget bestemmer hvordan forskeren skal gå frem for å samle informasjon fra den sosiale virkeligheten, samt hvordan denne informasjonen skal analyseres (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 25) På bakgrunn av min problemstilling og min vitenskapsteoretiske forankring, vurderte jeg det til å være mest hensiktsmessig å benytte et kvalitativt forskningsdesign. Formålet med kvalitativt forskningsdesign er å analysere mening og fortolkninger, og gå i dybden av fenomenet som studeres. I kvalitativ forskning ønsker forskeren å se virkeligheten fra menneskers perspektiv, og slik forstå den betydningen som fenomener har for de involverte (Jarvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 10) Kvalitativt forskningsdesign er egnet når det som undersøkes og datamaterialet forskeren samler inn, beskrives mest hensiktsmessig med ord fremfor tall. Når det gjelder data i kultur- og samfunnsfaglig sammenheng menes nedtegnende erfaringer som bærer preg av hvordan de er blitt til (Johannessen, Rafoss og Rasmussen, 2018, s. 21, 22). Ettersom målet med studien var å få innsikt og forståelse for hvordan kontaktpersoner i barnevernet jobber med oppfølging av foreldre, og jeg ønsket å gå i dybden i kontaktpersoners subjektive erfaringer fra dette arbeidet, fremsto et kvalitativt forskningsdesign som et hensiktsmessig valg.

4.2.1 Kvalitative intervju

Målet med kvalitative intervjuer er å få innblikk i informantens verden gjennom fortellinger og historier for å kunne fortolke betydningen, og få frem informantens meninger og erfaringer. Forskeren har et ønske om en forståelse av informantens dagligliv, gjennom informantens eget perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2018, s. 42). Kvalitative intervjuer gjør det mulig å få frem fyldige og detaljerte beskrivelser av det som studeres, og egner seg når forskeren har behov for å gi informantene frihet til å uttrykke seg (Johannessen et al, 2016, 145, 146). For å svare på min problemstilling, ønsket jeg nettopp fyldige beskrivelser av informantens opplevelser og meninger om hvordan de utfører sitt arbeid med biologiske foreldre etter omsorgsovertakelsen. Min interesse lå i informantens livsverden og hvordan informantene skapte mening i sine valg og sine strategier for å skape samarbeid med

foreldrene. Jeg ville vite noe om hvordan de reflekterte rundt sine fremgangsmåter i dette arbeidet. Det kvalitative Intervjuets struktur ligner den dagligdagse samtalen, men kjennetegnes ved at det også inneholder en bestemt metode, hensikt og spørreteknikk (Kvale & Brinkmann, 2018, s. 42). Samtalen er strukturert av forskeren, og gjennom åpne spørsmål kan informanten bes om å fortelle historier om erfaringer gjennom beskrivelser av hendelser og situasjoner som gjør det mulig å frem den kompleksiteten og de nyansene jeg var interessert i. Intervjuene er knyttet opp mot informanten som subjekt der forskerens mål er å hente frem det informanten subjektivt mener om et fenomen. Konkrete spørsmål ligger til grunn for intervjuet, men samtidig må den som intervjuer være åpen for informasjonen som kommer frem, og forsøke og ikke ha med seg forutinntatte holdninger og meninger inn i intervjuet (Johannessen et al, 2016, s. 145-148).

4.2.2 Semistrukturert intervju

Jeg vurderte at semistrukturert intervjuform ville være mest hensiktsmessig for å innhente data i henhold til min problemstilling. Et semistrukturert intervju tar utgangspunkt i en overordnet intervjuguide, men spørsmål, tema og rekkefølge kan variere (Johannessen et al, 2016, s. 148). Intervjuguiden inneholder en detaljert liste med åpne spørsmål godt egnet for å gi rikt datamaterialet til besvarelse av problemstillingen. En klar intensjon bak hvert av spørsmålene er hensiktsmessig for å styre samtalen inn på temaene forskeren er interessert i. Arbeidet med intervjuguiden kan også hjelpe forskeren med å reflektere rundt potensielle utfordringer en kan møte på i intervjuet, og hvordan forskeren kan forberede seg på disse. Semistrukturerte intervjuer gir forskeren mulighet til å stille spørsmål om hovedtema, samtidig som forskeren kan følge utviklingen i intervjuet og følge opp interessante momenter som dukker opp underveis. Målet er å oppmuntre til det som betegnes som «rich talk», nemlig historier, meninger, minner og refleksjoner som kan komme flytende når mennesker blir oppmuntret til å snakke på sin egen måte, og på egne premisser. Dette kan kjennetegnes ved at informantene også kan komme med selvmotsigende fortellinger, noe som skjer når deres tanker utvikler seg og ideer de først ordla på en måte kan endres videre i intervjuet. Intervjuformer som inviterer til «rich talk» lar informantene snakke ut, og følge tankerekken og tankeutviklingen på en naturlig måte, med lignende form som å tenke høyt. Ved bruk av semistrukturerte intervjuer som metode er forskeren avhengig av å legge til rette for at informantene kommer med utfyllende beskrivelser dersom det skal resultere i

nok datamateriale å arbeide videre med. Dersom informantene av ulike årsaker ikke kommer i tale, kan det bli utfordrende å få nok datamateriale til å besvare problemstillingen (Magnusson & Marecek, 2015, s. 46-49). Forskningen vil være preget av forskerens posisjon og perspektiver, og derfor er det viktig at forskeren forholder seg refleksiv til sin rolle i intervjusituasjonen, samt gjennom arbeidet med intervjuguiden og datamaterialet for øvrig (Leseth & Tellmann, 2018, s. 15).

4.3 Fremgangsmåte og dataproduksjon

4.3.1 Utarbeidelse av intervjuguide og forberedelser

Jeg har gjennomført intervjuene med en intervjuguide (se vedlegg 2) som har vært lik for alle informantene. Spørsmålene har i stor grad vært åpne og gitt informantene mulighet til å komme med egne erfaringer og historier. Under utarbeidelsen av intervjuguiden hadde jeg noen overordnede tematiske spørsmål i bakhodet gjennom prosessen:

- Hva vektlegger informantene i møte med foreldrene?
- Hvilke positive erfaringer har informantene fra samarbeid med foreldre?
- Hvilke utfordringer opplever informantene i arbeidet?
- Har informantene opplevd endringer i praksis de siste årene?

Fokus på intervjusamspillet språklige karakter innebærer å være oppmerksom på formuleringen av spørsmålene. Spørsmålene bør tilpasses formålet med intervjuet. Konsekvent bruk av en bestemt form for spørsmål gir ensformig svarstil som kan resultere i et ensformig datamateriale (Kvale & Brinkmann, 2018, s. 169). Jeg forsøkte å variere spørsmålsformene med inspirasjon i Kvale & Brinkmanns (2018) ulike spørsmålsformuleringer, for å ende opp med et variert datamaterialet (s. 169). Intervjuguiden inneholdt åpne spørsmål delt inn i tema, med alternative oppfølgingsspørsmål, for å hjelpe informanten i gang dersom det skulle bli korte svar, og hente samtalen inn igjen dersom jeg opplevde at hovedspørsmålet ikke ble besvart i stor nok grad, eller dersom noe var uklart. Intervjuguiden var avgjørende for fremdriften, og hjalp meg å holde samtalen innenfor det som var relevant for min problemstilling.

Først i intervjuguiden hadde jeg notert det som var viktig informasjon til informanten om intervjuet. Dette inkluderer en kort presentasjon av meg, formålet med intervjuet og

varighet, hvordan jeg ville gå frem og hovedtemaene jeg ville ta for meg. Slik kunne informanten være forberedt på hva intervjuet ville innebære. I tillegg til å informere om at jeg vil ta lydopptak av intervjuet, hvordan jeg vil sikre anonymitet og oppbevare personopplysninger, samt lagring av datamaterialet og hvor lenge datamaterialet vil være lagret. Informantene ble også informert om tilbud om å få tilsendt masteroppgaven når den er ferdigstilt. Deretter var spørsmålene mine delt under de overordnede temaene jeg ønsket å få informantenes beskrivelser, holdninger og erfaringer om: rutiner for arbeidet, endringer i praksis den siste tiden, ny barnevernslov, og erfaringer fra oppfølgingsarbeidet. Jeg avsluttet intervjuguiden med en forespørsel til informantene om å oppsummere med tre av det de mener er de viktigste tingene vi har snakket om under intervjuet, og om de selv hadde noe annet de ønsket å tilføye som jeg ikke hadde spurt om, eller om de hadde spørsmål til meg. I tillegg spurte jeg om muligheten for å kunne ta kontakt igjen dersom det skulle være at jeg hadde oppfølgingsspørsmål. Dette var hensiktsmessig i tilfelle noe skulle være uklart ved transkribering grunnet for eksempel lyd kvalitet på opptak.

Dersom noen av spørsmålene i intervjuguiden kan oppleves som sensitive, er det spesielt viktig å ha tenkt ut formen på spørsmålet i forkant av intervjuene (Magnusson & Marecek, 2015, s. 46-49). Jeg vurderte at temaet i seg selv kunne betegnes som sensitivt.

Omsorgsovertakelser er et kontroversielt tema, som barnevernstjenesten opplever å få mye kritikk rundt. I tillegg er oppfølgingen blitt kritisert i EMD, og informantenes meninger og refleksjoner i hvordan de går frem i dette arbeide kan oppleves som et sensitivt tema. Jeg valgte derfor å spørre informantene om de var komfortable med å snakke om dette temaet før jeg begynte intervjuet.

4.3.2 Utvalg og rekruttering

Når kvalitative metoder benyttes, er hensikten å komme nær inn på personer tilhørende målgruppen forskeren er interessert å vite noe om. Forskeren må spørre seg: hvilket datamateriale kan gi oss mest informasjon til å besvare problemstillingen? Når informanter skal rekrutteres i kvalitative undersøkelser, gjøres det med et klart mål, tilfeldig utvalg er lite egnet. I stedet velges det informanter som er relevante og interessante ut ifra formålet med studien. I kvalitative undersøkelser ønsker vi ikke primært å kartlegge hva noen gjør, men vi ønsker å forstå hvorfor de gjør som de gjør. Vi ønsker å få informasjon om hvordan de

oppfatter virkeligheten, få mest mulig kunnskap om et fenomen (fyldige beskrivelser) og om fenomenets kontekst, ikke foreta statistisk generalisering (Johannessen et al, 2016, s. 113).

Ved valg kvalitative metode ønsket jeg å få mye informasjon om et begrenset antall informanter. Det er ingen øvrig grense på antall informanter, men ved et mindre prosjekt som en masteroppgave, er det begrenset hvor mange informanter det er tid og mulighet til å rekruttere. Rekrutteringen må ha et klart mål, som i metode litteraturen kalles strategisk utvelgelse av informanter. Det innebærer at jeg som forsker må velge en målgruppe som er egnet for å delta for å samle inn nødvendig data, deretter velge ut personer fra målgruppen som skal delta i undersøkelsen. Utvalget vill ikke kunne være representativt, men hensiktsmessig for å besvare forskningsspørsmålet (Johannesen et al, 2016, s. 116, 117).

4.3.2.1 Utvalg

Målgruppen for rekruttering i denne studien var kontaktpersoner som jobber i barnevernet med oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse. Jeg tenkte det var interessant om det var forskjeller i arbeidet ved forskjellige barnevernstjenester, derfor ønsket jeg å rekruttere informanter fra barnevernstjenester fra ulike deler av landet, både små og store kommuner. Jeg gjorde slik et strategisk utvalg av informanter med kvalifikasjoner som var hensiktsmessig for å belyse min problemstilling. Mitt utvalg endte med tre informanter ved tre ulike barnevernstjenester, fra tre ulike kommuner i landet. De hadde ulik utdanningsbakgrunn, henholdsvis som barnevernspedagog eller sosionom, og de jobbet alle som kontaktpersoner i barnevernet ved såkalt «fosterhjemsteam» eller «omsorgsteam», og de var alle kvinner.

4.3.2.2 Rekruttering av informanter

Kontaktpersoner i barnevernet har en svært travel arbeidshverdag, og jeg var derfor forberedt på at det kunne bli utfordrende å sikre et stort nok utvalg. Jeg sendte ut e-post med informasjonsskriv og forespørsel om informanter til 8 barnevernstjenester forskjellige steder i landet, og fikk 2 svar om at barnevernstjenestene fikk mange forespørsler om informanter til ulike forskningsprosjekter og ikke hadde tid til å prioritere flere på dette tidspunktet. Samtlige barnevernstjenester hadde også utfordringer med mye fravær grunnet Covid-19 pandemien. Jeg fikk imidlertid positivt svar fra et av barnevernskantorene om en kontaktperson som kunne tenke seg å delta på intervju i den første runden. De resterende epost henvendelsene fikk jeg ikke svar på. Jeg sendte deretter epost med forespørsler til 6

nye barnevernstjenester, men fikk ikke svar på noen av disse. Jeg forhørte meg med nettverket mitt, om det var interesse i å delta på mitt prosjekt. Slik fikk jeg rekruttert ytterligere en informant. Til slutt la jeg ut en forespørsel om informant på Barnevernspedagogenes Facebook gruppe, og slik fikk jeg en tredje informant. I utgangspunktet hadde jeg satt som mål å intervju fire informanter, men grunnet tid måtte jeg avslutte rekrutteringsprosessen, og ta en avgjørelse på at tre informanter ville være tilstrekkelig for å belyse min problemstilling.

4.3.3 Gjennomføring av intervjuene

Jeg gjennomførte tre semistrukturerte dybdeintervjuer med tre barnevernsansatte, ved tre ulike kommuner i Norge. Intervjuene ble gjennomført på zoom. Når en gjør kvalitative intervjuer er det ikke et poeng i å følge intervjuguiden til punkt og prikke, ei heller er det ønskelig å standardisere intervjusituasjonen (Malterud, 2011, s. 129). Under intervjuene la jeg merke til at hver samtale ble unik, og at det slett ikke var naturlig å hverken følge intervjuguidens rekkefølge, eller spørre alle spørsmålene jeg hadde skrevet ned. Underveis i intervjuene, ettersom informantene begynte og fortelle fritt om sine erfaringer, besvarte de mange spørsmål på en gang, det ble en naturlig flyt, samtidig som de også gikk frem og tilbake mellom ulike tema.

Informantene kom også inn på temaer jeg ikke hadde utarbeidet i intervjuguiden, og da kom oppfølgingsspørsmålene mine spontant. Et av intervjuene spesielt, med informant C, ble veldig annerledes enn de andre to informantene. Denne informanten ledet et gruppetilbud for foreldre etter omsorgsovertakelse, noe de andre to informantenes barnevernstjeneste ikke tilbød som tiltak. Naturlig nok fikk jeg stor interesse for informantens erfaringer fra arbeid i gruppene og samtalen om disse fikk stor plass. Malterud (2011) peker på at den rikeste og mest beskrivende kunnskapen får forskeren ved å lykkes i å invitere informanten til å dele sine egne erfaringer i form av konkrete hendelser og situasjoner, som leder til en opplevd historie med en spesiell betydning angående en bestemt sak (Malterud, 2011, s. 129, 130). Dette fikk jeg erfare under intervjuene. Informantene delte konkrete historier og tankene sine rundt disse, og det ga rike beskrivelser fra deres hverdag i arbeidet. Videre er det hensiktsmessig å revidere intervjuguiden underveis i feltarbeidet, ettersom forskeren erfarer og lærer mer om hvor fokus bør konsentreres og tilpasses i møtet med den enkelte informant (Malterud, 2011, s. 130). Jeg erfarte også at det var et behov for å revidere

intervjuguiden etter det første intervjuet, da jeg opplevde at informant A kom inn på spennende temaer jeg ønsket å høre de andre informantenes erfaringer og refleksjoner rundt.

Det å mestre å være tilstrekkelig åpen og fokusert på samme tid er utfordrende, og en kan fort ende med å styre samtalen dit ens eksiterende kunnskap allerede befinner seg (Malterud, 2011, s.130). Som beskrevet i Malterud (2011) forsøkte jeg i forkant, etterkant og underveis i intervjuene å stille meg åpent og være reflekterende, for å gjøre meg best mulig i stand til å lytte forutsetningsløst. Samtidig hadde jeg problemstillingen med meg inn i intervjuene, slik at intervjuene ble fokusert og skulle gi rikest mulig informasjon som kunne brukes for å beskrive denne. Jeg forsøkte også å være forberedt på at det relevante fokuset kunne ligge et annet sted enn der jeg i utgangspunktet forventet å finne det (s. 130). Jeg la merket til at etter mitt første intervju satt jeg igjen med en følelse av at jeg nok kunne ha gjort en del annerledes, og dette tok jeg med meg inn i neste intervju. Jeg reviderte intervjuguiden og tok med meg erfaringene inn i de neste to intervjuene. Jeg opplevde at disse gikk bedre, og at jeg hadde lært mye i det første intervjuet.

4.3.3.1 Dynamikken i intervjusituasjonen

Flere forfattere understreker at dynamikken i selve intervjusituasjonen potensielt kan være utfordrende. Forholdet mellom forsker og informant kan endre seg under intervjuets forløp, og anta mange dimensjoner i løpe av hele forskningsprosessen. Forskeren må reflektere rundt dette i forkant, under og i etterkant av intervjuet, og stille seg åpen og observant til informantens uttrykk for å oppfatte effekten av den sosiale strukturen og konteksten intervjuet forgår innenfor. En asymmetri og maktdimensjon er sentralt og være seg bevisst, og også verdt å bevisstgjøre for lesere (Leseth & Tellmann, 2018, s. 78-81). Kvale & Brinkmann (2018) hevder at man i liten grad har vært opptatt av maktspørsmålet i kvalitative forskningsintervjuer. De understreker at forskningsintervjuet er en profesjonell samtale med et klart asymmetrisk maktforhold mellom forsker og informant. De begrunner dette med at det er forskeren som definerer intervjusituasjonen, bestemmer tema, beslutter hvilke temaer som skal følges opp og avslutter samtalen. I tillegg har forskeren ofte vitenskapelig kompetanse utover det informanten har. Intervjusituasjonen er også en enveis dialog, der forskeren spør og informanten svarer. Intervjuet er en instrumentell dialog, forskeren har en hensikt. Intervjuet er et middel for at forskeren skal få informasjon om

fenomenet som er av interesse. Forskeren har også monopol på å tolke datamaterialet og skal rapportere det informantene «virkelig» mente (s. 51, 52). En kan derfor stille spørsmål ved posisjonen intervjueren har ovenfor informanten, og hvordan dette påvirker svarene som informantene gir. Informantenes oppfattelse av intervjueren er også et viktig aspekt, og kan også påvirke resultatet av intervjuet. To temaer fremheves som etisk og kunnskapsmessig utfordrende i intervjusituasjonen; taushet og sannhet (Leseth & Tellmann, 2018, s. 78-81).

Taushet kan oppleves ubehagelig og kan utfordre relasjonen i et forskningsintervju. Det er hensiktsmessig at forskeren er forberedt på at taushet kan forekomme, og at forskeren ikke håndterer sitt eget ubehag eller uro over informantens taushet ved å fylle tausheten med ja/nei spørsmål eller småprat. I stedet kan taushet brukes som et redskap for å komme videre i samtalen. Når forskeren tillater pauser får informanten tid til å reflektere å selv bryte tausheten (Leseth & Tellmann, 2018, s. 81-84). Jeg forsøkte å være meg bevisst dette, og legge merke til pausene som oppsto i intervjuene, og gi informanten tid til å reflektere og fortsette dialogen i eget tempo.

Spørsmål som oppstår når en leser blir presentert med et resultat fra et forskningsintervju, kan være om hva som er sant og hva som er usant. Ved valg av kvalitativt forskningsintervju som metode, er man som regel heller interessert i hva muntlige utsagn betyr, og hva informantene mener med det de sier, enn om hva som er sant eller usant. Å ha som mål og lete etter en sannheter i kvalitativ forskning er et vanskelig prosjekt, for hva er egentlig sannhet i kvalitativ forskning, og hvem definerer hva som er sant i en intervjusituasjon? Når en bruker kvalitativ metode for innsamling av data, må sannhetssøken knyttes til hvordan forskeren går frem i sin forskningsprosess, og hvor god kvalitet denne fremgangsmåten har. Målet må være å hente frem informantenes egne begrunnelser og egen forståelsesramme (Leseth & Tellmann, 2018, s.81-87).

Jeg forsøkte å være bevisst dette asymmetriske forholdet mellom meg og informantene under intervjuet. Jeg var bevisst at det var jeg som bar ansvaret for samtalen, og for hvordan jeg behandlet og tolket dataene, og presenterte resultatet. Jeg var opptatt av at informantene skulle føle seg trygge og komfortable. Jeg forberedte derfor informantene godt på hvordan jeg ville gå frem i intervjuet og hvilke temaer jeg ville snakket om. Jeg og informantene har utgangspunkt i samme felt og delte mye av kunnskapen innenfor dette

feltet. Jeg reflekterte rundt om informantene potensielt kunne være i en sårbar situasjon med tanke på å dele meninger og refleksjoner rundt sensitive temaer. Jeg kom frem til at dette aspektet kan ha påvirket svarene ved at informantene vektet sine ord spesielt, eller ikke like fritt ville forteller om sine erfaringer. Siden intervjuene ble utført digital, hadde det også antageligvis en påvirkning på dynamikken under intervjuet. Det ga også en ytterlig utfordring og variabel, en risiko for tekniske utfordringer. Under det siste intervjuet opplevde vi dessverre dette, men informanten tilbød seg og ta den siste delen av intervjuet på telefon, hvor jeg fikk tatt opp igjen tråden der intervjuet ble avbrutt

4.3.4 Transkriberingsprosessen

Transkribering av intervjumaterialet betraktes som et filtrerings- og tolkningsledd i forskningsprosessen. Forskeren må være bevisst at all nærkontakt med datamateriale må sees som at forskeren setter avtrykk i materialet, som vil kunne påvirke meningsinnholdet i teksten. Formålet med transkriberingen er å fange opp samtalene i en form som best mulig representerer det informanten hadde som hensikt å dele. Det er ikke gitt at en ordrett og fullstendig skriftlig transkripsjon av ens samtale automatisk fører til den beste gjengivelsen av samtalen eller meningsinnholdet i samtalen (Malterud, 2011, s. 76, 77). Malterud (2011) advarer mot at paradoksalt nok, kan ordrett skriftliggjøring av muntligheter gi leseren et annet bilde av samtalen enn det samtalepartnerne hørte i intervjusituasjonen. Hun peker på begrepet «slightly modified verbatim mode», som innebærer å redigere teksten i noen grad under utskriften (s. 75, 76).

Under transkriberingen av mine intervjuer la jeg vekt på å gjøre transkriberingen så raskt som mulig etter hvert intervju, for å ha intervjuet ferskt i minnet under transkriberingsprosessen. Jeg gikk nøye til verks, og skrev størsteparten ordrett, med noen små justeringer. Jeg unnlot å skrive ned nøle ord, og en del unødvendige ord som jeg oppfattet at sto i veien for å få en klar setning. Jeg omskrev også dialekter til bokmål, og satte inn noen punktum der setningene ble veldig lange. Jeg noterte ned der det var lengre taushet, eller der informanten nølte, skrev jeg heller dette ned enn å inkludere ufullstendige setninger. Jeg skrev også ned der informanten lo eller kom med andre uttrykk. Jeg møtte på utfordringer under den første transkriberingen, da jeg opplevde dårlig lyd kvalitet på opptaket. Da var det deler av intervjuet jeg måtte unnlate å skrive ned, fordi jeg ikke var sikker nok på hva informanten hadde sagt, slik ble det første intervjuets datamaterialet

mindre enn de to andre. I og med at mine intervjuer var på zoom, var jeg også prisgitt at informantenes mikrofon ga god nok lyd, og at vi ikke opplevde tekniske problemer underveis, for å oppnå god kvalitet på lydopptak. Gjennom transkriberingen, fikk jeg god innsikt og oversikt over datamaterialet, og jeg la også merket til det som benevnes som «dødt materialet», dette kunne skyldes at jeg i mindre grad har evnet og åpne for samtalen på informantens premisser, eller at jeg har hatt et uklart forhold til min problemstilling. I tillegg var jeg uerfaren som intervjuer (Malterud, 2011, s. 78). Dette er viktig å erkjenne, og jeg tok med meg denne erfaringen inn i de neste intervjuene, og la merke til at jeg fikk mindre dødt materialet for hvert intervju jeg gjennomførte.

4.4 Dataanalyse

4.4.1.Kvalitativ analyse

Kvalitative analyser er strukturerte prosesser som omhandler å organisere data etter tema gjennom kategorisering og systematisering, for så å kunne analysere og tolke datamaterialet. Målet er at forskeren skal kunne identifisere mønstre og temaer i datamaterialet som kan kommuniseres gjennom en form for rapportering (Johannessen et al, 2010, s. 163). De fleste kvalitative undersøkelser frembringer en stor mengde empirisk materiale, som er langt større enn det som publiseres i bøker, artikler og oppgaver, fordi reduksjon av datamaterialet er en uunngåelig del av forskingsprosessen (Jarvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 16). Gjennom detkontekstualisering, å løsrive datamateriale fra sin opprinnelige sammenheng, for så å rekontekstualisere datamaterialet, har forskeren redusert mengden på datamaterialet. Forskeren sitter igjen med en organisert og komprimert tekst (Leseth & Tellmann, 2018, s. 123, 124)

Forskeren skal også forholde seg refleksivt til datamaterialet, ved å ta hensyn til at forskeren selv vil påvirke datainnsamling og tolkningsprosessen. Gjennom arbeidet med analysen vil forskeren sette spor i materiale. Derfor skal forskeren være transparent i hvordan analysen og funnene har fått sin form, og reflektere og begrunne valg tatt underveis i prosessen (Johannessen et al, s. 166) For at leseren skal kunne følge hvordan forskeren har kommet frem til sine analytiske funn, skal betydelige deler av undersøkelsenes materiale fremlegges (Jarvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 16).

Utvalget som rapporteres og presenteres som funn, skal gi et troverdig bilde av hele materialet, og skal utvise lojalitet til meningsinnholdet i deltakernes utsagn. Analysen skal imidlertid ikke være en gjenfortelling, tekst fra enkeltpersoner skal brukes til å vinne kunnskap som kan gjelde for flere. Dette kan muliggjøres gjennom å lese datamaterialet på tvers og tolke gjennomgående trekk eller løfte frem fenomener fra enkelte informanter som kan lære oss noe om andre (Malterud, 2018, s. 84).

4.4.2 Analysemetode

I en fenomenologisk metode ønsker forskeren å analysere meningsinnhold, forskeren leser datamaterialet fortolkende og ønsker å forstå den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer (Johannessen et al, 2016, s. 173). Jeg valgte å bruke Malterud (2011) sin analysemetode, systematisk tekstkondensering, som er en modifisert versjon av Giorgio's fenomenologiske analyse. Jeg valgte denne analysemetoden fordi den er detaljert beskrevet og teoretisk forankret, og den krever ikke omfattende kunnskap om fenomenologisk filosofi (Malterud, 2011, s. 96). Metoden beskriver en prosess som sikrer systematikk i analysearbeidet, som kan bidra til at forskeren enklere kan dokumentere hvordan tolkingene av materialet har kommet frem (Johannessen et al, 2016, s. 177). Formålet med analysen er å utvikle kunnskap om informantenes erfaringer og hverdag innenfor barnevernfeltet (Malterud, 2011, s. 96, 97).

Ifølge Malterud (2011) består analyse av meningsinnhold av fire faser: 1) Helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnhold, 2) Koder, kategorier og begreper, 3) Kondensering, og 4) sammenfatning (Johannessen et al, 2016, s. 173).

4.4.2.1 Trinn 1 helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnhold

I den første fasen leser forskeren gjennom materialet på leting etter sentrale og interessante temaer. Målet er å bli kjent med og skaffe seg et helhetsinntrykk av datamaterialet. Denne fasen handler ikke om å henge seg opp i detaljer, men notere seg hovedtemaene (Johannessen et al, 2016, s. 173). I denne fasen skal forskeren i tråd med et fenomenologisk ståsted påta seg å ha et reflektert forhold til egen innflytelse på materialet og mest mulig lojalt gjenfortelle informantenes erfaring og meningsinnhold, uten å legge egne fortolkninger som fasit. Forskeren skal sette en midlertidig parentes rundt sin teoretiske referanseramme og stille seg åpent for de inntrykk som materialet kan formidle (Malterud, 2011 s, 98)

Tre dybdeintervjuer var grunnlaget for mitt datamateriale og til sammen hadde jeg 41 sider med transkriberte tekst. Jeg leste gjennom intervjuene med hver informant grundig gjentatte ganger for å gjøre meg kjent med datamaterialet fra intervjuene. Ettersom jeg leste, begynte jeg å merke meg hvilke mulige hovedtema informantene var opptatt av innenfor de temaene jeg hadde utarbeidet i intervjuguiden. Disse merket jeg med fargekoder. Temaene var; Endringer i praksis etter EMD dommer, tiltak, foreldrenes behov, hva hemmer samarbeid, hva fremmer samarbeid, utfordringer, ny barnevernlov og barnevernreformen, tverretatlig samarbeid og grupper.

4.4.2.2 Trinn 2 koder, kategorier og begreper

Denne fasen handler om å finne meningsbærende elementer. Her skal forskeren gå grundig og systematisk gjennom datamaterialet og identifisere tekstelementer som gir informasjon og kunnskap innenfor de hovedtemaene forskeren har merket seg (Johannessen et al, 2016, s. 173, 174). Koding er systematisk detkontekstualisering, deler av teksten hentes ut fra sin opprinnelige sammenheng for å kunne leses i sammenheng med beslektede tekstelementer (Malterud, 2011, s. 104). Tekstelementene markeres med koder, som angir hva slags informasjon tekstelementet gir, og hvilke tema det har sammenheng med. Disse meningsbærende tekstelementene kan være korte eller lange, og må ikke avgrenses til setninger eller sitater. En bør heller inkludere for mye enn for lite på dette stadiet i prosessen (Malterud, 2018, s.101). Kodene er et verktøy forskeren bruker for å identifisere og sortere meningsbærende informasjon, og er hensiktsmessige for å finne, fjerne og slå sammen tekstbiter som knytter seg til tema, spørsmål hypotese eller begreper. Slik kan forskeren avdekke og organisere de meningsfulle utsnittene og det bidrar til å gjøre analyse arbeidet lettere. Kategoriene kan komme fra hypoteser og problemstilling (deduktive koder) eller fra selve materialet (induktive koder) (Johannessen et al, 2016, s. 173, 174).

Jeg brukte de fargekodede temaene jeg merket meg i trinn 1 av analyseprosessen, og fargekodet ulike deler av datamaterialet, alt fra enkeltord, til lengre setninger og avsnitt, ettersom hvor det passet inn under temaene. Jeg fant flere mindre temaer som jeg ga nye fargekoder. Jeg satte inn linjenummer for å lettere ha oversikt i datamaterialet, og gikk gjennom datamaterialet linje for linje for å identifisere meningsbærende enheter, tekst som bærer med seg kunnskap om ett eller flere temaer fra trinn 1 (Malterud, 2011.s 100). Jeg brukte kommentarverktøyet i Word til å kode de ulike markerte delene av materialet. Jeg

skrev inn refleksjoner, og markerte meg deler der informantene var sammenstemte, og der de skilte seg ut fra hverandre. Jeg merket meg også ulike deler jeg synes var spesielt interessante, og deler der jeg merket meg at sammenligningen mellom informantene var interessant. Jeg kodet også sitater jeg synes illustrerte hver kategori godt. Jeg måtte gå gjennom datamaterialet mange ganger og slette og skrive nye koder. Den store utfordringen jeg opplevde i denne fasen var å avgrense antall kategorier, jeg hadde et stort antall i starten, og jeg hadde en del dobbel-koding, som gjorde at jeg måtte revurdere om kodene var presise nok, og vurdere å slå sammen koder (Malterud, 2011, s. 103). Etter hvert fikk jeg organisert noen kategorier som underkategorier, noen kategorier fikk nye navn, andre ble fjernet. Jeg kodet relevant tekst fra irrelevant, og sorterte deler av teksten som jeg mente kan belyse problemstillingen (Malterud, 2011, s.100). Til slutt i denne fasen organiserte jeg datamaterialet, ved å sortere alle kodegrupper og samle de under felles kategorier (Malterud, 2011, s. 104). Jeg beholdt linjenumrene og informantkodene som gjorde det mulig å finne tilbake i det originale materialet.

4.4.2.3 Trinn 3 kondensering

I den tredje fasen er hensikten å abstrahere meningsinnholdet som ligger i de etablerte kodene. Her skal forskeren trekke ut de kodede delene av datamaterialet, de tekstelementene som er identifisert som meningsbærende. Forskerne sitter igjen med et redusert materiale som deretter ordnes etter kodeordene, dette danner et utgangspunkt for å etter hvert skrive en mer fortettet tekst. Sitater som illustrere meninger kan også velges ut (Johannessen et al, 2016, s.176).

Jeg la foreløpig til side den delen av materialet der jeg ikke hadde merket meg meningsbærende enheter (Malterud, 2011, s. 104). Jeg leste systematisk gjennom det dekontekstualiserte materialet på leting etter om noen av kodegruppene inneholdt få meningsbærende enheter, og vurderte om disse kunne slås sammen med større kodegrupper (Malterud, 2011, s. 105). Etter å ha gjort dette flere ganger satt jeg til slutt igjen med fire kodegrupper;

1. Å skape en samarbeidsrelasjon
2. Hva vektlegger kontaktpersonene i møtet med foreldrene
3. Utfordringer i arbeidet
4. Oppfølging og rammeverk i endring

Jeg tok for meg hver kodegruppe og så på de ulike nyansene, som beskriver ulike meningsaspekter innenfor samme kodegrupper, og sorterte disse i tilsvarende subgrupper (Malterud, 2011, s. 105). For eksempel innen kodegruppen «hva vektlegger kontaktpersonene i møte med foreldrene», fant jeg subgruppen «anerkjennelse». Deretter fokuserte jeg på hver subgruppe jeg fant, og laget et kondensat (et kunstig sitat). Dette er et virkemiddel for å fortette innholdet i hver subgruppe og skal bære med seg det konkrete innholdet fra de enkelte meningsbærende enhetene. Kondensatet skal gjenfortelle det som befinner seg innen hver subgruppe i en sammenfattet og mer generell form, ved bruk av informantenes egne ord og begrepet fra de meningsbærende enhetene. Der det dukket opp tekst jeg ikke klarte å inkludere i kondensatet, markerte jeg den for å komme tilbake til den senere. Jeg valgte også ut såkalte «gullsitater», som illustrerer konkret den meningen som er abstrahert i hvert kondensat (Malterud, 2011, s. 106-107).

4.4.2.4 Trinn 4 sammenfatning

I den siste fasen, også kalt rekontekstualisering, skal forskeren sammenfatte funnene i form av gjenfortellinger som kan bidra til å utforme nye begreper og beskrivelser (Malterud, 2011, s. 107). Forskerens inntrykk i den sammenfattede beskrivelsen må vurderes om det er i tråd med det opprinnelige datamaterialet, og fortsatt gir en gyldig beskrivelse av den opprinnelige sammenhengen. Hensikten er å oppdage sammenhenger og mønstre som ikke er umiddelbart synlige i datamaterialet (Johannessen et al, 2016, s.176). Forskerens ønsker å synliggjøre til leseren hva datamaterialet formidler om en utvalgt side av problemstillingen (Malterud 2011, s. 107).

Jeg sammenfattet kunnskapen fra hver kodegruppe og subgruppe, med utgangspunkt i de kondenserte tekstene og sitatene, og laget en analytisk tekst innenfor hver kodegruppe. Teksten fra hver enkelt subgruppe ordnet jeg under eget avsnitt og skrev det i tredjeperson (Malterud, 2011, s. 107). Malterud (2011) peker på at bruk av tredjeperson minner oss på at vår rolle er gjenforteller, og på at vi skal ta ansvar for våre tolkninger. Jeg la vekt på at gjenfortellingen skulle tydeliggjøre at jeg formidler essensen i tre historier sammenfattet gjennom analyse, og ikke tre ulike enkeltstående historier. Videre gikk jeg tilbake til det originale transkriberte materialet for å vurdere hvorvidt resultatet av sammenfatningen fortsatt gir en gyldig beskrivelse av den sammenhengen den opprinnelig var hentet ut av (s.107, 108).

4.5 Pålitelighet, troverdighet og overførbarhet

Innenfor kvalitativ forskning brukes begrepene pålitelighet, troverdighet og overførbarhet som mål på forskningsarbeidets kvalitet (Johannessen et al, 2016, s. 231). Ved å være transparent gjennom hele forskningsprosessen, og redegjøre for refleksjonene rundt disse kriteriene kan en gjøre en vurdering av den kvalitative forskningen.

4.5.1 Pålitelighet (reliabilitet) og troverdighet (intern validitet)

Reliabilitet (pålitelighet) er knyttet til undersøkelsens data, hvilke data som anvendes, hvordan den innsamles og bearbeides. Begrepet omhandler også hvorvidt et resultat kan reproduseres på et senere tidspunkt. Kvalitative studier har en høy grad av subjektivitet, og forskeren bruker seg selv som instrument med sin egen erfaringsbakgrunn, ingen andre kan derfor tolke dataene på samme måte. På samme måte kan ikke datamaterialet dupliseres, da det ofte er samtale som styrer datainnsamlingen og hver samtale vil være unik. I kvalitative undersøkelser er reliabilitet derfor mindre relevant, enn i kvantitativ forskning. Innenfor kvalitativ forskning blir transparens- det å grundig redegjøre for fremgangsmåten under hele forskningsprosessen og å gi leseren en inngående beskrivelse av konteksten, viktig for å styrke reliabilitet. Dette gjøres ved at forskeren gjør det mulig å spore dokumentasjon av data, metoder og avgjørelser gjennom hele prosjektet, og i tillegg kan reliabilitet styrkes ved å legge vekt på hensiktsmessige kriterier for evaluering (Johannessen et al, 2016, s. 231, 232).

Intern validitet (troverdighet) omhandler i hvilken grad forskerens fremgangsmåter og funn reflekterer formålet med studien, og i hvilken grad den representerer virkeligheten (Johannessen et al, 2016, s. 232) Gjennom hele forskningsprosessen er det viktig at forskeren er bevisst på hva som kan bidra til å styrke eller redusere validiteten av studien, og på den måten ha en kontinuerlig kvalitetskontroll. For å evaluere studiens interne validitet er det hensiktsmessig at forskeren reflekterer hvordan datamaterialet har blitt tolket, og om det har blitt relatert tilbake til teoriene, altså om det er konsistens mellom funnene og det teoretiske rammeverket. I tillegg bør forskeren spørre seg om hvor sammenfallende funnene er i forhold til virkeligheten. For å styrke den interne validiteten er det kritiske forskerblikket viktig og bør være til stedet gjennom hele forskningsprosessen (Krumsvik, 2014, s. 152, 154).

En transparent fremgangsmåte er avgjørende for å sikre leserens tillit til at det er anvendt forsvarlige og transparente metoder til å innsamle og analysere data. Forskeren skal sikre at forskningsresultatene er tilstrekkelig dokumentert og overensstemmende med datamaterialets ytringer (Brinkmann & Tanggaard, 2015, s. 494).

For å møte krav til pålitelighet og troverdighet har jeg gjennom hele min forskningsprosess forsøkt å være transparent og gjort rede for min vitenskapelige forståelsesramme, og vist hvordan jeg har kommet frem til funnene mine gjennom detaljerte beskrivelser av intervju, transkripsjon og analysemetode. Jeg har vært refleksiv og gjort rede for valg underveis i forskningsprosessen i metodekapittelet. Jeg har vært kritisk til mine fortolkninger av datamaterialet, og forsøkt å være bevisst mine forforståelser.

Videre har jeg lagt vekt på at transkriberingen av intervjuene skulle mest mulig lojalt ivareta det opprinnelige materialet, slik at informantenes meninger og erfaringer ble formidlet og oppfattet under intervjuene. Samtidig har jeg vært bevisst at i selve transkriberingsprosessen, når tale skal bli til tekst, skjer det en fordreining av hendelsen og at nonverbale sider ved kommunikasjonen som også er med på å forme meninger i samtalene går tapt i transkripsjonen. Jeg har gjort transkriberingen av intervjuene selv, og siden jeg var deltaker i samtalen, kan det bidra til at jeg husker momenter som kan oppklare uklarheter eller som er av betydning for meningen i teksten. Dette kan bidra til å styrke validiteten av analysematerialet. Jeg har også vært forsiktig med tolkninger der jeg vurderte grunnlaget for teksten som usikkert (Malterud, 2011, s 76, 77). Jeg har gått nøye frem i analyseprosessen og hele tiden gått tilbake til de opprinnelige transkripsjonene for å se til at funnene stemmer overens med det informantene har formidlet i intervjuene.

4.5.2 Overførbarhet (ekstern validitet)

Eksternvaliditet omhandler hvorvidt resultatene fra et forskningsprosjekt kan overføres til lignende fenomener. I kvalitativ forskning brukes ofte begrepet overførbarhet om det lykkes i å etablere beskrivelser, fortolkninger, begreper og forklaringer som kan være nyttige på andre områder enn det som studeres (Johannessen et al, 2016, s. 233). Kvalitativ forskning er ikke statisk representativ og derfor er ikke generaliserbar i streng forstand. Innen kvalitativ forskning arbeider man med små enheter og mange variabler, og forskeren er en del av feltet som studeres. Forskerens valg, vurderinger og dømmekraft har stort spille rom, og

forskeren kan la intervjuet, samtalene eller samhandlingen utvikle seg i mange ulike retninger avhengig av hvem informantene er. Meningssammenhengene informantene uttrykker er knyttet til hvert enkelt individ. Det er heller ikke alltid naturlig og nødvendig og stille samme spørsmål til hver informant. Kvalitative studier opererer derfor med en annen type representativitet, de søker å gi et helhetsbilde av et fenomen, eller gruppe og slik forsøke å generalisere gjennom å gjøre et fenomen gjenkjennelig og forståelig for leseren og andre i samme situasjon som informantene. Hvordan denne generaliseringen oppstår må samtidig være gjenstand for en kontinuerlig diskusjon. Videre, kan studien analytisk generaliseres ved at den vurderes til i hvilken grad den kan brukes som rettleiding for hva som kommer til å skje i en annen situasjon (Leseth & Tellmann, 2018, s. 139- 141).

I metodekapittelet har jeg søkt å være transparent i hvordan jeg har samlet inn data, og hvordan jeg har analysert datamaterialet og slik, vist hvordan jeg har kommet frem til funnene i denne studien. Studiens formål har ikke vært å presentere en objektiv sannhet eller statistisk kunnskap, ei heller har den et mål om generalisering. I hvilken grad min studie vil være generaliserbar vil avhenge av konteksten kontaktpersoner jobber under og om funnene kan oppleves gjenkjennelige for andre som utfører lignende arbeid. Formålet med studien er at en del av funnene kan bidra til å gi innsikt og en forståelse for hvordan kontaktpersoner i barnevernet arbeider med oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse og deres opplevelse og erfaringer fra å stå i dette arbeidet. Andre studier på samme felt kan gi andre resultater, finne andre utfordringer og erfaringer i samme arbeid, avhengig av kontekst og individ.

4.6 Forskningsetiske hensyn og personvern

En overordnet etisk forpliktelse innen kvalitativ forskning omhandler at forskningen skal være «sann», i den forstand at kunnskapen som skapes i forskningen skal være riktig å gjenkjennelig. Dette innebærer en systematisk og transparent fremgangsmåte, som leseren kan følge, og er en forutsetning for at å kunne diskutere funnenes gyldighet (Leseth & Tellmann, 2018, s. 144-145). Dette hensynet har jeg forsøkt å overholde i dette kapitlet ved grundig og transparent å redegjøre for min forskningsprosess, og vurdere troverdighet, pålitelighet og overførbarhet på studien.

Forskning underordnes forskningsetiske prinsipper og juridiske retningslinjer, og i forskning som innebærer at det samles inn informasjon om identifiserbare enkeltpersoner må juridiske forhold avklares. Dersom enkeltpersoner i datamaterialet er identifiserbare og det i tillegg omhandler sensitive opplysninger er hovedregelen at prosjektet er konsesjonspliktig. Prosjektet kan unndras konsesjonsplikt dersom førstekontakten opprettes gjennom offentlige tilgjengelige registre, eventuelt gjennom en faglig ansvarlig person ved virksomhetene der respondent er registrert, det foreligger informert samtykke til deltakelse, prosjektet har en sluttdato som er kjent før prosjektet startet og prosjektet bruker ikke elektronisk sammenstilling av personregisteret (Johannessen et al, 2016, s. 83, 88, 89). Mitt prosjekt oppfylte kravene til å unntas konsesjonsplikt, og var kun meldepliktig. Prosjektet ble meldt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD) Prosjektet ble godkjent av NSD fra den 01.11.21 til den 31.05.22.

Det stilles strenge krav til informert samtykke, det innebærer at informantene kjenner prosjektet godt nok til å kunne ta stilling til om de ønsker å bidra med sin kunnskap. Det er en forutsetning at deltakeren på forhånd har nok informasjon om hvordan data innsamles og håndteres (Malterud, 2011, s. 204, 205). Alle informanter som ble rekruttert fikk tilsendt et informasjonsskriv, hvor hensikten med prosjektet ble grundig beskrevet. Det ble opplyst om hvilken informasjon som skulle samles, hvordan den skulle samles og informantenes rettigheter. Informasjonsskrivet informerte om at kun forsker har tilgang til informasjonen om informantene, og at disse lagres forsvarlig og ikke sammen med lydopptak fra intervju. Videre inneholdt informasjonsskrivet opplysninger som at informantene har rett til innsyn, og når som helst kan trekke seg og få sine opplysninger slettet. Et samtykke skjema fulgte med i informasjonsskrivet. Informantene skulle også føle seg trygge på at deltagelse ikke vil gi skadevirkninger. Før intervjuet startet, forsikret jeg meg om at informanten hadde lest informasjonsbrevet, og var kjent sine rettigheter og prosjektets hensikt. Samtlige informanter hadde ikke lest informasjonsbrevet nøye. Da gikk jeg gjennom punktene fra informasjonsskrivet. Deretter ba jeg om muntlig samtykke, hvor jeg gikk gjennom hvert punkt for å forsikre meg om at informanten visste nøyaktig hva de samtykket til. Samtykket ble tatt opp.

Kvalitativ forskning omhandler menneskers tanker og livserfaringer, og ofte har de en form der det språklige uttrykk produserer materiale av en sensitiv og personlig karakter. Det er

viktig at informantene kjenner seg trygge på at anonymiteten er tilfredsstillende og tilstrekkelig ivaretatt uten en risiko for gjenkjennelse. Det er derfor også etiske hensyn som skal tas under transkriberingsfasen. Noen hensyn kan være at intervjuene gjengis korrekt, at man unnlater å transkribere personsensitive opplysninger, og dersom det er dårlig lyd eller man av andre grunner er usikker på innholdet skal man ikke bruke denne delen av intervjuet videre. Dette er spesielt viktig i fasen rapportering når datamaterialet skal presenteres, og sitater blir brukt. Noen formuleringer må endres på i presentasjonen, for å ta hensyn til og respektere informantens integritet og fremstille informantene på en hensynsfull måte. Hvordan informantene blir fremstilt skal være sannferdig, troverdig og gjenspeile det informanten meddelte i intervjuet (Malterud, 2011, s. 204, 205)

Etiske hensyn innebærer også at forskeren reflekterer over hvordan et tema belyses uten at det får etiske uforvarselige konsekvenser for enkeltmennesker, grupper eller det øvrige samfunn (Johannessen et al, 2016, s. 85). Jeg reflekterte rundt dette da mitt tema kan oppfattes som et kontroversielt område innenfor barnevernsfeltet, som stadig er gjenstand for kritikk fra ulike hold. Omsorgsovertakelser er et tema som kan vekke sterke følelser i befolkningen for øvrig.

I tillegg omfatter forskningsetiske krav om transparens også et krav om åpenhet rundt bruk av skriftlige kilder, og forfatteren skal gjøre rede for hvilken litteratur som er brukt gjennom kildehenvisninger og oppgi referanser (Leseth & Tellmann, 2018, s. 150) Jeg har fulgt kravene fra OsloMet og referert i henhold til APA.

4.7 Studiens styrker og svakheter

En svakhet ved studien er at data er avhengig av hva forskeren er interessert i, og at jeg hadde et spesielt fokus, betyr at andre forhold velges bort (Johannessen et al, 2016, s. 34). Dette har påvirket hele prosessen fra valg av tema til presentasjon av funn. Mitt forskerblikk vil være preget av mine interesser og det temaet og fokuset jeg valgte for denne studien.

I tillegg er data også avhengig av forforståelse. Som mennesker møter vi verden med en forforståelse bestående av oppfatninger og kunnskaper om virkeligheten, og ubevisst bruker vi denne til å tolke det som skjer rundt oss. Slik vil også min forforståelse påvirke hva jeg observerer og hvordan jeg tolker datamaterialet. En forsker kan heller ikke starte helt forutsetningsløst uten oppfatninger av det som undersøkes eller hva som kan forventes av

resultater (Johannessen, et al, 2016, s. 34, 35). I denne studien hadde jeg en fenomenologisk og hermeneutisk vitenskapelig forståelsesramme som innebærer at jeg som forsker forsøkte å både være bevisst min for forståelse, og samtidig søkte å legge denne til siden, og gå inn i dette prosjektet og i møte med informantene så åpent som mulig. Samtidig innebærer det å anerkjenne at mine forforståelser vil påvirke prosessen, og at jeg setter spor i datamaterialet gjennom hele prosessen med prosjektet. En styrke ved studien vil være at jeg har vært transparent og reflektert gjennom hele prosessen, og nøye beskrevet både fremgangsmåter for studien samt at jeg har begrunnet valg jeg har tatt underveis.

Det at jeg ikke hadde erfaring med kvalitativ forskning før denne studien kan sees som en svakhet ved studien. Jeg har lært mye underveis, og ser at en del ting kunne blitt gjort annerledes for å styrke kvaliteten på studien. Dette gjelder spesielt på områdene utarbeidelse av intervjuguide og gjennomføring av intervjuer. Dersom jeg hadde avgrenset meg i større grad med tanke på antall temaer i intervjuguiden, kunne jeg fått dypere og mer inngående informasjon om det utvalgte. Dette kunne ført til mer betydningsmettede og tykkere beskrivelser av fenomenene.

En styrke med studien er at studiens tema er svært relevant i forhold til økt søkelys på barnevernets oppfølgingsarbeid som resultat av kritikk fra internasjonal rett. I tillegg til at det er vedtatt ny barnevernlov der styrkning av oppfølgingen av foreldre og barn var sentralt. Denne studien kan bidra til å belyse om kontaktpersoner som jobber innen dette praksisområdet har erfart endringer i praksis som følge av disse faktorene. Samtidig kan ikke funnene i denne studien generaliseres utover å gi innsikt i akkurat denne studiens informanternes erfaringer, og at andre innenfor samme felt kan kjenne seg igjen i disse erfaringene eller at andre studier på samme område kan gi lignende funn.

Kapittel 5. Presentasjon og drøfting av funn

I dette kapitlet presenteres og drøftes studiens funn i lys av de to normative posisjonene som aktualiseres i sosialt arbeid introdusert i kapittel 3, samt i lys av tidligere forskning på området. Kapitlet er organisert etter hoved- og undertemaer og hovedtemaene er; å skape en samarbeidsrelasjon med et utfordrende utgangspunkt, tre aspekter informantene vektlegger i møtet med foreldrene, utfordringer i arbeidet og oppfølging og rammeverk i endring.

5.1 Å skape en samarbeidsrelasjon med et utfordrende utgangspunkt

På spørsmål om hva informantene legger vekt på i den første kontakten med foreldrene etter at vedtaket om omsorgsovertakelse er gjennomført, formidlet alle informantene at de er opptatt av å legge til rette for muligheten til å skape en samarbeidsrelasjon med foreldrene. Informantene ga uttrykk for at dette var en viktig fase i arbeidet, og at hvordan foreldrene opplever og bli møtt av barnevernstjenesten, og den første kontakten etter omsorgsovertakelsen, kan ha stor innflytelse på den videre kontakten og samarbeidet. Det handler i stor grad om å legge et godt fundament for videre samarbeid. Informantene var samstemte i hvordan de gikk frem, og hva de la vekt på i de første møtene med foreldrene. En av informantene forteller;

Jeg er opptatt av det med respekt, vise dem respekt, lytte til hva som er viktig for dem, og hvordan kan vi, om vi ikke er helt enige, hvordan kan vi finne en løsning som funker.

En annen informant forteller;

Jeg prøver å ikke lese mappene på forhånd før jeg møter foreldrene fordi jeg er opptatt av og ikke la meg farge av det som står skrevet. Det er litt som å begynne med blanke ark, omsorgsovertakelsen er gjennomført, nå skal vi gå videre. Alvorlighetene ligger jo der, men jeg prøver å danne en relasjon og skape tillit, til tross for det at vi sitter på hver vår kant og er kanskje uenige.

Det kan tolkes som at Informantene har et blikk mot fremtiden, og forsøker å skape en relasjon for å kunne samarbeide mot et mål som ligger frem i tid. Foreldrene på sin side har gjennomgått en traumatisk hendelse, og er ofte i krise og sorg. Foreldrene kan på dette tidspunktet være mer opptatt av fortiden, av det som har skjedd. De ene informanten forteller at hun ønsker å starte med blanke ark, men det reiser spørsmålet om dette er mulig, når det er den samme tjenesten som har overtatt omsorgen som foreldrene skal forholde seg til i etterkant. Et annet spørsmål er om foreldrene er i stand til å tenke på fremtiden, og om de på det tidspunkt ønsker å finne felles løsninger. Otterlei, Ilstad & Paulsen (2021) fant i sin studie at vedtaket om omsorgsovertakelse i mange tilfeller kom som et sjokk, og at foreldrene ofte opplever kriselignende reaksjoner. Foreldrene i deres undersøkelse beskriver at situasjonene svekket deres psykiske helse, og at de følte at deres behov og reaksjoner i liten grad ble ivaretatt av barnevernstjenesten i påvente av

fykenemndas behandling. Et annet perspektiv kan da være at foreldrene allerede har en relasjon til barneverntjenesten, de har hatt kontakt med barnevernstjenesten over en kortere eller lengre tidsperiode opp mot omsorgsovertakelsen. Ofte har det blitt prøvd ut ulike hjelpetiltak i hjemmet i forkant. Kanskje handler det mer om å reparere en eksisterende relasjon, eller bygge videre på den, enn å skape en ny relasjon.

Informantene formidler at de ønsker å møte foreldrene på gode måter for å opprette kontakt, men det er ikke nødvendigvis slik at foreldre har det samme perspektivet på kontakten som kontaktpersonene. Studien til Moldestad & Skilbred (2010) peker på at intensjonene og forsøkene til kontaktpersonene på å lykkes i et godt samarbeid fra barnevernstjenestens side i mindre grad ble oppfattet slik av foreldrene som deltok i deres studie. Dette viser kompleksiteten i de relasjonelle aspektene i arbeidet, og at informantenes gode intensjoner ikke nødvendigvis vil være synlige for foreldrene. Foreldrene og informantene kan ha svært ulike perspektiver med inn i møtet.

5.1.1 Å tåle og stå i avvisning

Informantene var enige i at å opprette kontakt med foreldrene kunne være utfordrende. Alle informantene hadde erfaring med foreldre som ikke ønsker å forholde seg til barnevernet rett etter at barna er blitt plassert, og at mange trenger lengre tid. Ifølge systemteoretisk kommunikasjonsteori har all atferd budskapsverdi, det vil si at det er umulig og ikke kommunisere. Ved at foreldrene unnlater å svare på kontakt fra barnevernet, eller velger å ikke møte opp til avtalte møter, kommuniserer foreldrene allikevel noe. Det er budskap i denne kommunikasjonen. Hva budskapet er vil avhenge av konteksten, og hva som forventes av foreldrene (Røkenes & Hansen, 2012. s. 227).

Informantene var samstemte i hvordan de formidlet at de svarte på denne typen kommunikasjon fra foreldrene. Informantene var opptatt av å formidle en forståelse for at foreldrene ikke ønsker å snakke med barnevernet, og uttrykte at det var viktig å respektere at foreldrene trengte tid. Informantene forteller at de da ofte tilbyr henvisning til andre instanser som for eksempel familievernet, DPS eller frivillige organisasjoner som Kirkens Bymisjon, og hjelper til med å opprette kontakt med disse. En av informantene uttrykker det slik;

Det varierer veldig hva foreldrene samtykker til, og hva de føler at de trenger. For noen er det at vi følger opp med informasjon fra rustjenester, DPS eller NAV, men noen ønsker ikke at vi skal blande oss inn i det, det er privat og det har vi ikke noe med. Så det varierer i fra masse kunnskap og informasjon, til at noen ikke ønsker det i det hele tatt.

Informantene var opptatt av å sikre foreldrene en eller annen form for bistand så kort tid som mulig etter omsorgsovertakelsen. Informantene forteller at de også velger å fortsette med å komme med regelmessige tilbud. Dette tyder på at informantene ser oppfølgingen som en prosess over tid. Moldestad og Skilbred (2010) beskriver at kontaktpersonene i deres studie hadde et slikt perspektiv på oppfølgingen av foreldre etter omsorgsovertakelse, og at kontaktpersonene jevnlig kom med tilbud til foreldrene tross gjentatte avvisninger.

Informantene ga uttrykk for at å sikre foreldrene en form for støtte er særdeles viktig for at foreldrene skal få mulighet til å bearbeide den traumatiske opplevelsen det er å miste omsorgen for barna sine. En av informantene formulerte det slik;

Kanskje foreldrene ikke skal snakket med oss om det. Da forsikrer vi oss om at de har noen andre å snakke med, sikrer oss at de får dekt sine behov og blir ivaretatt. Om de ikke ønsker det av oss, men da av noen andre. Jeg tenker at de må ha støtte, for det er jo kjempetøft.

Informantene uttrykker at det er en utfordring at det er den samme tjenesten som både gjennomfører omsorgsovertakelsen og skal følge opp i etterkant. Ved alle de tre barnevernstjenestene ble saken overført fra undersøkelsesteam til omsorgsteam etter vedtaket er gjennomført. Dette innebærer et bytte av kontaktperson. Informantene var samstemte i at dette var en faktor som virket positivt inn på samarbeidet med foreldrene. Selv om informantene fortsatt er representanter fra den samme tjenesten, så er det ikke den samme personen foreldrene skal forholde seg til i etterkant. Dette medvirket også til at informantene bedre håndterer å stå i kritikken fra foreldre, siden de selv ikke hadde vært med å ta avgjørelsen om vedtaket. Moldestad & Skilbred (2010) peker imidlertid på at flere foreldre i deres undersøkelse ønsket å beholde samme saksbehandler som hadde fulgt dem opp i forkant av omsorgsovertakelse fordi, tross konflikter, opplevde foreldrene at det var denne kontaktpersonen som kjente dem godt og at foreldrene hadde et behov for kontinuitet i prosessen. Foreldrene i undersøkelsen ønsket også innflytelse over eventuelt bytte av saksbehandler dersom relasjonen var svært dårlig.

Det er en interessant kontrast til informantenes erfaringer som kommer frem i min studie om bytte av saksbehandler som en samarbeidsfremmende faktor. Dersom foreldre har hatt en god relasjon til kontaktpersonen som har fulgt dem opp mot omsorgsovertakelsen, synes det å være lite hensiktsmessig å bytte. Det er dermed ikke rimelig å anta at foreldrene alltid vil ha en dårlig relasjon til kontaktpersonen som har fremmet vedtak om omsorgsovertakelsen. Det mest hensiktsmessige ville dermed være å gi foreldrene myndighet til å velge selv om de ønsker ny kontaktperson. Å gi foreldrene medbestemmelse og innflytelse er noe flere studier peker på som fremmende for en god relasjon mellom foreldre og barnevernstjenesten (Slettebø, 2008, 2013). Samtidig så vil dette skape organisatoriske utfordringer. Barnevernstjenestene som informantene i min undersøkelse arbeider ved, har alle ulike team som hadde arbeidsoppgaver knyttet til henholdsvis undersøkelse, og oppfølging ved fosterhjem/omsorgsteam. Barnevernstjenesten er dermed organisert på en måte som gjør at saken skal overføres fra undersøkelsesteamet til omsorgsteamet etter omsorgsovertakelse. Dersom foreldrene skulle fått innflytelse på valget om å bytte kontaktperson, vil det innebære en mer dynamisk organisering, der kontaktpersonene kan bevege seg innenfor de to teamene. Slik kan organisatoriske faktorer, som en del av den sekundære normative posisjonen, sette grenser for mulighetene til å tilpasse seg hvert enkelt individ.

Syrstad & Ness (2021) gjorde en kvalitativ studie av foreldre med barn som er plassert og deres erfaring med familieterapi gjennom familievernkontoret. Studien fremhever at det er svært utfordrende for kontaktpersoner og støtte foreldrene i etterkant av omsorgsovertakelsen, og at foreldrene følte seg mindre dømt av familieterapeutene enn kontaktpersonene i barnevernet. Moldestad og Skilbred (2010) peker også på at foreldrene i deres undersøkelse var fornøyde med oppfølging av familieveileder også ansatt av barnevernstjenesten, da foreldrene opplevde at familieterapeutene i større grad var tilgjengelige for foreldrene og hadde mer tid til å lytte. Barnevernstjenesten informant B arbeider ved, har egne familieterapeuter som kan bidra i oppfølgingen av foreldre etter omsorgsovertakelsen. Barnevernstjenesten informant C arbeider ved tilbyr gruppeveiledning som oppfølging, som informanten selv leder. Hennes erfaringer peker på de samme resultatene, at foreldrene er fornøyde med tilbudet, og opplever at de får mer tid og rom i gruppene til å bearbeide reaksjoner og opplevelser rundt det som er vanskelig.

5.1.2 Det første møtet

Når informantene først hadde lyktes i å etablere kontakt med foreldrene, la informantene vekt på å være avventende til foreldrenes reaksjoner. De formidlet at de hadde god erfaring med å legge det første møtet på foreldrenes premisser, uten å ha forventning om å komme gjennom en form for møteplan. Informantene deler erfaringer med at foreldrene har et behov for å tømme seg. Foreldrene uttrykker et behov for dele sin opplevelse og reaksjoner, og har behov for at disse blir anerkjent og bekreftet av kontaktpersonene. Studier viser at foreldre i stor grad har dette behovet, men at de opplever at det ikke er rom for dette i møtene med barnevernstjenesten. Flere studier (Ellingsen, 2007, Olkowsa & Aamodt, 2022) har pekt på at foreldres sorg og reaksjoner på omsorgsovertakelsen ikke blir anerkjent og ivaretatt i tilstrekkelig grad i møte med barnevernet, og at det er ikke-tema i oppfølgingsarbeidet. Informantene i min studie forteller imidlertid at de er opptatt av å gi foreldrene rom til å sette ord på sin opplevelse og komme med sine reaksjoner, og at de prioriterer og gi foreldrene tid til dette. En av informantene forteller:

Noen har behov for bare å få tømt seg, og bruker mye tid på å snakke ut om hva de synes om oss, og det tenker jeg de må få lov til. Og ofte, hvis jeg har sittet der en time, da foreslår jeg etter hvert forsiktig å bruke tid på noe annet. Nå har du kommet med ditt, så bruker vi tid på hvordan vi kan gå videre.

I lys av Løgstrups begrep om den etiske fordring, en etisk tilnærming som tematiserer hvordan vi møter den andre, blir berørt og truffet av en appell, slik Informantene møter foreldrene i oppfølgingsarbeidet og i møtet, blir truffet av en appell fra foreldrene. I dette tilfelle, en appell om å skulle støtte og ivareta mennesker i krise og sorg. I dette perspektivet vektlegges den konkrete møte-situasjonen som grunnleggende betydningsfull (Fossestøl, 2016, s. 46, 47). Informantene beskriver at de kommer foreldrene i møte, og identifiserer at foreldrenes behov er noe annet enn det informantene eventuelt hadde som en plan for møtet. Informantene forteller at de forsøker å svare på dette behovet, og gi rom og tid til å la foreldrene få «tømme seg».

Informantene må i kraft av sin rolle som kontaktperson, forholde seg til mange ulike rammer og møteprosedyrer. Eide (2016) påpeker at en ikke behøver å finne opp møte hver gang, utøvelsen av møtet er gitt en form av fremforhandlede normer. Det er en hensikt med møtet

mellom foreldrene og informantene. Møtet er en del av oppfølgingsarbeidet, og møtet har retningslinjer, punkter som skal gjennomføres, informasjon som foreldrene skal motta, rettigheter for foreldrene og barn som skal ivaretas. Møtet i seg selv er ikke «tomt» og skal fylles opp av tilfeldig innhold. De fremforhandlede normene som har gitt formen for møtet er basert på erfaringer gjort i arbeidet, lover som endres over tid, retningslinjer for oppfølgingsarbeidet, og prinsipper og verdier som likeverdighet, brukermedvirkning og rettfærdig behandling. Men selv om regelverk og retningslinjer for møtet kan være godt utformet, er det ikke et én til én forhold mellom en aktuell situasjon og retningslinjene. Menneskene som oppfølgingsarbeidet retter seg mot er unike individer, selv om de har likhetstrekk med andre mennesker i målgruppen vil de aldri være identiske. Slik fordrer her og nå situasjonen bruk av dømmekraft for å fylle disse «hullene» (128).

Eide (2016) argumenterer på bakgrunn av dette for at den sekundære normative posisjonen ikke vil være tilstrekkelig på egenhånd (s. 128). Informantenes uttalelser kan sees i lys av Løgstrups etiske fordring, og Eides beskrivelser om at møte med den andre krever en respons her og nå. Informantene kommer foreldrene i møte og utøver dømmekraft i den konkrete situasjonen. Slik får den primære normative posisjonen sin plass.

Det å utøve dømmekraft er et aspekt ved den primære normative posisjonen. Lorentzen (2011) hevder at et aspekt ved dømmekraft er å handle med omtanke, å være aktivt tenkende underveis i en samhandling. Lorentzen peker på at handlinger basert på dømmekraft konkretiserer å handle i samsvar med det beste for den andre, det som er det riktige i situasjonen og for det konkrete individet. Et annet aspekt er å kunne løsrive seg fra ytre styring, for eksempel i form av regler og prosedyrer. Dømmekraft omhandler å kunne styre seg selv innenfra (s. 109). Informantene formidler at de bruker dømmekraft i situasjonen, og gjør en vurdering på at den mest hensiktsmessige handlingen er å møte foreldrene der de er i det øyeblikket. En av informantene forteller;

Jeg forsøker å møte foreldrene på de følelsene de har, noen er sinte, noen vil nesten ikke si noe, andre foreldre gråter mye. Noen ganger er de først sinte, og så, når vi begynner å snakke om hvordan det går med barna, så begynner de å gråte.

Det informantene formidler kan tolkes som at hun ikke kan vite nøyaktig hva som møter henne før hun går inn i et møte med en forelder. Informanten må forholde seg til foreldrene

der og da. Det finnes ingen retningslinjer som forteller informanten nøyaktig hvordan hun skal forholde seg til en forelder som gråter i et møte. Da må informanten bruke dømmekraften, og respondere på foreldrene her og nå.

Videre formidler informantene at de velger å gi foreldrene rom til å uttrykke seg, komme med sin opplevelse av situasjonen og komme med kritikk av barnevernet;

«Det hender at det tar flere møter med noen foreldre hvor det meste av tiden blir brukt på at foreldrene forteller om seg og sitt og uttrykker mye kritikk av barnevernet før jeg merker at vi kan begynne og gå videre. Videre mot å legge en plan for den videre oppfølgingen, for vi vil jo at de skal medvirke i den prosessen. Men da må de ha kommet til et sted hvor vi kan være litt mer konstruktive»

Det informanten forteller kan tolkes som at hun er opptatt av foreldrenes reelle mulighet for medvirkning. Brukermedvirkning er en viktig norm som barnevernet er forpliktet til å arbeide etter gjennom lovverket så vel som yrkesetikken. Informanten uttrykker at hun ønsker å oppfylle foreldrenes rett til medvirkning både i etisk og juridisk sammenheng. Spørsmålet er om den sekundære normative posisjonen er alene nok til å oppfylle denne plikten. Det juridiske innebærer også etikk, men Wyller (2010) argumenterer for at ene og alene vil ikke de juridiske kravene nødvendigvis kunne oppfylle plikten til å handle etisk riktig ovenfor den andre (13). Eide (2016) hevder den sekundære normative posisjonen, de fremforhandlede normative utgangspunktet for møtet, ikke alene er tilstrekkelig for å ivareta den andre. Den primære normative posisjonen vil være grunnleggende betydningsfull for å møte foreldrene på en måte som kan fremme medvirkning. Informanten må være tilstedeværende i det konkrete møte, og empatisk tone seg inn på foreldrene. Slik kan de vurdere om foreldrene for eksempel har mulighet til å ta til seg informasjon om de valgene de kan medvirke i, og at de forstår sine muligheter og begrensninger for medvirkning. Otterlei, Ilstad & Paulsen (2021) peker på i sin studie at foreldre som er i krise kan ha vansker med å blant annet motta og forstå informasjon som følge av krise lignende reaksjoner på omsorgsovertakelsen, og stiller spørsmålet om dette i seg selv kan true rettsikkerheten til foreldrene. Deres studie omhandler foreldrenes opplevelse i fylkesnemnd prosessen opp mot omsorgsovertakelsen, men det er ikke urimelig å tenke at foreldrene fortsatt er i krise også rett etter at barna har blitt plassert, slik er dette også relevant for foreldrene som informantene møter. Videre hevder Otterlei, Ilstad & Paulsen at det vil kreve tydelige og empatiske kontaktpersoner som

forholder seg årvåkent til foreldrene, for å sikre ivaretagelse. Dette vil stille et krav om at kontaktpersonene er tilstrekkelig tilstedeværende i møtene med foreldrene, kan tone seg inn og vurdere om foreldrene har en reell mulighet til å delta aktivt de prosessene de kan medvirke i.

I Slettebø (2013) sin studie om kollektiv brukermedvirkning i barnevernet kom det frem at blant annet frykt, negative persepsjoner av barnevernet, følelsen av å ha feilet som foreldre, og varierende sosiale -og helseproblemer var faktorer som hindrer foreldre i å være deltakende i oppfølgingen etter omsorgsovertakelse. I Slettebø (2008) sin studie på foreldres medbestemmelse i barnevernet kommer det frem at barnevernets mulighet for utøvelse av tvang skaper utfordringer i brukermedvirkning fra foreldrene, og det pekes på strategisk tilpasning. Foreldrene formidler det de tror barnevernet vil høre i stedet for sine egne synspunkter. Dette kan vise seg som resultat av den asymmetriske relasjonen mellom foreldre og kontaktpersonene. Syrstad & Ness (2021) sin studie viste også at foreldre i møte med kontaktpersonene følte seg maktesløse og gikk med på tiltak og krav de selv ikke forsto poenget med. Dette er faktorer som kontaktpersonene må ta med inn i vurderinger rundt foreldrenes reelle mulighet til å medvirke.

5.2 Tre aspekter vektlegges i kontakten med foreldrene

I den videre kontakten med foreldrene var informantene opptatt av tre aspekter; empati, anerkjennelse og tålmodighet. Disse kan oppfattes som former for etiske posisjoner ovenfor den andre. Disse etiske posisjonene er del av den primære normative posisjonen, og viktige i ivaretagelsen av foreldrene som subjekter.

5.2.1 Annerkjennelse

Informantene formidlet at de legger vekt på å anerkjenne foreldrene som individer med egne opplevelser. De er opptatt av å tone seg inn på hver enkelt, og understreket at hver unike forelder har ulike reaksjoner etter omsorgsovertakelsen, og uttrykker følelsene sine på ulike måter. Dette krever å møte hver forelder på unike måter for å fremme samarbeid.

Informantene var opptatt av å anerkjenne hver forelder som et unikt individ. Benhabib (1992) introduserte begrepet «den konkrete andre». I dette begrepet ligger et perspektiv der man ser den andre som en person med en konkret identitet, historie, og i en særegen

situasjon. Dette perspektivet innebærer en dreining fra det som er felles til et søkelys på det individuelle, med et ønske om å forstå den andres behov, motivasjoner, og ønsker. Dette er kontrasten til det hun kaller «den generaliserte andre» (s. 158, 159).

Eide (2016) hevder at dersom blikket rettes mot den generaliserte andre, kan den konkrete andre gli ut av synsfeltet. Når en kontaktperson i barnevernet møter en forelder, anvender kontaktpersonen en tilnærming som er i samsvar med fagets normer og verdier, og ser etter trekk ved situasjonen som det erfaringsmessig har vist seg å være hensiktsmessig og ta i betraktning. Disse verdiene og normene har gyldighet innen faget som helhet, ikke bare i den ene konkrete situasjonen. Det innebærer at kontaktpersonen identifiserer likheter i situasjonen som utløser normer og prinsipper, som for eksempel ulike lovfestede rettigheter som tilkjennes forelderen. Slik knyttes den normative dimensjonen mellom kontaktperson og forelder til den generaliserte andre (s. 125). Det betyr at informantene både behandler foreldrene likt ut ifra de generelle prinsippene og lovverket, men også at hver forelder må sees som unike individer som har unike behov, i tillegg til de behovene som denne brukergruppen har til felles.

Når en kontaktperson samhandler med foreldrene, vil det alltid komme nye og uventede aspekter inn, som kontaktpersonen ikke på forhånd kunne vært helt forberedt på. Da må kontaktpersonen ta stilling til hvilken handling eller respons som skal utføres. Regler og prosedyrer vil aldri kunne dekke alle omstendigheter, nettopp fordi de er generelle og oppstått på bakgrunn av fortidens erfaringer. I tillegg til å kunne regler, lover og prosedyrer må kontaktpersonen også kunne improvisere og respondere på situasjonen slik det utspiller seg her og nå. De må utøve dømmekraft i møte med foreldrene, får å kunne ivareta de ulike behovene foreldrene uttrykker (Lorentzen, s. 111). Informantene formidler at de ønsket å se den konkrete andre, fordi alle foreldrene er unike individer, og har ulike behov. Men samtidig formidler informantene at de bruker sin erfaring fra tidligere møter med foreldre til å lede veien. Informantene har erfart hvilke tilnærminger i møter med andre foreldre som har gitt hensiktsmessige resultater, som for eksempel at de velger å legge det første møte på foreldrenes premisser, fordi de erfaringsmessig vet at foreldrene som regel har et behov for å «tømme seg».

5.2.2 empati

Alle informantene har erfaring med foreldre som viser sterke følelser av sinne og sorg. Informantene uttrykte at de var opptatt av å forholde seg empatisk til foreldrenes følelser og formidle en forståelse tilbake. Informantene er samstemte i at de ser det som hensiktsmessig å bevare roen i opphetede møter. En empatisk holdning innebærer å formidle tilbake til den andre, at en kan tåle deres sterke følelser, uten at en selv blir like følelsespreget. Informantene velger å forholde seg rolig, og at dette er det mest hensiktsmessige måten og forholde seg til foreldre med sterke reaksjoner og følelsesuttrykk. Informantene formidler at de håndterer godt det sinnet foreldrene uttrykker, og at de skiller mellom seg selv som person og rollen som kontaktperson som en strategi for å stå i foreldrenes følelser av sinne. Informantene formidler at de viser forståelse for at foreldrene er sinte. En av informantene uttrykker det slik;

«Jeg prøver å møte foreldrene med forståelse for at de er fortvilte, for at de er rasende, og for at de forholder seg vanskelig»

I Moldestad og Skilbred (2010) sin studie på utfordringene i samarbeidet mellom foreldre som har barn boende i fosterhjem og barnevernstjenesten, kom det frem at foreldrene i undersøkelsen opplevde i liten grad at kontaktpersonene forsto hvilke påkjenninger de ble utsatt for i den situasjonen, og at de møtte en forventning fra barnevernstjenesten om de skulle opptre rasjonelt i en situasjon preget av desperasjon, skyld og maktesløshet. I tillegg hadde foreldrene erfaringer med at opptrapping av rusmisbruk og aggresjon mot barnevernstjenesten ble tolket som ytterligere bekreftelse på at omsorgsovertakelsen var en riktig beslutning. Funnene i min undersøkelse tyder imidlertid på at informantene har et annet perspektiv og andre forventninger til foreldrene reaksjoner på omsorgsovertakelsen. Informantene forteller at de har en forventning og forståelse for at foreldrene vil ha en utfordrende atferd med sinne og sorg mot barnevernstjenesten. Informantene formidler at de er opptatte av å anerkjenne og bekrefte affektene og opplevelsen til foreldrene. Informantene er også samstemte i at det er viktig og ikke gå i forsvar i møte med foreldrenes sinne, og forsøke å forsvare barnevernstjenestens vurderinger og beslutninger. Videre formidler informantene at det er sjeldent de opplever at foreldre kommer med kritikk rettet mot dem personlig. Som en av informantene uttrykker; *«de sier barnevernet ditt og*

barnevernet datt, men de bruker sjeldent navn eller går på person». Selv om alle informantene fortalte at de håndterer sine foreldre greit, forteller en informant

«Det blir jo litt vanskelig noen ganger, når foreldre bruker møter på møter til å kritisere barnevernet, også skal jeg hele tiden komme med konstruktive tilbud som foreldrene bare avslår».

Informantene uttrykker at de vektlegger å la foreldrene få dele sin opplevelse, og at de bekrefter opplevelsene foreldrene har, og formidler til foreldrene at de har en rett til å ha sin opplevelse selv om den er annerledes enn deres egen. Å ha en empatisk holdning mot en annen menneskes opplevelse av noe, innebærer å bli kjent med den andres forståelse og opplevelse av seg selv i verden slik den blir konstruert av individet selv. Det viktige er å bli kjent med hvordan den andre har erfart og gitt mening til det hun har opplevd. Empati er en tilstand som kan vekke følelsesmessig nærhet, men den skal også innebære en avstand og avgrensning, empati omhandler både innfølelse med en annen og refleksjon. Samtlige informanter hadde egne barn, og kan tenke seg hvordan det føles å miste omsorgen for disse. Informantene har også møtt mange foreldre som har mistet omsorgen for barna sine gjennom sitt yrkesliv, som gjør at informantene har en erfaring med det generelle ved foreldre som har mistet omsorgen for sine barn som en gruppe mennesker, og det som er likt ved deres opplevelser. Det unike ved akkurat den ene konkrete forelderens opplevelse kan informantene kun få tilgang til ved å lytte til foreldrene og hvordan de beskriver sin opplevelse av å miste omsorgen (Røkenes & Hansen, 2012, s. 181-183).

Informantene er videre opptatt av å bringe tema rundt foreldrenes opplevelse opp igjen, og prøve å få til en refleksjon rundt de følelsene og den opplevelsen foreldrene deler. Informantene formidler at ydmykhet er viktig i møtene, og fremhever at det å være ydmyk også innebærer å reflektere over det man selv har gjort, og om man kunne gjort ting annerledes i rollen som kontaktperson. En av informantene uttrykker; *«det er ikke bare foreldrene som skal reflektere, vi skal tenke litt vi og».* Informanten forteller videre at å være nysgjerrig på hva som er vanskelig, og hva vi kan gjøre med det som er vanskelig, er viktig i relasjonsarbeidet. Informantene uttrykker at de forsøker å forstå opplevelsen av samarbeidet ut ifra foreldrenes perspektiv, og slik invitere foreldrene inn i refleksjon rundt hvordan forbedre samarbeidet.

5.2.2.1 Sorg

En av informantene forteller at hun opplever det som svært krevende å ta inn all sorgen foreldrene viser. Lorentzen (2011) påpeker at når en står ovenfor et lidende menneske, kan det være krevende å finne balansen mellom å ikke overidentifisere seg med den som har det vondt og ikke være likegyldig (s. 123). Informanten forteller at den sterke sorgen foreldrene bærer på er vanskeligere å håndtere enn andre følelser foreldrene uttrykker, som for eksempel sinne. Hun forteller at alle de årene hun har jobbet med oppfølging har hun erfart både den sorgen som biologiske foreldre har over å ha mistet omsorgen for barna sine, og at det er et lite tema inn i barnevernstjenesten, at de ofte ikke har tiden til det i de vanlige møtene. Hun forteller at den sorgen rommer mye skyld og skam, og det føles vanskelig å ta del i sorgen.

Ellingsen (2007) gjorde en kvalitativ undersøkelse av åtte mødre som har mistet omsorgen for barna. I studien viser mødrene til den sorgen som det er å miste omsorgen for sitt barn, og at dette er en sorg som ikke kan deles med andre. Videre forteller mødrene at denne sorgen er det ikke rom for i barnevernet, de opplever at sorgen ikke blir tatt på alvor. Sorgen kompliseres videre ved at mødrene kan oppleve skyld og til dels skam, over en opplevelse av å ha sviktet sine barn, og slik sviktet sine egne forventninger til å være mor. Det kommer frem i studien at skamfølelsen forsterker sorgen. De forteller at de skjuler dette ovenfor nettverk. De uttrykker at de fant det vanskelig å uttrykke følelser av sorg og skam ovenfor barnevernstjenesten og at de fant det vanskelig å få noe positivt ut av kontakten med kontaktpersonene i barnevernet. Olkowska & Aamodt (2022) sin studie av foreldrenes følelsesmessige reaksjoner etter å ha blitt fratatt omsorgen for sine barn, viste analysen at sorgen foreldrene erfarer er svært kompleks og sammensatt, og at den krever kontinuerlig bearbeidelse. Videre viste funnene at denne sorgen i mange tilfeller ikke ble bearbeidet eller møtt. Sorgen ble heller ikke snakket om eller delt, og den oppfattes som tabulagt og illegitim. I tillegg blir sorgen dobbel, den rommer både foreldrenes sorg og barnets sorg kjent gjennom foreldrene. En av informantene beskriver sorgen:

Foreldrene er ofte redd for at de ikke skal få være mamma og pappa lenger, at de mister rollen sin på en måte. Det bruker vi mye tid på å trygge de på, at de er viktige for barna uansett.

En av informantene leder et gruppetilbud for foreldre etter omsorgsovertakelse, hvor de møtes annenhver uke over 10-12 ganger. Der tilbys foreldrene veiledning, og de har fokus på ulike tema, hvor foreldrene kan dele erfaringer, følelser og opplevelser. Informanten forteller at mange foreldre har et behov for en samtalepartner, fordi mange av foreldrene informanten møter er svært ensomme, og de har ingen å snakke med om at barna er plassert. Informantens erfaring er at temaet er skambelagt, og foreldrene bærer på mye skyldfølelser som gjør at de som regel ikke deler opplevelsen med omsorgsovertakelsen med andre. Ifølge Ellingsen (2007) kan ikke skam i sosiologisk og psykologisk forstand stå uavhengig av hverandre. Hun fant i sin studie på mødres erfaringer med oppfølging etter omsorgsovertakelse at mødrene hadde en frykt for å bli påført skam i sosiologisk forstand, og en selvpålagt skam i psykologisk forstand. Mødrenes frykt for å dømmes av andre som en dårlig mor som har mislyktes i forventinger og normer som er knyttet til morsrollen, førte til at de skjulte omsorgsovertakelsen for sine omgivelser. I gruppene som informanten leder, kan foreldrene dele denne opplevelsen med andre som har en lignende opplevelse. Der kan foreldrene snakke om både sorg og skam, og informanten forteller at hun opplever at de møter en forståelse som er godt for mange av dem. Informanten uttrykker;

Det handler mye om den sorgen. Vi har det også oppe som et tema, og vi bruker mye tid på det innad i gruppen. Jeg opplever at foreldrene har et stort behov for å bearbeide sorgen. I de vanlige møtene barnevernet har med foreldre har man ikke den tiden. Da er det en time som er satt opp og det er mange ting man skal igjennom, så i de gruppene får de god mulighet til å bearbeide litt da, det har vi erfart har vært viktig.

Informanten peker på at det de ikke har tilstrekkelig tid til sorgen i de vanlige møtene med foreldrene. Informanten anerkjenner at det er et behov fra foreldrene om hjelp til å bearbeide sorgen, som det er vanskelig for barnevernstjenesten og ivareta i den ordinære oppfølgingen. Dette kan tyde på at systemet og rutinene for oppfølgingsarbeidet ikke er tilstrekkelig tilrettelagt for å kunne ivareta foreldrene slik det kommer frem i studier om foreldreerfaringer at foreldrene har behov for, og slik det kommer frem i min studie at informantene både forsøker og ønsker å kunne møte foreldrene på.

5.2.3 Tålmodighet i arbeidet mot å skape tillit og endring

Informantene er samstemte i at de legger vekt på tålmodighet, og det å ha tid som viktige faktorer for å fremme et endringsrettet samarbeid med foreldrene. En av informantene bruker veiledning i forkant av samvær som et eksempel, der hun forteller at det er ikke alltid foreldrene «catcher» det hun forsøker å formidle etter to ganger, men at det tar tid, og at det kan ta år før foreldrene får til den endringen barnevernstjenesten ønsker. Hun forteller at det og opparbeide tillit fra foreldrene er tidskrevende, men at med tålmodighet og ved å ikke gi opp erfarer hun ofte at de får resultater etter en tid. Videre er informantene opptatt av å anerkjenne at foreldrene endrer seg. En av informantene uttrykker «*det er viktig å ikke henge fast i gamle historier, men å se at foreldre kan gjøre endringer*»

Tillit og åpenhet innebærer også at kontaktpersonen skal møte forelderen med tillit og åpenhet. Tillit ikke bare noe man søker å få av den andre, men også noe en skal gi (Skorstad, 2020, s. 192). Informantene søker å skape tillit i relasjonen med foreldrene, og ønsker at foreldrene skal vise tillit til både dere selv og til barnevernstjenesten. Men informanten påpeker at de selv også må ha tillit til foreldre. Informantene forteller at de legger vekt på å vise tillit til foreldrenes endringskompetanse, og stille seg åpent til at foreldrene kan endre seg, selv når foreldrene har store utfordringer med å forholde seg til omsorgsovertakelsen og til kontaktpersonene.

Dahle & Hennem (2008) hevder at utviklingen av en mest mulig tillitsfull relasjon mellom foreldre og kontaktpersoner i barnevernet er en forutsetning for at kontaktpersonene skal kunne medvirke til endring hos foreldrene. Dahle & Hennem peker videre på tre kriterier som forelderen må vurderes positivt i forhold til, for at kontaktpersonene skal kunne ha tillit til at forelderen kan klare å endre seg; foreldrene må ha innsikt i situasjonen, foreldrene må kommunisere et ønske om endring og foreldrene må vise en faktisk ending. Endring muliggjøres i et gjensidig tillitsforhold der både barnevernstjenesten og klientene vil stille krav som grunnlag for utvikling (s. 88)

5.3 Utfordringer i oppfølgingsarbeidet

I funnene av denne studien kommer det frem særlig tre forhold som informantene peker ut som utfordrende i oppfølgingsarbeidet med foreldrene; at foreldrene ikke forstår barnets

problematikk eller årsakene som lå til grunn for vedtaket, når foreldre har utfordringer knyttet til rus, og i tillegg kommer utfordringer knyttet til de ytre rammene for arbeidet.

5.3.1 Erkjennelse og forståelse

Informantene er samstemte i at en av de store utfordringene i endringsarbeidet er foreldrenes forståelse av barnets problematikk. De forteller at foreldrene de møter ofte har stor motstand i seg til å forstå hvorfor barna har blitt plassert. Foreldrene har utfordringer med å erkjenne at de har gjort feil, eller at det var så alvorlige feil at barnet måtte flytte. Informantene forteller at det å komme frem til en slags forståelse eller aksept gjør mye for det videre arbeidet, men at selv om det er dette de ønsker, så får de det til kun i varierende grad. Informantene reflektere over dette og forteller at de tror nederlaget blir for stort om foreldrene tar innover seg den delen, foreldrene klarer ikke se seg selv på den «måten» forteller en av informantene. Informantene formidler at deres erfaring er at denne forståelsen av barnets problematikk og av årsakene til vedtaket, er hensiktsmessig for å få til endring. En av informantene uttrykker;

Vi tilbyr veiledning, og prøver å sikre oss på et eller annet tidspunkt, som kan variere veldig, men en slags forståelse for hvorfor det har blitt som det blitt. Hva var grunnlaget? Jeg tenker vi må ha det i bunn for å få til en samarbeidsrelasjon.

Flere studier peker på at en erkjennelse, spesielt når det gjelder voldsutøvelse mot barn, er en faktor som legges til grunn når kontaktpersoner i barnevernet skal vurdere foreldres evner og muligheter for endring. Blant annet Dahle og Hennem, i NOVA rapport (2008) om barnevernets håndtering av voldssaker, pekes det på at en samarbeidslinje med foreldre som har utøvd vold vurderes som mindre aktuell dersom foreldrene ikke var i en «erkjennende posisjon». I NOVA rapport (2018) peker Aarset & Bredal på en barnevernspraksis som er preget av et «erkjennelses paradigme» som omhandler at foreldre som har utøvd vold må erkjenne voldsutøvelsen før de vurderes som «veiledbare». Bennektning av voldsutøvelse blir sett på som utrykk for at foreldrene ikke er motiverte eller i stand til å ta til seg endrende tiltak. I rapporten kommer det frem at erkjennelsen skal helst være fullstendig og verbal, og komme tidlig i saken. Senere erkjennelser blir sett som strategiske manøvrere og ikke som ærlige erkjennelser (s. 103, 104).

Dersom et krav om erkjennelse som forutsetting for endring er en norm innen barnevernspraksis, kan denne normen bli styrende, og ta oppmerksomhetene vekk fra den primære normative posisjonen og de muligheten som kan ligge i det konkrete møte med den individuelle forelderen. Dersom en erkjennelse blir en forutsetning for videre samarbeid, kan det vanskeliggjøre oppfølgingsarbeidet med foreldrene og samspillet kan komme i en fastlåst posisjon. Normen kan sees som erfaringsbasert, ved at fagpersoner har erfart at dersom foreldrene har en klar forståelse og en erkjennelse av hva som er årsak for at de har blitt fratatt omsorgen, medfører det at det videre samarbeidet rundt oppfølgingen blir enklere. Det utelukker imidlertid ikke at endring er mulig også uten denne typen erkjennelse. Eide (2016) beskriver at normene ligger på utsiden av selve møtet med den andre, og de blir aktualisert ved at fagpersonene assosierer normen til situasjonen. Dersom fagpersonen retter fokuset mot den primære normative posisjonen, på møte her og nå, uten å la den sekundære normative posisjonen bli styrende, kan kontaktpersonene åpne opp for andre forståelser av hva som kan ligge til grunn for endring. Og slik finne alternative måter å nærme seg hverandres ulike forståelser.

I Syrstads & Ness (2021) studie kommer det frem at familieterapeutene i undersøkelsen var opptatt av å utforske foreldrenes historier mer enn å være kritiske til innholdet. Foreldrene i undersøkelsen følte seg umyndiggjort i møte med barnevernet og denne følelsen ble dypere når de forteller at de ikke forstår hvorfor barna har blitt plassert. Det pekes på at denne manglende forståelsen kan komme av at foreldrene ønsker å beskytte deres identitet som foreldre. Dette påvirket foreldrenes motivasjon for å samarbeide med barnevernet. Studien peker på at barnevernet kan ha mye å hente i å være åpne for at det finnes flere sannheter. Studien foreslår at dersom barnevernets praksis er basert på kunnskap sett som fakta eller sannheter, kan barnevernet ende opp i en posisjon der det ikke rom for dialog.

Informanten som leder et gruppetilbud for foreldre etter omsorgsovertakelse, forteller om gode erfaringer fra gruppene når det gjelder endring. Hun legger til at foreldrene selv velger om de vil være åpne om hvorfor barna har blitt plassert, men at vold og omsorgssvikt, samt andre årsaker til omsorgsovertakelse er oppe som tema i gruppene. Informanten har erfaring med at disse er temaer foreldrene ofte er benektende på, spesielt om de har utøvd vold. Informanten forteller;

Selv om jeg opplever og at de kan ha stor motstand mot at eget barn er blitt plassert, så kan de når de hører andres historie og er med i dialog med andre foreldrene som klarer å reflektere litt, snu litt og begynne å reflektere litt selv. Det er en slags prosess i det. Noen trenger jo lenger tid enn andre på å erkjenne. Det har vi litt som tema, det med å erkjenne at når man klarer å se sine egne feil, kan man gjøre noe med egen historie. Man kan få til endring. Som regel synes jeg at på slutten av hver gruppe så har så å si alle foreldre en begynnende erkjennelse hvertfall, på at ting kunne vært gjort annerledes.

I gruppene for foreldrene tid til å reflektere og får innspill på egne oppfatninger fra andre foreldre i samme situasjon og fra informanten selv. Syrstads og Ness (2021) sin studie viser at det ligger muligheter i å tilby foreldrene tid og støtte til å utforske sine egne narrativ, og at dette kan føre til at foreldrene oppnår en ny og forbedret forståelse av situasjonen.

Informantenes erfaringer fra gruppeveiledningen peker på at å gi muligheten til foreldrene å møte andre i samme situasjon har vært positivt for foreldrene hun møter i arbeidet. Dette kan sammenlignes med likepersonsarbeid, at mennesker i sammen livssituasjon kommer sammen i mer eller mindre organiserte møter eller aktiviteter. Likepersonsarbeid er mye brukt både innenfor rusbehandling, organisasjoner innenfor psykisk helse, og for funksjonshemmede. Innenfor barnevern, har vi blant annen Barnevernsproffene som bidrar med sin erfaring til utbedring av barnevernstjenester. Erfaringer viser at mennesker i samme situasjon kan finne trøst, støtte og oppleve forståelse og anerkjennelse fra hverandre, og at dette kan bidra til refleksjon, endring og bedre håndtering av egne utfordringer (Olsen, 2011).⁶ Informanten forteller at foreldrene opplever anerkjennelse og forståelse fra de andre foreldrene i gruppene, at de er flinke til å støtte hverandre, og at dette bidrar positivt til refleksjon og endring.

Informantene i min undersøkelse formidler ikke at erkjennelse er et kriterium som må legges til grunn for å vurdere om foreldrene har forutsetninger for endring, men det kan tenkes at det ligger i bakgrunnen som en norm innenfor barnevernet. Informantene peker på at det erfaringsmessig er enklere å få til samarbeid og veiledning dersom foreldrene forstår årsakene til omsorgsovertakelsen. Dette må nødvendigvis ikke innebære en erkjennelse av feil, men tolkes mot forståelse for hva barna trenger i fremtiden for å få den omsorgen som manglet.

---

⁶ <https://www.atrop.no/vare-tilbud/likemannsarbeid>

Dette må nødvendigvis ikke innebære at foreldre erkjenner konkrete ting, men viser at de kan lære hva barn har behov for i en trygg og god omsorgsbasis. Det kan tenkes å være et skille mellom erkjennelse og forståelse. En forståelse for at barna trenger mer enn de fikk eller en annerledes omsorgsbasis, en forståelse for hva som er barnets problematikk, og hvordan foreldrene kan møte barnet på en bedre måte. Dette kan også innebære en ikke-verbal erkjennelse av det var noe de som foreldre måtte endre på til barnas beste enten det er snakk om tilbakeføring eller tilrettelegging av gode samvær, men fokuset behøver ikke være på en erkjennelse, men heller på de endringene foreldrene får til.

5.3.2 Rusproblematikk

Informantene formidler de erfarer at oppfølgingsarbeidet er spesielt utfordrende i samarbeidet med foreldre med rusproblematikk. Der foreldre bruker rusmidler, gir det ytterligere utfordringer for foreldrenes mulighet for å forstå barnets problematikk. Dette bidrar til at informantene og foreldrene opplever utfordringer i større grad for å komme frem til en felles forståelse. Det kan også bidra til utfordringer i relasjonen mellom biologiske foreldre og fosterforeldre, samt det kan gi store vansker for barnet og relasjonen mellom biologiske foreldre og barn. Dersom foreldre ruser seg, viser det seg vanskeligere å lykkes i forutsigbarhet for de involverte parter, når det gjelder samvær og møter. En av informantene forteller;

Når mamma ikke kommer på samvær, eller ikke vil på samvær, eller hun har glemt, og vi må avlyse i siste liten. Det er veldig utfordrende for man skal trygge et barn, man skal roe ned fosterforeldre. Det er utfordrende når man skal jobbe for å få til stabilitet med en mamma som kanskje er veldig ustabil. Bare når vi har kommet dit, og det bruker vi lang tid på, at de kan gi beskjed så vi kan stoppe samvær gjør det veldig mye for å få til forutsigbarhet for barna og fosterforeldre. Når et barn har dratt langt for å ha samvær og så dukker ikke foreldre opp.. Det skader relasjonen veldig. Vi blir satt så tilbake. Man må tørre å ha dialogen på hva som skal til, uten at skal oppleves som en straff mot disse foreldrene, løfte frem at det handler om barnet.

Informanten forteller at hun mener de må tørre og ta dialogen, uten at det oppleves som straff av foreldrene. Spørsmålet blir da hvordan kan kontaktpersonene ha dialogene uten at det oppleves slik. Informanten forteller at hun løfter frem barnets plass i dialogen. Slettebø

(2008) peker på at foreldre i hans undersøkelse etterspør tydelige forventinger fra barnevernstjenesten, og at dette er en faktor som kan fremme samarbeid. Å møte foreldrene med tydelige og godt begrunnede forventinger, med utgangspunkt i en felles forståelse for hva som er det beste for barnet, er faktorer som kan bidra til en god dialog, men det vil nok også kreve at relasjonen er kommet dit at man har klart å skape en felles forståelse, som informantene også forteller at ofte kan ta lang tid.

Alle informantene hadde erfaringer med foreldre som har utfordringer med rusmisbruk. Informantene forteller at det er hensiktsmessig at foreldrene mottar hjelp for å muliggjøre et samarbeid mot endring. Men samtidig forteller informantene at det ikke er en forutsetning for at informantene forsøker et samarbeid med foreldrene. Informantene uttrykker at dersom foreldre møter opp påvirket til møter er det svært vanskelig å få til noe konstruktivt, og for foreldrene og forstå informasjonen fra kontaktpersonene. Kontaktpersonene forsøker i den grad de kan og samarbeidet med DPS, og andre instanser foreldrene mottar hjelp fra. Informantene forteller også om kreative individuelle løsninger med foreldre som har utfordringer knyttet til rus. En av informantene forteller om en erfaring fra et godt samarbeid på tross av utfordringer knyttet til alkohol;

Det var en forelder som vi fikk til en avtale hvor vi spurte om ikke du kan sende en melding når du merker at du må på fylla, så kan jeg jeg være ekstra obs på barnet ditt så det ikke blir så bekymret når du forsvinner. Så denne foreldereren sendte meg bare en tommel ned når det var mye bruk av alkohol. Så da visste jeg det, at denne foreldereren hadde det vanskelig og hadde havnet utpå, så kunne vi ta grep og da kunne vi stoppe samvær. Da tenker jeg når man kommer dit så har man kommet langt. Da slipper vi å lure på, ikke få svar ikke forstå. Man kan få til mye når man kommer dit, da kan man gjøre noe.

Informanten forteller at hun lykkes i å skape tillit nok i relasjonen til foreldereren, slik at foreldereren våget å formidle når det var høyt alkoholforbruk, slik at informanten kunne avlyse samvær. Skilbred & Moldestad (2010) viser at foreldrene var redde for at opptrapping av rus og å vise sterke følelsesuttrykk, ville tolkes av barnevernstjenesten som ytterligere bekreftelse på at omsorgsovertakelsen var riktig beslutning i stedet for reaksjoner som følger av at foreldrene er i en krisesituasjon. Tillit kreves for at foreldrene skal våge å være ærlige. Informanten har bedre forutsetning for å skape positiv endring både i relasjonen mellom foreldre og barn, men også mellom foreldre og fosterforeldre, ved å skape

forutsigbarhet. Som informanten sier «*når vi har kommet dit kan vi gjøre noe*». Da kommer informanten i posisjon til å skape endring, og foreldrene får positiv erfaring med at det går an å være ærlig med barnevernstjenesten.

5.4 Oppfølging og rammeverk i endring

Informantene peker på at de ytre rammene rundt oppfølgingsarbeidet kan medføre utfordringer i arbeidet, og i enkelte tilfeller oppleves låsende. Ansatte i barnevernet er forpliktet til å følge lovverk og retningslinjer, samt å arbeide etter gjeldende verdier og prinsipper. Barnevernstjenesten er et forvaltningsorgan, med ovenfra og ned styring der de ansatte må rette seg etter systemiske krav og endringer. Disse ytre rammene legger sterke føringer på den individuelle ansatte i barnevernstjenesten, og begrenser den individuelle rom for å bruke skjønn og dømmekraft. Samtidig, innebærer tjenesteutøvelsen til kontaktpersoner i barnevernet stor grad av skjønn, både faglig og juridisk, i saker med helt individuelle problemstillinger (Kane, 2018). Munro & Turnell (2018) gjorde en undersøkelse på engelsk barnevernspraksis, og fant at for mye føringer og styring ovenfra, med tidspress og stort krav til dokumentasjon, førte til at de profesjonelle fikk mindre rom til å utøve skjønn, som igjen førte til at de i mindre grad fikk til å møte barna og deres familier på individuelle måter. Dahle & Hennem (2008) hevder en mye diskutert motsetning innen sosialt arbeid er mellom rutinisering og manualisering på den ene siden, og individualisert og kontekstualisert praksis på den andre. Med et ovenfra og ned blikk når barnevernet blir kritisert i enkelte sammenhenger er det ikke urimelig at svaret blir bedre systemer, lovverk og rutiner. Men i møte med klientene er det også riktig å ha et blikk på enkeltindividene, der man er mer opptatt av relasjonene og unntakene. Det poengteres at begge synsvinklene er nødvendige (s. 162).

Barnevernets lovpålagte oppfølgingsansvar er en del av rammene rundt oppfølgingsarbeidet og stiller krav til informantene og hvordan de skal strukturere og utføre arbeidet, og slik oppfylle lovens krav og sikre foreldrenes rettighet til oppfølging. Disse ytre rammene er i endring som følge av føringer fra EMD, endringer i barnevernloven, og en ny barvernsreform. Alle informantene forteller om merkbare endringer i praksis den senere tiden. Informantene forteller om en generell styrkning av oppfølgingsarbeidet med biologiske foreldre, og at arbeidet har blitt satt i system i høyere grad enn før. Informantene

forteller at endringene har vært størst på praksisområdene innenfor samvær og gjenforening. Informantene formidler at de er generelt positive til endringene som ha skjedd den siste tiden, men peker på noen utfordringer.

Informantene forteller at det blir lagt vekt på at barnevernet skal gjøre noe konkret, og ikke bare henvise til andre instanser. En av informantene forteller at der de før brukte mye familievernkontoret, bruker de nå egne familieterapeuter i oppfølgingsarbeidet. Videre forteller informantene om flere treffpunkter med biologiske foreldre generelt, og at dette medfører større krav til ressurser og kapasitet til omsorgsteamet. Informantene forteller at det er en merkbar endring sammenlignet med tidligere, hvor biologiske foreldre ble i større grad prioritert bort.

Styrkingen av oppfølgingen av barn og foreldre etter omsorgsovertakelse innebærer flere treffpunkter mellom kontaktpersonene og foreldrene. En av informantene uttaler at hun erfarer at der foreldre motsetter seg kontakt over lengre tid, så føles det som «*de plager dem nesten i hjel*». Hun forteller at foreldrene kanskje føler de er på et «rullebånd» og man skal ha alle disse treffpunktene og komme med mange tilbud. Hun illustrer det med følgende eksempel;

Hadde en mamma nylig nå, som sa at hun skjønte ikke hvorfor hun skulle møte meg igjen på så kort tid. Hun følges også opp av en familieterapeut i forhold til søsken som fortsatt bor hjemme. Hun sa at dere tilbyr meg masse greier, men jeg klarer ikke følge det opp, fordi jeg har jo et annet liv også, jeg kan ikke bare drive å dra på møter med dere. Og det er litt der jeg tenker at kanskje vi.. for jeg synes det er noe bra med den styrkede oppfølgingen, men samtidig tenker jeg også at det kan bli litt masete.

Informantene peker på at det kan være utfordrende der foreldre over tid motsetter seg kontakt, eller mottar tiltak og tjenester fra flere instanser. I tillegg til oppfølgingsmøter, skal foreldrene ofte også delta på samvær. For disse foreldrene kan det bli svært mange avtaler å møte opp til i løpet av en måned, ved siden av mange kan ha arbeid, og flere av foreldrene har også andre barn de har omsorgen for. Da kan det være vanskelig for foreldrene og få det til dersom de skal delta på hyppige møter med barnevernet.

Informantene er samstemte i at de har merket et større krav til dokumentasjon og at det stilles høyere krav til å formidle bakgrunn for omsorgsovertakelsen, og hva som må endres

før en tilbakeføring kan vurderes. En av informantene bruker begrepet «sårbart barn» som eksempel, og viser til at det ikke lenger er tilstrekkelig å beskrive barnet som sårbart, men det må begrunnes hva konkret som gjør barnet sårbart, og hvorfor det gjør at barnet eventuelt ikke tåler samvær godt. Manglende begrunnelser bak begrepet sårbart barn, og som Søvig (2020) peker på, generelle henvisninger til barnets behov for ro og stabilitet uten utdypning om hvorfor det er i strid med barnets beste med minimum samværsomfang, har blitt problematisert i dommene mot Norge i EMD. Føringsene fra EMD krever at dersom barnet av ulike grunner ikke bør ha samvær, eller bør ha begrenset samvær, må det begrunnes grundig og konkret hvorfor mindre samvær er til det beste for barnet. Selv om informantene uttrykker enighet om at dette positivt, er de er samstemte i at økt krav til dokumentasjon er tidskrevende i et arbeid som preges av for lite tid.

At kontaktpersoner bruke mye tid til dokumentasjon, bestående av å skrive rapporter, planer, redegjøre for vurderinger etc., er godt kjent. Større krav til dokumentasjon vil kreve ytterligere tid. Samtidig er dokumentasjon en viktig side i arbeidet, det øker rettsikkerheten til foreldre og barn i barnevernet. Rettsikkerhet krever at vurderinger og beslutninger barnevernet tar er godt dokumentert. Dette er svært viktig for å kunne etterprøve vedtak rettslig og for å sikre at loven har blitt fulgt i konkrete saker. Vilkårighet må unngås, og lovverk og retningslinjer er en faktor for å ivareta dette. Men den tiden som brukes på dokumentasjon går utover andre områder i arbeidet til informantene.

Alle informantene etterlyser mere tid i oppfølgingsarbeidet. De ønsker mere tid til veiledning av foreldrene, og tid til å dialoge for å finne ut hvordan de kan hjelpe foreldrene mot endring. De ønsker mer tid og rom til å ivareta foreldrenes reaksjoner og opplevelser etter omsorgsovertakelsen, og mer tid til veiledning i forkant og etterkant av samvær. To av informant forteller at mye av tiden blir oppspist av tid brukt til dokumentasjon. I tillegg opplever disse kontaktpersonen mye reising rundt for å følge opp barn i fosterhjem. De skal også delta på samvær ulike steder. En av informantene forteller;

Vi har snakket mye om det, at det er saksbehandler på omsorgsteam som skal følge opp fosterbarn, fosterforeldre, biologiske foreldre, søsken og besteforeldre og at det er nesten umulig å balansere det til tider, fordi det blir så mye jobb. Men det er sånn det gjøres her. Jeg strever etter å skaffe meg rom til å være kreativ i løsninger, og jeg vet at det ofte går utover er tiden til dokumentasjon. Men da får jeg stå for det jeg tenker. Vi snakker mye om

det på teamet, at vi er de som reiser lengst. De fleste av fosterbarna bor ikke i min kommune. Så vi jo kjører turer nesten tre timer. Vi har helt andre arbeidstider tidvis. Men vi må gjøre det som trengs, så må vi heller melde avvik

Informantene formidler at lite tid er en utfordring i arbeidet, men at der hun står ovenfor en individuell forelder, velger hun å «gjøre det som trengs» med viten om at det vil gå utover tiden til dokumentasjon. Sett i lys av Eides (2016) perspektiv på de to normative posisjonene, kan vi se at disse kommer i konflikt og stiller motsetningsfylte krav til informanten.

Informanten gir rom til den primære normative posisjonen og kravet som finnes i det konkrete møte med den andre, her og nå og bruker dømmekraften til å vurdere og velge handling.

Når det gjelder endringer i samværpraksis forteller informantene om positive erfaringer.

Informantene uttrykker generelt at vurderingene rundt samværs spørsmål har blitt mer dynamiske og at det er et større rom for å gjøre individuelle vurderinger enn før.

Informanten er samstemte i at de har merket en skjerping på at omsorgsovertakelser skal være midlertidige, og at samværpraksis har økt i omfang generelt. Alle informantene forteller om jevnlig vurderinger om samværs spørsmål i større grad enn før, og om bruk av nye samværs- og bostedsløsninger. Informantene beskriver at endringene har gitt større rom for å ta individuelle vurderinger i samværs spørsmål. En av Informantene forteller om bruk av overnatting som samvær, og at dette ikke ble brukt i samværsordninger tidligere, og om at barn som bor 50/50 hos biologiske foreldre og fosterhjem i påvente av tilbakeføring.

Informantene forteller om en endring fra en fire til seks ganger i året- tankegang, til mer dynamiske og individuelle vurderinger i fastsetting og utføring av samvær, og at de oftere enn før tar opp samværs spørsmålet jevnlig på eget initiativ, uavhengig om foreldrene kommer med en konkret forespørsel. En av informantene uttrykker at de tørr mer, og at reaksjoner barn har i forbindelse med samvær er mer nyanserte, og ikke nødvendigvis tolkes som en negativ reaksjon og en indikator på at samvær bør reduseres. Informantene understreker at barnet fortsatt står i sentrum, men at det er mer rom for drøfting, og komme frem til felles løsninger uten å gå veien om fylkesnemnda. En av informantene forteller om hennes erfaringer;

Jeg tenker så absolutt at endringene i samværpraksis har vært sunt, selv om det kan være utfordringer med det og. Jeg tenker at det rigide samværsystemet, hvor det ikke var så mye

rom for drøfting, de var ikke bra. Jeg tenker foreldre forandrer seg, barn forandrer seg, fosterfamilier forandrer seg. Det må være mer spillerom når vi tenker samvær.

Gerds-Andresen (2020) sin studie av 91 fylkesvedtak i 2018-2019 peker på en uheldig praksis med fastsettelse av fire til seks samvær i året ved langtidsplasseringer. Studien synliggjør at fylkesnemnda i liten grad gjorde individuelle vurderinger av hvilke samvær som vil være det beste for det enkelte barn (s. 125). I denne normen for fastsettelse av samvær glir den konkrete ut av oppmerksomhetsfeltet slik Eide (2016) beskriver. Oppmerksomheten ble i større grad vendt mot den generaliserende andre. Det ble lagt mindre vekt på individuelle vurderinger, og samvær ble i større grad fastsatt ut ifra hvilken type sak det gjaldt. Informantene peker på at deres erfaring er at man har gått vekk fra denne praksisen. En av informantene uttrykker:

Nå har man ikke den 4-6 tankegangen, men at det er mer drøftinger rundt hvert konkrete barn, hva tåler dette barnet og hva er viktig ivaretagelse her. Det har vært en endring i å tenke mer midlertidige plasseringer kontra oppvekstplasseringer. Da ser man viktigheten av å ta vurderinger om samværsomfang og se på økning, med tanke på mulig gjenforening

Endringene informantene erfarer samsvarer med funnene til Alvik (2021) i hennes studie av samværspraksis i fylkesnemnder og lagmannsretter der hun konkluderer med praksis langt på vei er i samsvar med de tre storkammeravgjørelsene i høyesterett av 27. mars 2020, og at begrunnelsene for samværfastsettelse er konkrete og grundige. Funnene peker også på at relevante hensyn tillegges vekt å veies opp mot hverandre på en balansert måte (s.1)

Kapittel 6. Oppsummering av hovedfunn og avslutning

Denne studien omhandler hvordan kontaktpersoner arbeider med oppfølging av biologiske foreldre etter vedtak om omsorgsovertakelse. Studien har belyst følgende problemstilling:

1. Hvordan møter kontaktpersoner biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse og hva legger de vekt på for å skape en relasjon for videre samarbeid?
2. Hvilke utfordringer beskriver kontaktpersoner at de erfarer i oppfølgingsarbeidet og hvordan går de frem for å håndtere disse utfordringene?

For å besvare forskningsspørsmålene har jeg utført tre individuelle intervjuer med tre kontaktpersoner som arbeider med oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse.

Informantene arbeidet ved tre ulike barnevernstjenester i tre ulike kommuner. Intervjuene var basert på en semistrukturert intervjuguide. Datamaterialet har blitt analysert gjennom systematisk tekstkondensering som analysemetode, og drøftet i lys av to normative posisjoner som aktualiseres i barnevernsfaglig arbeid, samt tidligere forskning.

Denne studien har flere hovedfunn, et funn er at informantene prioriterer å gi rom til foreldrenes opplevelser og reaksjoner etter omsorgsovertakelsen. Informantene vektlegger å møte foreldrene med en empatisk og anerkjennende holdning, og gir rom til både foreldrenes sinne og sorg. Det har blitt pekt på forskning som viser at foreldre etterspør bedre ivaretagelse, og at foreldrenes sorg er et ikke-tema i møte med barnevernstjenesten. Mine funn viser at informantene i min undersøkelse anerkjenner at det kan være liten tid til foreldrenes sorg i de ordinære oppfølgingsmøtene, men at dette er noe informantene uttrykker at de prioriterer å gi tid og rom til.

Et annet funn peker på at ytre rammer kan skape utfordringer for informantenes muligheter for å møte foreldrenes behov for ivaretagelse og bearbeidelse av reaksjoner etter omsorgsovertakelsen. Informantene etterspør mer tid til kreative og individuelle tilnærminger til arbeidet, og forteller om gode erfaringer med godt samarbeid der de fikk mulighet til dette. I tillegg peker informantene på at det å komme til en felles forståelse, der foreldrene forstår barnets problematikk og årsak for vedtaket, kan være utfordrende i arbeidet. Funnene viser at erkjennelse kan være en norm i barnevernet slik noen studier har pekt på. I denne undersøkelsen kommer erkjennelse frem som en faktor informantene peker på som erfaringsmessig gjør samarbeidet enklere, men ikke som et krav i seg selv for at foreldrene skal vurderes som at de har forutsetninger for endring.

Et tredje funn viser at informantens erfaringer med gruppetilbud til foreldre etter omsorgsovertakelser samsvarer med øvrige studier på samme område. Informanten forteller at de får bedre tid i gruppene til å bearbeide sorg og andre reaksjoner, og at dette bidrar til positive endringsprosesser hos foreldrene. I tillegg peker funnene på at likemannsarbeid gir positive resultater for denne brukergruppen. Informanten formidler positive tilbakemeldinger fra foreldrene som har deltatt i gruppene. Foreldreperspektivet er ikke med inn i denne studien. Funnene kan dermed ikke generaliseres utover informantenes egne erfaringer. Funnene peker på at det er et behov for supplerende tilbud til foreldrene i tillegg til ordinær oppfølging.

Et siste funn viser at informantene bekrefter endringer i praksis innen oppfølgingsarbeid, og spesielt på områdene samvær og tilbakeføring. Det peker på at de systemiske endringene har ført til endringer på individ nivå. Funnene i denne studien viser at informantene er positive til endringene, og at de har ført til større rom for individuelle vurderinger i arbeidet. Informantene peker på utfordringer knyttet til krav til for hyppige møter slik at foreldrene ikke har mulighet til å følge opp, og at økt krav til dokumentasjon krever ytterligere tid i et arbeid preget av tidsmangel der informantene ønsker å prioritere møtene med foreldre og barn.

6.1 Avslutning

Funnene i denne studien vil ikke være generaliserbare, men de kan bidra med kunnskap og innsikt i hvordan barnevernet jobber med oppfølging. Studien viser at kontaktpersonene i stor grad løfter frem den primære normative dimensjonen i arbeidet. Kontaktpersonene prioriterer å møte foreldrenes behov, og gi rom og tid til kreative og individuelle løsninger så langt det går. Dette er en kontrast mot forskning jeg har vist til i denne oppgaven, der foreldreerfaringer viser at barnevernet ikke gir rom eller anerkjenner reaksjonene til foreldrene i etterkant av omsorgsovertakelsen. Videre legger mangel på tid, og ytterligere krav til dokumentasjon, som fører til større mangel på tid, begrensinger på kontaktpersonenes muligheter for å gi rom til foreldrenes reaksjoner, og til å møte foreldrene i tråd med de aspektene kontaktpersonene vektlegger som verdifulle i møtet.

Litteraturliste

- Aarset, M., F. & Bredal, A. (2018). *Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter. En gjennomgang av saker i fylkesnemnda*. (Rapport 2018:5). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/5130>
- Alvik, I., F. (2021). Samvær etter omsorgsovertakelse- en undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter. *OsloMet skriftserie*. Hentet fra <https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/753/630>
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester*. (LOV-2021-06-18-127). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Bhenhabib, S. (1992). *Situating the self. Gender Community and Post Modernism in Contemporary Ethics*. Cambridge: Polity Press.
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2015). *Kvalitative metoder. En grunnbok*. (2.utg.) Hans Reitzels Forlag.
- Dahle, R. & Hennem, N. (2008) *Barnevernstjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep*. (Rapport 2008:5). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/4969>
- Eide, S., B. (2016). Sosialt arbeid – et normativt fag. Kroken, R. & Madsen, O., L. (red) *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten. Fra sosialt arbeid til «arbeid med deg selv?»* (s. 112-129). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Ellingsen, I., T. (2007). Å miste omsorgen for sitt barn. *Nordisk sosialt arbeid*. 27(4). doi.org/10.18261/ISSN1504-3037-2007-04-05
- Fellesorganisasjonen. (2019-2023). *Yrkesetisk grunnlagsdokument*. Hentet fra <https://www.fo.no/yrkesetikk/fo-yrkesetisk-grunnlagsdokument-2019-2023-article6951-1346.html>

- Fink, H. (2007) The Conceptions of Ethics and the Ethical in K. E. Løgstrups The Ethical Demand. I Andersen, S., & van, K. N. K. (Eds.). *Concern for the other: Perspectives on the ethics of k. e. Løgstrup* (s. 9-27). University of Notre Dame Press. Hentet fra <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.oslomet.no/lib/hioa/detail.action?docID=3441001>
- Fossestøl, B. (2016). Moralsk ansvar- den profesjonelles private dilemma? Kroken, R. & Madsen, O., L. (red) *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten. Fra sosialt arbeid til «arbeid med deg selv»?* (s. 42-61). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Gerds-Andresen, T. (2020). Fastsettelse av samvær ved omsorgsovertakelse. En analyse av hvordan fylkesnemnda begrunner sin utmåling. *Kritisk jus*. vol. 46(2) doi-
org.ezproxy.oslomet.no/10.18261/issn.2387-4546-2020-02-05
- Granerud, A., M., Syrstad, E. & Nikolais Andersen, E., W. (2021). Etter fylkesnemnda – hva med foreldrene? Oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse – ansvar og rollefordeling. *Fontene forskning*, 1. Hentet fra <https://fonteneforskning.no/debatt/etter-fylkesnemnda--hva-med-foreldrene-oppfolging-av-foreldre-etter-omsorgsovertakelse--ansvar-og-rollefordeling-6.19.835772.e03f125118>
- Jarvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2017) *Kvalitativ analyse. Syv tradisjoner*. Hans Reitzels Forlag.
- Johannessen, A., Tufte, P., A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 5. utgave. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Johannessen, E., F. Rafoss, T., W & Rasmussen, E., B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kane, A., A. (2018). Forsvarlighetskravet I barnevernstjenester. *Tidsskrift Norges Barnevern*. 95(2-03). Hentet fra <doi-org.ezproxy.oslomet.no/10.18261>
- Krumsvik, R., J. (2014). *Forskningsdesign og kvalitativ metode. Ei innføring*. Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2018). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Leseth, A. & Tellmann, S., M. (2018). *Hvordan lese kvalitativ forskning?* Oslo: Cappelen Damm AS.
- Lorentzen, P. (2015). *Ansvar og etikk i miljøarbeid. En relasjonell tilnærming*. (2. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.
- Løgstrup, K., E. (1956 & 1991) *Den etiske fordring*. J.W. Cappelens Forlag AS
- Magnusson, E. og Marecek, J. (2015). Doing interview-based qualitative research: a learner's guide, *Cambridge University Press*. DOI10.1017/CBO9781107449893.009
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Malterud, K. (2018). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Moldestad, B. & Skilbred, D. (2010). Når barn bor i fosterhjem -utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barnevernstjenesten. *Tidsskrift Norges Barnevern*. 87(1). Hentet fra <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2010-01-04>
- Munro, E. & Turnell. (2018). Re-designing Organizations to Facilitate Rights-based Practice in Child Protection. I Falch-Eriksen, A., Backe-Hansen, E. (red.) *Human Rights in Child Protection: Implications for Professional Practice and Policy*. (s. 39-58). Cham: Palgrave Macmillan.
- Olkowsa, A. & Aamodt, H., A. (2022). Omsorg ved omsorgsovertagelser. Sorgteori som en forståelsesramme for foreldrenes følelsesmessige reaksjoner etter å ha blitt fratatt omsorgen for sitt barn. *Tidsskrift Norges Barnevern*. 99(1). <https://doi.org/10.18261/tnb.99.1.2>
- Olsen, B., C., R. (2011). Støtte fra sine egne. Likemannsarbeid i funksjonshemmedes organisasjoner. *Fontene forskning*. (1). Hentet fra

<https://fonteneforskning.no/forskningsartikler/stotte-fra-sine-egne-6.19.264772.3a9f1f1952>

Otterlei, M., T., Ilstad, J., T. & Paulsen, E. (2021) Foreldre i krise: foreldres opplevelser med en omsorgsovertakelsesprosess. *Tidsskriftet Norges Barnevern*. 98(3).

<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2021-03-04>

Prop. 169 L (2016–2017). *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)* Barne-og familiedepartementet Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/?ch=2>

Prop. 133 L (2020-2021). *Lov om barnevern (barnvernloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Barne-og familiedepartementet. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/>

Røkenes, O., H. & Hansen, P., H. (2012) *Bære eller briste. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Sandberg, K. (2016). Barnets beste som rettighet. Ikdahl, I. & Strand, V., B. *Rettigheter i velferdsstaten*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Sandberg, K. (2020). Storkammeravgjørelsene om barnevern. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernsrettslige spørsmål*. 18(2) Hentet fra <https://www-idunn-no.ezproxy.oslomet.no/doi/10.18261/issn0809-9553-2020-02-05>

Skau, G., M. (2017). *Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. (5. utg.). Cappelen Damm AS.

Skorstad, B. (2010). Profesjonsetikk. Eide, S., B. & Skorstad, B. *Etikk - til refleksjon og handling i sosialt arbeid*. (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Skorstad, B. (2020). Profesjonsetikk. Eide, S., B. & Skorstad, B. *Etikk - til refleksjon og handling i sosialt arbeid*. (4. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Slettebø, T. (2008). *Foreldres medbestemmelse i barnevernet. En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning*. NTNU. Hentet fra <https://vid.brage.unit.no/vid-xmlui/handle/11250/99093>
- Slettebø, T. (2013). Partnership with Parents of Children in Care: A Study of Collective User Participation in Child Protection Services. *British Journal of Social Work*. 43. Hentet fra <https://vid.brage.unit.no/vid-xmlui/handle/11250/99039>
- Slettebø, T. (2009). *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon*. Barne- og familiedepartementet. Hentet fra <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00000749>
- Syrstad, E. & Ness, O. (2021). «It is not just about doing or saying the right things»: Working systemically with parents whose children are placed in public care. *Journal of family therapy*. 43(3) doi.org/10.1111/1467-6427.12339
- Sørensen, C., B. (2020). Langvarige fosterhjems plasseringer og forholdsmessighetskravet i EMK artikkel 8. *Lov og rett*. 59(02). Hentet fra https://www-idunn-no.ezproxy.oslomet.no/lor/2020/02/langvarige_fosterhjems plasseringer_og_forholdsmessighetskra
- Søvig, K., H. (2020). Kommentar til høstens barnevernssaker mot Norge. *Juridika*. Hentet fra <https://juridika.no/innsikt/kommentar-til-h%C3%B8stens-barnevernssaker-mot-norge>
- Thomassen, M. (2020). Fenomenologiens mange ansikter. I Jensen, D., Kjørstad, M., Seim, S. & Tufte, P., A. (red). *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (s. 103-137). Oslo: Gyldendals Norsk Forlag AS.
- Thomassen, M. (2020). Hermeneutikk som refleksjon og livsfortolkning. I Jensen, D., Kjørstad, M., Seim, S. & Tufte, P., A. (red). *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (s. 163-188). Oslo: Gyldendals Norsk Forlag AS.
- Vetlesen, A., J. & Nortvedt, P. (1996) *Følelser og moral*. (2. utg.) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS 2000.

Wyller, T. & Heumbrock, H., G. (2010). *Percieving the other. Case Studies and Theories of Respectful Action*. Gottingen: Vandenhoeck & Ruprecht GimBH & Co.

Vedlegg 1 informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Oppfølgingsarbeid med foreldre etter omsorgsovertakelse”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke oppfølgingsarbeidet med foreldre etter barnevernet har overtatt omsorgen for barnet/barna. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan barnevernet følger opp foreldre etter vedtak om omsorgsovertakelse. Jeg er interessert i hva kontaktpersonene legger vekt på i møte med foreldrene og hvilke utfordringer som møtes i dette arbeidet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

OsloMet storbyuniversitet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å intervju ved et utvalg barnevernstjenester fra ulike steder i Norge. Jeg ønsker et intervju med en ansatt ved din barnevernstjeneste som har erfaring fra oppfølgingsarbeid i familier der barnevernet har overtatt omsorgen for barnet/barna. Jeg har valgt å intervju ved fire ulike barnevernstjenester.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det å delta på semistrukturert dybdeintervju over zoom. Det vil ta deg ca. 1,5 timer. Jeg vil spørre om hvordan oppfølgingsarbeidet utføres ved din arbeidsplass, og om dine erfaringer relatert til oppfølgingsarbeidet. Jeg vil gjøre et lydopptak av intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst frem til 1. mars 2022, trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Dine personopplysninger vil

da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta, eller senere velger å trekke deg. Du vil få mulighet til å lese masteroppgaven.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Følgende personer vil ha tilgang til opplysningene jeg innhenter: Jeg, student som utfører prosjektet, og min veileder.

- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode. Jeg vil ikke bruke ditt navn, eller barnevernstjenesten du jobber ved, på lydopptaket eller i transkribering. Informasjonen lagres anonymisert. Kontaktopplysningene dine og til barnevernstjenesten du jobber ved, lagres separat fra lydopptaket fra intervjuet.

Informasjonen fra intervjuene vil bli anvendt masteroppgaven, men anonymisert slik at det ikke vil komme frem hvem som har blitt intervjuet. Deltakerne selv vil kunne gjenkjenne sin egen informasjon.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er i mai 2022. Innen 3 mnd. etter godkjenning av masteroppgaven, vil alle lydopptak fra intervjuer og kontaktinformasjon slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Prosjektansvarlig:

- Silje Egdetveit
- Mail: s305721@oslomet.no

Prosjektveileder:

- Karsten Brynildsrud
- Mail: karsbr@oslomet.no

Personvernsombudet ved OsloMet:

- Ingrid S. Jacobsen
- Mail: personvernombud@oslomet.no.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Silje Egdetveit

Veileder

Karsten Brynildsrud

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Oppfølgingsarbeid med foreldre etter omsorgsovertakelse», og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

Dato:

Signatur:

Vedlegg 2 Intervjuguide

Introduksjon

Først vil jeg takke deg for at du stiller opp til intervju.

- Formålet med intervjuet

I min masteroppgave er problemstillingen min som følgende;

1. Hvordan møter kontaktpersoner biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse og hva legger de vekt på for å skape en relasjon for videre samarbeid?
2. Hvilke utfordringer beskriver kontaktpersoner at de erfarer i oppfølgingsarbeidet og hvordan går de frem for å håndtere disse utfordringene?

I den forbindelse intervjuer jeg fire informanter med erfaring fra oppfølgingsarbeid med foreldre som har blitt fratatt omsorgen for sine barn. Informantene jobber i fire ulike barnevernstjenester.

Formålet med dette intervjuet er altså å undersøke hvordan barnevernet følger opp foreldre etter en omsorgsovertakelse. Jeg er nysgjerrig på hvordan dette arbeidet utføres ved din barnevernstjeneste, og dine erfaringer fra dette arbeidet.

- Anonymitet

Dette intervjuet anonymiseres slik at det ikke vil bli mulig å finne ut hvem det er som er informanten. Jeg kommer ikke til å bruke ditt navn, eller navnet på barnevernstjenesten du jobber ved i dette intervjuet. Jeg vil bruke en kode. Lydopptaket vil bli lagret med koden som navn, separat fra kontaktinformasjonen til de ulike informantene og deres arbeidsplass.

Er det greit at jeg tar lydopptak? Da starter jeg nå.

- Innhold

Jeg vil først stille noen praktiske spørsmål om hvordan oppfølgingsarbeidet utføres, hvilke tiltak som tilbys disse foreldrene og eventuelt hvordan dere bistår i å sette foreldrene i kontakt med andre instanser. Deretter vil jeg spørre noen spørsmål relatert til dine erfaringer i å utføre dette arbeidet. Jeg er også interessert i temaet rundt EMD dommene mot Norge og endringer i praksis i etterkant. Er det ok at jeg spør deg om dette temaet?

- Tid

Intervjuet vil ta opp mot en og en halv time.

- Muntlig samtykke

Samtykker du til at du har fått tilstrekkelig informasjon om dette prosjektet i forkant av intervjuet?

Samtykker du til å delta i intervjuet?

Samtykker du til at jeg behandler dine personopplysninger og lydopptaket fra intervjuet ihht. Informasjonen gitt i informasjonsskrivet og etter NSDs retningslinjer?

Tema	Forslag til spørsmål
Hvordan utføres arbeidet?	<p>Hvilke tiltak tilbyr dere foreldre etter omsorgsovertakelsen er gjennomført?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er noen tiltak dere ikke har som du kunne tenke at hadde vært hensiktsmessig å kunne tilby foreldrene? - Hvorfor? <p>Hvilke tiltak er mest brukt i oppfølgingsarbeidet?</p> <p>Hvilke instanser henviser dere foreldrene videre til?</p> <p>Hvem utfører oppfølgingsarbeidet? (har noen dette ansvaret, eller kommer det an på hvem som har saken, ulike team?)</p> <p>Hvordan er det tverretatlige/tverrfaglige samarbeidet i oppfølgingsarbeidet?</p> <p>Hva legger du vekt på når du skal opprette kontakt med foreldrene etter omsorgsovertakelsen er gjennomført?</p> <p>Dersom det er saker med overgrep/vold, hvordan er kontakten og oppfølgingen i disse sakene? Er det noen forskjeller i oppfølgingen slike saker?</p>
Endringer i praksis etter EMD dommer mot Norge	<p>Kan du fortelle meg om det har vært noen endringer i oppfølgingsarbeidet etter dommene mot Norge fra EMD og høyesterettsavgjørelsene i etterkant av disse?</p> <p>Hvordan har endringene påvirket arbeidet med foreldrene i etterkant av omsorgsovertakelsene?</p> <p>Hvordan jobber dere mot gjenforeningsmålet i etterkant av omsorgsovertakelsene?</p> <p>Hvilke utfordringer byr disse endringene på i oppfølgingsarbeidet?</p>

	<p>Oppelever noen endringer i terskelen for å foreta omsorgsovertakelser som for eksempel om den har blitt hevet i etterkant av nevnte dommer? Kan du fortelle meg litt rundt dette?</p>
<p>Dine erfaringer</p>	<p>Kan du beskrive sentrale arbeidsoppgaver i dette arbeidet?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan utfører du denne/disse oppgavene? <p>Hva legger du vekt på i møte med foreldre etter omsorgsovertakelse?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dersom foreldrene viser aggresjon eller er veldig sinte, hvordan går du frem da? - Hvordan er det og stå i disse følelsesuttrykkene? <p>Kan du beskrive hvilke behov du identifiserer hos disse foreldrene?</p> <p>Hvordan tenker du barnevernstjenesten kan møte disse behovene?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan møter du disse behovene? <p>Kan du fortelle meg om de utfordringen du opplever i møte med denne foreldregruppen?</p> <p>Hvordan går du frem for å håndtere disse utfordringene?</p> <p>Kan du fortelle om hvilke konflikter du møter i arbeidet med denne foreldregruppen? Hvordan løser du konfliktene?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hva legger du vekt på når du står i konflikter? <p>Kan du beskrive om det er noe ved dette arbeidet du tenker kunne blitt gjort annerledes?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan tenker du at barnverntjenesten kan endre dette? (konkrete ting informanten forteller) <p>Kan du fortelle meg om hvilke erfaringer du har med tanke på møter der samarbeidet med foreldre har gått bra?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvilke faktorer førte til at det gikk bra i denne konkrete situasjonen? <p>Kan du skissere hva du tenker kreves av de som utfører denne typen oppfølgingsarbeid?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Personlige egenskaper?

	<p>Kan du beskrive hvilken faglig kunnskap som du ser som viktig i dette arbeidet?</p> <p>Kan du fortelle om hvilke faktorer du tenker bidrar til å lykkes i å skape samarbeid med og til hjelp for denne foreldregruppen?</p> <p>Hvilke erfaringer har du med oppfølgingsarbeid med minoritetsforeldre? Er der noen forskjell? Møter du på andre utfordringer?</p> <p>Hva legger du vekt på når du jobber med samvær?</p> <p>Hva tenker du om begrepet «urimelig belastning» i forhold til barn og samvær?</p> <p>Kan du skissere hvordan oppfølging og veiledning du, som står i arbeidet, har behov for, fra din arbeidsplass?</p> <p>Hvordan opplever du at du får denne veiledningen?</p> <p>Kan du utdype hvordan opplevelser av vanskelig situasjon kan bidra til å utvikle praksis i nye lignende situasjoner?</p> <p>Kan du fortelle om dine erfaringer med det tverretatlige/tverrfaglige samarbeidet i oppfølgingsarbeidet av denne foreldregruppen?</p> <p>Kan du beskrive noen utfordringer dette samarbeidet byr på?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hva tenker du at kan bedre dette samarbeidet?
Ny barnevernslov	<p>Hvordan har dere forberedt dere for den nye barnevernsloven på din arbeidsplass?</p> <ul style="list-style-type: none"> - (kurs, tid til å bli kjent med loven, etc.) <p>Opplever du at dere blitt forberedt nok? Har du noen tanker rundt dette?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan kunne arbeidsplassen din lagt til rette for mer forberedelse? - Hva kunne du tenkt deg av mer forberedelse? Eventuelt hvilke områder? <p>Hva er dine tanker/meninger om den nye loven, og endringene i denne?</p>

	Har du vært opptatt av noe spesielt mtp. Den nye loven? Tenker du at den vil endre nåværende praksis, i så fall i hvilken grad/område?
--	---

Avslutning

Hvis du skulle trekke ut tre ting som du mener er det viktigste vi har snakket om, hva ville det vært?

Er det noe mer du vil si eller legge til?

Kan jeg kontakte deg igjen hvis det blir aktuelt?

Tusen takk for at du stilte opp!

Vedlegg 3 Godkjenning fra NSD

Vurdering

31.10.2021 Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Referansenummer

341682

Prosjekttittel

Oppfølgingsarbeid med foreldre etter omsorgsovertakelse

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Karsten Brynildsrud, karsbr@oslomet.no, tlf: 48209680

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Silje Egdetveit, s305721@oslomet.no, tlf: 92206681

Prosjektperiode

01.11.2021 - 31.05.2022

Vurdering (1)

02.11.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 02.11.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» i menylinjen øverst i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.06.2022.

LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet DE

REGISTRERTES RETTIGHETER Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). Microsoft er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke typer endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!